

לקוטי תורה • ראש השנה • מאמר 3

להבין המשנה [רפ"ד דר"ה] י"ט של ר"ה שחל...

"להבין את המשנה: כשחל יום טוב של ראש השנה בשבת"

השופר ממשיך את תענוגו של ה' במלכותו ממקור נעלה אף מתענוג השבת. מכיוון שבשבת התענוג מתגלה מעצמו, יכלו חכמים לגזור שלא לתקוע בשופר בשבת בתקופת בית שני, כאשר מדרגתו הנעלית של השופר, שמקורה בכינה, לא יכלה להתפשט מעבר לבית המקדש, "שער השמים"; הלולב, שממשיך מדרגה נמוכה יותר, יכול היה להתפשט, ולכן הגזירה לא חלה עליו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/rosh-hashanah/3

הנקודה

השופר ממשיך את תענוגו של ה' במלכותו ממקור נעלה אף מתענוג השבת. מכיוון שבשבת התענוג מתגלה מעצמו, יכלו חכמים לגזור שלא לתקוע בשופר בשבת בתקופת בית שני, כאשר מדרגתו הנעלית של השופר, שמקורה בבינה, לא יכלה להתפשט מעבר לבית המקדש, "שער השמים"; הלולב, שממשיך מדרגה נמוכה יותר, יכול היה להתפשט, ולכן הגזרה לא חלה עליו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר פותח בשאלה הלכתית: כשחל ראש השנה בשבת תקעו בשופר רק בבית המקדש, ואילו את הלולב נטלו בכל מקום ביום הראשון של סוכות; ומדוע ויתרו חכמים על מצוות נעלות כאלה בגלל גזרה שנועדה למנוע רשלנות? כדי להשיב על כך מסביר אדמו"ר הזקן את עניינה של מלכות. בשונה מיחודא עילאה, שבו העלול כלול בעילתו, המלכות בוראת נבראים נפרדים שמשתחוים מרצונם, וקבלתם מעוררת את רצונו ותענוגו של ה' להיות מלך — כתר מלכות, שנמשך באמצעות עשרת פסוקי המלכויות. השופר, קרן איל שמשמיעה זעקה נטולת מילים מעומק נקודת הלב, מגיע למקור התענוג הזה, המתגלה בבינה. בשבת תענוגו של ה' מהבריאה מאיר מעצמו, ולכן הצורך בשופר פוחת; ואף על פי כן, השופר ממשיך תענוג נעלה יותר, מחכמה ובינה של אריך אנפין, ולכן התורה מצווה לתקוע בו גם אז. הגזרה נתקנה בתקופת בית שני, שבו לא הייתה בחינת בינה, והיא יכלה להתגלות רק בתוך בית המקדש. הלולב, שממשיך מזעיר אנפין לנוקבא, לא הושפע מן הגזרה; והשייכות של השופר לבית הדין מסבירה את תקנתו של רבן יוחנן בן זכאי.

מבנה

1	השאלות: שופר ולולב בשבת	דין המשנה שלפיו תקעו בשופר בשבת רק בבית המקדש, שאלת התוספות מן הלולב, ומדוע ימנעו חכמים מצוות נעלות כאלה אפילו מן הצדיקים.
2	שני סוגי יחוד	יחודא עילאה, שבו התחתון נשאר כלול בעליון כעלול בעילתו, ויחודא תתאה, שבו ישות ממשית נוצרת יש מאין ומשתחוה למקורה; עניינה של מלכות הוא יחודא תתאה.
3	קבלת המלכות מרצון וכתר מלכות	העולמות מקבלים את חיותם באמצעות המלכות, ולכן הם קיימים כישויות נפרדות; מלכות, בשונה מממשלה, זקוקה לקבלה מרצון, שאדם הראשון קיבל לראשונה בראש השנה. קבלה זו מעוררת את רצונו ותענוגו של ה' להיות מלך — כתר מלכות, שנמשך מעתיק באמצעות עשרת פסוקי המלכויות; בסוגריים מוסבר הביטוי "פניי" והשם ראש השנה.
4	השופר: האיל והקול הפשוט	קרן האיל נושאת את ביטולו של בעל החיים, שמקורו בתוהו שלמעלה מדעת; התקיעה היא קול נטול מילים מנקודת הלב הפנימית, שלמעלה מאותיות החכמה, והיא מעוררת את הכתר; התענוג שבו מתגלה בבינה ומשך נמשך למלכות.

בשבת ה' "שוכת", כעולה שמלאכתו הושלמה, ותענוגו מכל מה שברא מתגלה מעצמו בחכמה, ולכן אין צורך בשופר.

לתענוג יש מדרגות בלי גבול; תענוג השבת בא משבע הספירות התחתונות של אריץ אנפין, שורש הנאצל, ואילו השופר ממשיך מחכמה ובינה שבו — המדרגה הנמוכה ביותר של המאציל; בדומה לתענוגו של מלך כשבנו חוזר ממרחקים.

בבית שני חסרה ה' עילאה, בינה, והיא יכולה להתגלות רק בתוכו, "שער השמים"; לכן גזרו שלא לתקוע בשופר מחוץ למקדש. הלולב, שממשיך מזעיר אנפין לנוקבא, יכול היה להימשך בכל מקום; ושורשו של השופר בגבורה דעתיק קושר אותו לבית הדין ולתקנתו של רבן יוחנן בן זכאי.

מושגים

יחודא עילאה ויחודא תתאה יחודא עילאה ויחודא תתאה

ביחודא עילאה התחתון כלול בעליון כעלול בעילתו, כפי שספירות האצילות הן אחד; ביחודא תתאה הנכבד יוצא כ"יש" נפרד מאין, ואף על פי כן משתחוה למקורו. המלכות שייכת ליחודא תתאה.

מלוכה וממשלה מלוכה וממשלה

מלוכה קיימת רק על מי שמקבלים אותה מרצונם; ממשלה היא שלטון שנכפה על הנתינים בניגוד לרצונם. ה' נקרא "מלך" מכוחם של מי שעושים את רצונו.

כתר מלכות כתר מלכות

ה"כתר" של המלכות: הרצון והתענוג העליונים המלווים במלכות, שנמשכים מעתיק ומאריך אנפין. ראש השנה, "ראשית השנה", הוא המשכת הכתר הזה.

הקול הפשוט קול פשוט

הקול נטול המילים של השופר נובע מנקודת הלב הפנימית, שלמעלה מאותיות הדיבור שמקורן בחכמה, ולכן הוא מעורר את הכתר, שלמעלה מחכמה.

שתי הבחינות שבכתר ב' בחינות שבכתר

הכתר, שהוא ממוצע, כולל את המדרגה הנמוכה ביותר של המאציל ואת שורש הנאצל. תענוג השבת נמשך מן הבחינה השנייה; השופר ממשיך מן הראשונה, הנעלית ממנה בהרכבה.

ה' עילאה וה' תתאה ה' עילאה וה' תתאה

שתי אותיות ה' בשם הוי": בינה ומלכות. בית המקדש הראשון היה במדרגת ה' עילאה והשני במדרגת ה' תתאה; לכן תענוג השופר, שמתגלה בכינה, לא יכול היה להתפשט בארץ בתקופת בית שני.

קטע 1 • 11

השאלות: שופר ולולב בשבת

1 להבין המשנה¹ [רפ"ד דר"ה [דראש השנה]]² י"ט של ר"ה [ראש השנה]³ שחל להיות בשבת במקדש היו⁴ תוקעין אבל לא במדינה⁵ ומפרש בגמרא משום גזרה דרבה שמא⁶ יוליכנו ד"א [ד' אמות] בר"ה [בראש השנה]⁷

כדי להבין את המשנה [בתחילת הפרק הרביעי של מסכת ראש השנה]: "יום טוב של ראש השנה שחל בשבת, במקדש היו תוקעים, אבל לא במדינה". והגמרא מסבירה [שהדבר הוא] משום גזרת רבה: "שמא יוליכנו ארבע אמות ברשות הרבים".

המאמר נפתח במשנה שבתחילת הפרק הרביעי של מסכת ראש השנה: כאשר ראש השנה חל בשבת, תקעו בשופר במקדש אך לא "במדינה", כלומר בכל מקום שמחוץ למקדש. הגמרא תולה זאת בגזרה שגזר האמורא רבה: כולם חייבים לשמוע תקיעת שופר, אך לא כולם יודעים לתקוע, ולכן אדם עלול להעביר את השופר ברשות הרבים אל מי שיכול ללמדו, דבר האסור בשבת.

וי"ט ראשון של חג היו נוטלין את הלולב אפילו במדינה בזמן בהמ"ק [בית המקדש] משום ד"ט הראשון הוא דאורייתא כו' וכבר הקשו התוס' [התוספות] רפ"ד דר"ה [דראש השנה] ורפ"ד דסוכה דמ"ש שופר מלולב⁸ ע"ש.

וכאשר יום טוב הראשון של החג [חל בשבת], היו נוטלים את הלולב אפילו במדינה בזמן שבית המקדש היה קיים, משום שיום טוב הראשון הוא [מצווה] מן התורה וכו'. וכבר הקשו התוספות בתחילת הפרק הרביעי של ראש השנה ובתחילת הפרק הרביעי של סוכה: במה שונה השופר מן הלולב? ראו שם.

היחס ללולב היה שונה: כאשר היום הראשון של סוכות חל בשבת, נטלו את הלולב אפילו מחוץ למקדש בזמן שבית המקדש היה קיים, משום שמצוות התורה לנטול לולב ביום הראשון חלה בכל מקום. התוספות מעלים את השאלה המתבקשת: גם בלולב קיים חשש של העברה, אז מדוע נמנעו מתקיעת שופר אך לא מנטילת לולב?

עוד יש לעורר ולשום לב מה ראו חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] לעקור⁹ מ"ע [מצות עשה] דשופר ולולב אפילו ביום ראשון בגבולין עכ"פ [על כל פנים] אפילו בזמן שאין בהמ"ק [בית המקדש] משום גזרה דרבה בעלמא והלא החשש הוא להדיוטים¹⁰ וקלי

עוד יש לעורר את השאלה ולתת עליה את הדעת: מדוע ראו חכמינו זכרונם לברכה לעקור את מצוות העשה של שופר ושל לולב, אפילו ביום הראשון, לכל הפחות מחוץ למקדש, ואפילו בזמן שאין בית המקדש קיים, רק משום גזרת רבה? הרי החשש הוא [רק] מפני אנשים שאינם בקיאים ומפני קלי

מעבר לשאלה ההלכתית יש כאן שאלה עמוקה יותר: מדוע חכמים עקרו מצוות עשה מן התורה — את תקיעת השופר ואף את נטילת הלולב ביום הראשון — מחוץ למקדש, ובוודאי בימינו, כשאין בית המקדש קיים, רק בגלל גזרה שנועדה למנוע תקלה? החשש נוגע רק ל"שאינם בקיאים" ול"קלי הדעת"; מאמר מאוחר יותר על הקטע, המצוטט בהערות קה"ת, מסביר ששני התנאים נחוצים: מי שאינו יודע לתקוע בשופר, ומי שעלול לשכוח ששבת היום.

הדעת¹¹ ואיך מנעו המצוה לגמרי מכמה צדיקים גדולים וטובים¹² ובפרט מצות שופר ולולב שהרבה כוונות תלויות בהם לידועי דעת שנוגעים עד רום המעלות. אך להבין כל זה צריך להקדים תחלה שרש ענין השופר.

הדעת; ואם כן, כיצד מנעו את המצווה לחלוטין מצדיקים רבים, גדולים וטובים? ובייחוד מצוות שופר ולולב, שתלויות בהן כוונות רבות עבור יודעי דעת, המגיעות עד רום המעלות. אך כדי להבין את כל זה, צריך להקדים תחילה את שורש עניין השופר.

כיצד, אם כן, יכלו חכמים למנוע את המצווה לחלוטין מצדיקים גדולים, שהחשש אינו נוגע להם? ובייחוד במצוות כמו שופר ולולב, שהכוונות הפנימיות שבהן, הידועות למקובלים, מגיעות לרמות הרוחניות הגבוהות ביותר. כדי להשיב על כך, אדמו"ר הזקן מסביר תחילה את שורש עניין השופר.

קטע 2 • 211-3

שני סוגי יחוד

2 והוא ע"פ שיבואר ג"כ ענין בחי' מלכיות ברי"ה [בראש השנה] שהוא ענין בחי' בנין הנוק' [הנוקבא] כידוע.

הדבר יובן לאור מה שיוסבר גם בעניין בחינת המלכויות (פסוקי המלכות) בראש השנה, שהיא בחינת בניין הנוקבא, כידוע.

המענה יתברר מתוך משמעות המלכויות, פסוקי מלכותו של ה' הנאמרים בתפילת מוסף של ראש השנה. במונחים קבליים זהו "בניין הנוקבא": חידוש בניית מלכות דאצילות בכל ראש השנה, מידת המלכות האלוקית שהיא המקור לעולמות הנבראים.

דהנה נודע ההפרש שבין יחודא עילאה ליחודא תתאה בהיות שיש ב' מיני השתלשלות¹³ הא' הנק' בלשון הפרדס בחי' עילה ועלול¹⁴ שכל עלול מוקף מעילתו

ההבדל בין יחודא עילאה ליחודא תתאה ידוע: יש שני סוגים של השתלשלות. הראשון הוא מה שמכונה בלשון ספר הפרדס בחינת עילה ועלול, שבה כל עלול מוקף בעילתו;

יש שתי דרכים שבהן דרגה עליונה מביאה לידי מציאות דרגה תחתונה, והן מקבילות לשני סוגי ייחוד. הראשונה, המכונה בפרדס — ספר הקבלה של רבי משה קורדובירו — "עילה ועלול", היא השתלשלות שבה העלול אינו נפרד לעולם מעילתו: העילה מכילה ומקיפה אותו לגמרי.

והוא ענין העיגולים שבע"ח [שבעץ חיים]¹⁵ שהעיגול העליון מקיף לכל צד להעיגול שבתוכו דהיינו שהעיגול שבתוכו הוא נכלל ובטל אליו¹⁶

וזהו ענין העיגולים שבעץ חיים, שבהם העיגול העליון מקיף מכל צד את העיגול שבתוכו; כלומר, העיגול שבתוכו נכלל בו ובטל אליו.

עץ חיים, תורת האר"י כפי שנרשמה בידי רבי חיים ויטאל, מתאר את ההאצלה הראשונה כעיגולים קונצנטריים של אור. כל עיגול חיצוני מקיף מכל צד את העיגול הפנימי, ולכן הפנימי כלול בחיצוני ובטל אליו.

והענין הוא עד"מ הרב שתופס ומשיג את כל השגת התלמיד המקבל ממנו מכל צד ופנה שמפני קוטן שכל והשגת התלמיד בעיני הרב נתפס ומוקף בשכל הרב המשפיע ונכלל בו כי בכלל מאתים מנה¹⁷ העניין הוא, בדרך משל, כמו רב שתופס ומשיג את כל מה שהתלמיד המקבל ממנו משיג, מכל צד וזווית: מפני ששכלו והשגתו של התלמיד קטנים בעיני הרב, הם נתפסים ומוקפים בשכלו של הרב המשפיע ונכללים בו, שהרי "בכלל מאתיים מנה".

משל אנושי: הרב תופס את כל מה שהתלמיד מבין, מכל זווית, מפני שהבנת התלמיד קטנה ביחס להבנתו שלו. כלשון התלמוד, "בכלל מאתיים מנה": הכמות הגדולה כוללת את הקטנה.

ונמצא שהשגת התלמיד אינה בבחי' יש ודבר נפרד לעצמה רק שהיא כלולה ובטלה בהשגת הרב והבי שהעלול יוצא לידי גילוי בפ"ע [בפני עצמו] שזהו אינו

נמצא שהשגת התלמיד אינה בבחינת יש ודבר נפרד לעצמו, אלא היא כלולה ובטלה בהשגת הרב. והסוג השני הוא שהעלול יוצא לגילוי בפני עצמו, שלא

לכן הבנת התלמיד אינה "יש" נפרד בעיני הרב; היא כלולה בו לגמרי. סוג ההשתלשלות השני שונה: העלול יוצא לגילוי כמציאות בפני עצמה.

כמו התכללות העלול בתוך העלה כמו אותיות השכל הכלולים בשכל עד"מ אלא נהפוך הוא שהעילה מתלבשת בהעלם בתוך העלול

כמו התכללות העלול בתוך העילה, בדומה לאותיות השכל הכלולות בשכל, למשל; אלא להפך — העילה מתלבשת בהעלם בתוך העלול,

בסוג השני העלול אינו נטמע בעילתו כפי ש"אותיות" של מחשבה, המילים הפנימיות שבהן המחשבה מתגבשת, נטמעות במחשבה עצמה. להפך: כאן העילה נעלמת בתוך העלול.

כמו כח המשכיל בשכל או שכל במדות וכה"ג [וכהאי גוונא] שהשכל או המדות הן הם היש ומורגשים וכח המשכיל או השכל שופע בהן בהעלם בבחי' אין כו'

כמו כוח המשכיל שבשכל, או השכל שבמדות, וכיוצא בזה: השכל או המדות הם היש ומורגשים, ואילו כוח המשכיל או השכל שופע בהם בהעלם בבחינת אין וכי'.

הדוגמאות הן כוח הנשמה להמציא רעיונות, הנסתר בכל רעיון, והשכל הנסתר בתוך הרגשות. האדם חש ברעיון או ברגש, שהם הי"ש המורגש; המקור שלהם שופע בתוכם בלי להיראות, בבחינת "אין".

(וזהו כענין המבואר במ"א בההפרש שבין נוני ימא שהם מובלעים תמיד במקורם ואינו דבר נפרד ממנו שבהפרדם מהים הם מתים).

(וזהו בדומה לעניין המבואר במקום אחר בהבדל שבין דגי הים, שהם מובלעים תמיד במקורם ואינם דבר נפרד ממנו, ולכן כשנפרדים מן הים הם מתים).

משל מוסגר: הדגים שקועים תמיד בים, מקורם, ואינם מתקיימים בנפרד ממנו, כפי שמוכיח הדבר שהם מתים כשמוציאים אותם מן המים. הם ממחישים את סוג הייחוד הראשון, שבו העלול נשאר כלול בעילתו.

ובין בריות שבארץ שהם בחי' יש ודבר נפרד מהארץ עיין מזה בביאורי הזהר פ' בשלח¹⁸ בדי"ה עוד י"ל [יש לומר] מאמר הנ"ל באופן אחר. וע' באגה"ק [באגרת הקודש] סי' י"ד בפ"י ארץ אשר כו' מראשית השנה.¹⁹

וכן הבריות שביבשה, שהן בבחינת יש ודבר נפרד מן הארץ. ראו על כך בביאורי הזהר, פרשת בשלח, במאמר המתחיל "עוד יש לומר את המאמר הנ"ל באופן אחר". וראו גם באגרת הקודש, סימן י"ד, בביאור "ארץ אשר וגו' מראשית השנה".

בריות היבשה, לעומת זאת, חיות על הארץ כישויות עצמאיות, והן ממחישות את הסוג השני. ההערה מפנה לביאורי הזהר על פרשת בשלח ולאגרת הקודש, סימן י"ד, המבארת את הפסוק על ארץ ישראל, שענין ה' נתונות בה "מראשית השנה", כ"ארץ העליונה" המתחדשת באור חדש בכל ראש השנה.

וא"ש [ואתי שפיר] לפי הנ"ל שעיקר בנין הנוק' [הנוקבא] שבר"ה [שבראש השנה] הוא בבחינת היותה ארץ שהוא יחודת [יחודא תתאה] להיות מאין ליש. משא"כ בחינת ים זהו בחינת יחודא עילאה וזהו ענין כי לאלקים מגיני ארץ²⁰ מאד נעלה.

לפי האמור מובן שעיקר בניינה של נוקבא בראש השנה הוא בבחינת היותה "ארץ", ארץ, שהיא יחודא תתאה — להיות מאין ליש. ואילו בחינת ים" היא יחודא עילאה. וזהו פירוש "כי לאלקים מגיני ארץ מאד נעלה".

כך מתבאר מדוע בניינה של נוקבא בראש השנה מתואר כ"ארץ": הוא שייך ליחודא תתאה, לבריאת יש מאין, ואילו ים" מסמל את יחודא עילאה. הפסוק "מגיני ארץ לאלקים" מתאים לכך: אלקים, השם הקשור להסתר, הוא ה"מגן" על הארץ, ואילו ה' עצמו נעלה מאד ממנה.

וע"ש סי' כ'²¹ היש הנפרד כו' לא מיניה ולא מקצתיה מהערך שמהעלול אל העילה וזהו לה' הארץ ומלואה²² כו' כי הוא על ימים יסדה²³ כו' דהיינו להיות עכ"פ [על כל פנים] ביטול היש).

וראו שם, סימן כ': ליש הנפרד וגו' אין שום ערך, אפילו לא מקצת הערך, שבין העלול לעילה. וזהו "לה' הארץ ומלואה וגו', כי הוא על ימים יסדה וגו'" — כלומר, שלכל הפחות יהיה ביטול היש).

באגרת הקודש, סימן כ', נאמר שהיש הנברא נפרד כל כך, שאין בינו לבין העילה אפילו שמץ של יחס הקיים בין עלול לעילה. ובכל זאת, בתהילים כ"ד נאמר שהארץ שייכת לה', משום ש"על ימים יסדה": המציאות הנפרדת נשענת על יחודא עילאה, כדי שהיש יוכל לכלל הפחות להתבטל לפניו.

והנה על בחי ראשונה א רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] קרסולי החיות כנגד כולן²⁴ שוקי החיות כנגד כולן קרני החיות כו'

והנה, על הבחינה הראשונה אמרו חז"ל: "קרסולי החיות כנגד כולן, שוקי החיות כנגד כולן, קרני החיות וכו'".

נחזור לסוג הראשון של אחדות. הגמרא מתארת את הממדים שמעל השמים: "קרסולי החיות" — החיות הקדושות שבחזון המרכבה של יחזקאל — שווים בגודלם לכל מה שמתחתיהם; וכך גם השוקים, וכן הלאה עד הקרניים.

שכל הגבוה גבוה מחברו מקיף את חברו עד שהתחתון בטל אליו ונחשב כלא ממש לגבי העליון

כי כל מי שגבוה מחברו מקיף את חברו, עד שהתחתון בטל אליו ונחשב ממש כאין ביחס לעליון.

זהו העיקרון שמאחורי תיאור חז"ל: העליון מקיף את מה שמתחתיו באופן מלא כל כך, עד שהתחתון הוא ממש כאין ביחס לעליון.

ולכן אמרו שקרסולי ושוקי החיות שהן בחי נה"י [נצח הוד יסוד] שהוא הבחינה היותר אחרונה שבחיות

כוללות כל המדרגות שלמטה מהם וקרני החיות הן בבחי כתר שבראש²⁵ הוא כולל יותר כו'

לכן אמרו שקרסולי החיות ושוקיהן, שהן בבחינת נצח, הוד ויסוד — הבחינה האחרונה שבחיות — כוללים את כל המדרגות שמתחתיהם; ואילו קרני החיות, שהן בבחינת כתר שבראש, כוללות יותר וכו'.

הקרסוליים והשוקים מקבילים לנצח, הוד ויסוד, הספירות הנמוכות ביותר שבחיות, ואף על פי כן הם כוללים את כל מה שמתחתיהם. הקרניים, המתנשאות מעל הראש, מקבילות לכתר וכוללות עוד יותר.

וזו היא בחי יחו"ע [יחודא עילאה] בע"ס [בעשר ספירות] דאצילות דאיהו וחיוהי חד^{26, 27} דהיינו יחוד וביטול

התחתון בעליון שהגם שיש ע"ס [עשר ספירות] חכמה חסד כו'

וזוהי בחינת יחודא עילאה בעשר ספירות דאצילות, שבה "הוא וחיוהי חד", כלומר, האיחוד והביטול של התחתון בעליון. ואף שיש עשר ספירות — חכמה, חסד וכו',

כך פועלת יחודא עילאה בעשר הספירות דאצילות, שעליהן נאמר בתיקוני זהר: "הוא וחיוהי חד". הספירות מובחנות זו מזו, אך כל תחתונה מתאחדת עם העליונה ממנה ומתבטלת בה.

וחסד ענף²⁸ החכמה שנמשך מבחינת החכמה להיות נאצל גם בחינת החסד אין בחינה זו מורגשת

להיות יש ודבר בפ"ע [בפני עצמו]

וחסד הוא ענף של חכמה, הנמשך מבחינת חכמה כדי שגם בחינת חסד תיאצל — בחינה זו אינה מורגשת כיש ודבר בפני עצמו;

חסד מסתעף מחכמה: הוא נאצל ממנה. ואף על פי כן, אינו מורגש כדבר העומד בפני עצמו.

רק שמ"מ חסד כלול ומוקף בבחי' החכמה והחכמה מקפת אותו מכל צד ופנה [וכמ"ש בד"ה יביאו לבוש²⁹ מלכות בענין אברהם אבר מה

אלא שחסד כלול בכל זאת בבחינת החכמה ומוקף בה, והחכמה מקיפה אותו מכל צד ופינה. [כמבואר במאמר המתחיל "יביאו לבוש מלכות", בענין אברהם — "אבר מה",

החסד נשאר כלול כולו בתוך החכמה ומוקף בה. אדמו"ר הזקן מצטט את המאמר בתורה אור "יביאו לבוש מלכות", הקושר את השם אברהם, אבי מידת החסד, לביטוי "אבר מה".

שהוא בחי' חסד נק' אבר וכלי להתלבשות בחי' חכמה כח מה והוא בטל לגבי החכמה כביטול העלול בעילתו]

שהוא, בהיותו בחינת חסד, נקרא אבר וכלי להתלבשות בחינת החכמה, כוח מה; והוא בטל ביחס לחכמה כביטול העלול לעילתו].

את אותיות "חכמה" אפשר לקרוא "כוח מה" — ביטוי לפתיחותה של החכמה, שאינה תופסת את עצמה. אברהם, בחינת חסד, הוא ה"אבר" או הכלי שדרכו פועל כוח מה זה, והוא בטל בפני החכמה כפי שעלול בטל בפני עילתו.

אבל בחינת יח"ת [יחודא תתאה] דמלי דאצי' בבי"ע הוא גילוי אור האלקי להוות הבריאה מאין ליש ודבר כפי"ע [בפני עצמו] ממש שהבריאה היא יש גמור בבחי' מוגבל שאין לו ערוך כלל וכלל לבחי' הבורא שהוא בלתי מוגבל

אבל בחינת יחודא תתאה של מלכות דאצילות בבי"ע היא גילוי האור האלקי כדי להוות את הבריאה מאין ליש, כדבר העומד ממש בפני עצמו; שהרי הבריאה היא יש גמור, במצב מוגבל, שאין לו שום ערך כלל לבחינת הבורא, שהוא בלתי מוגבל.

היחוד התחתון שונה: מלכות דאצילות, כשהיא מאירה בשלושת העולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה — מהווה את הבריאה מאין ליש כדבר נפרד ממש. הנברא מוגבל, ואין למוגבל שום ערך ביחס לבורא הבלתי מוגבל.

ואם היה נמשך בבחי' עוי"ע [עילה ועלול] הרי היה בבחי' בלתי גבול ג"כ אך אע"פ [אף על פי] שהוא הבריאה מאין ליש גמור עכ"ז [עם כל זה] היא בבחי' ביטול לאין

ואילו היה נמשך בדרך של עילה ועלול, גם הוא היה בלתי מוגבל. ואף על פי שהבריאה היא מאין ליש גמור, בכל זאת היא בבחינת ביטול לאין,

אילו העולמות היו יוצאים כעוללים מתוך עילה, הם היו בלתי מוגבלים כמותה. ואף על פי שהם נבראו מאין כ"ש" שלם, הם נשארים בטלים כלפי ה"אין" — המקור האלקי המהווה אותם.

וכמו וצבא השמים לך משתחווים^{30,31} כו' והוא עיקר בחי' המלי' להיות יש ושיהיה היש בטל כו':

כמו שנאמר: "וצבא השמים לך משתחווים" וגו'. וזוהי עיקר בחינת המלכות: שיהיה יש, ושהיש יהיה בטל וכו'.

בתפילה שבספר נחמיה נאמר: "וצבא השמים לך משתחווים" — ישויות נפרדות המשתחוות מרצונן. זהו עיקר עניינה של המלכות: שיהיה "יש", נושא העומד בנפרד מן המלך, ושהיש הזה יבטל את עצמו לפניו.

3 קיצור ענין ההפרש בין יחוי"ע [יחודא עילאה] ליחוי"ת [ליחודא תתאה]. כמו בין עילה ועלול שהעלול מוקף

מעילתו. ובטל אצלו. ובין יש מאין. וע' באגה"ק [באגרת הקודש] סי' כ':

תמצית: עניין ההבדל בין יחודא עילאה ליחודא תתאה: כמו ההבדל בין עילה לעלול, שבו העלול מוקף בעילתו ובטל לפניו, לעומת בריאה יש מאין. ועיינו באגרת הקודש, סימן כ'.

תמצית של שתי האחדויות. ביחודא עילאה, בדומה לעילה ועלול, העלול מוקף בעילתו ובטל לפניו; ביחודא תתאה נברא יש מאין, כפי שמוסבר באגרת הקודש, סימן כ'.

קטע 3 • 41-9

קבלת המלכות מרצון וכתר מלכות

4 ב ולהבין זה בתוספת ביאור הנה נודע שבחי' המלי' היא בחי' הרוממות וההתנשאות שבודאי בבחי'

ההתנשאות הרי האור מובדל ומרומם בערך והעולמות מקבלים רק מבחינת המלוכה כמ"ש מלכותך מלכות³² כל עולמים

2. כדי להבין זאת ביתר ביאור: ידוע שמדרגת מלכות היא מדרגת הרוממות וההתנשאות. שכן, במדרגת ההתנשאות האור בוודאי מובדל ומרומם בערכו, והעולמות מקבלים רק מבחינת המלכות, ככתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים".

סעיף 2 מבאר את אותו רעיון ביתר הרחבה, מתוך מהותה של מלכות. המלך נישא מעל עמו ונבדל ממנו; בדומה לכך, העולמות מקבלים את חיותם רק ממלכותו של ה', ולא ישירות משאר מדותיו, כפי שנאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים".

והיינו דבחינת מלכות דאצילות נעשה ע"י לבריאה כו' וע"כ בחינת החיות של העולמות הוא מבחינת יש מאין משא"כ אם היו מקבלים מבחינת ז"א בחינות המדות דאצילות עצמן

כלומר, מדרגת מלכות דאצילות נעשית עתיק יומין לבריאה וכו'. לכן חיות העולמות היא בבחינת יש מאין; ואילו אילו היו מקבלים מבחינת ז"א, ממדות דאצילות עצמן,

במונחים קבליים, מלכות דאצילות, הספירה האחרונה בעולם האצילות, נעשית עתיק יומין — המקור הפנימי הנסתר — של עולם הבריאה שמתחתיה. משום כך הנבראים קיימים בבחינת "יש מאין". האפשרות האחרת, לקבל ישירות מז"א, ממדות דאצילות, נידונה בהמשך.

כמו החסד שהוא עצמו יורד כו' היה בא בבחי' קירוב ע"ד עו"ע [עילה ועלול] וה"ז [והרי זה] כמו יש מיש כו' ולא היה בבחי' יש גמור ודבר בפ"ע [בפני עצמו]

כגון חסד, שיורד בעצמו וכו', היה הדבר בא בדרך של קירבה, בדוגמת עילה ועלול, והיה זה כמו יש מיש וכו', ולא היה זה יש גמור ודבר בפני עצמו.

אילו היו העולמות מקבלים ממדה כגון חסד, היורדת כפי שהיא, הקשר היה קשר של קירבה, בדומה לעילה ועלול — "יש מיש". אז לא היו העולמות מציאות עצמאית אמיתית.

אך לפי שמקבלים ע"י בחינת המל' שהיא בחי' התנשאות והסתלקות נעשה צמצום החיות הנמשך בהם עד שנתהוו בבחי' יש בגבול ותכלית כו'

אך מאחר שהם מקבלים באמצעות מדרגת מלכות, שהיא מדרגת הרוממות וההסתלקות, נעשה צמצום בחיות הנמשכת אליהם, עד שנתהוו בבחינת יש שיש לו גבול ותכלית וכו'.

מאחר שמלכות היא במהותה מרוממת ומסתלקת, בדומה למלך השומר על ריחוק מעמו, החיות העוברת דרכה מצטמצמת. התוצאה היא נבראים הקיימים כ"יש" מוגבל וסופי.

ומ"מ הם בבחי' ביטול לאין שהיא המל' כי וכולם מקבלים עליהם עול³³ מלכות שמים ומחמת אימת מלכות דאצילות נעשה בחינת ביטול היש

ובכל זאת הם בטלים אל האין, שהיא המלכות, שכן "כולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים"; ומחמת אימת מלכות דאצילות נעשה ביטול היש.

אף על פי כן, אותה מלכות שמבדילה בין הנבראים לה' גם מביאה אותם להשתחוות לפניו. בברכת הבוקר שלפני קריאת שמע נאמר על צבא השמים: "כולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים"; ויראת המלך מבטלת את תחושת העצמאות של הנברא.

כי בחינת המלכות הם מקבלים עליהם ברצון כמ"ש שום תשים עליך מלך³⁴ מדעתך ומרצונך כו'

כי את מדרגת המלכות הם מקבלים עליהם ברצון, ככתוב: "שום תשים עליך מלך" — מדעתך ומרצונך וכו'.

קבלה זו נעשית ברצון. מצוות התורה "שום תשים עליך מלך" מלמדת שהמלך מתמנה על פי דעתם ורצונם של העם.

[כי לי' [לשון] מלוכה אינו נופל רק על המקבלים ברצון עול מלכותו משא"כ בלתי רצון נקי ממשלה שמושל בע"כ [בעל כרחך]³⁵

[כי המונח "מלוכה" שייך רק למי שמקבלים ברצון את עול מלכותו, ואילו כשאין הדבר נעשה ברצון, הדבר נקרא "ממשלה" — שהוא מושל בהם בעל כורחם.

הערת הסוגריים מבחינה בין מלוכה, הקיימת רק כלפי מי שמקבלים אותה ברצון, לבין ממשלה, שבה השלטון נכפה על הנתינים בניגוד לרצונם.

ולכן ברי"ה [בראש השנה] שאז נברא אדה"ר [אדם הראשון] שהוא בעל בחירה וקיבל עול מלכותו ית' ברצון אז נתגלה מדת מלכותו יתברך משא"כ קודם בריאת אדה"ר [אדם הראשון] שהיו

ולכן בראש השנה, שבו נברא אדם הראשון, בעל הבחירה, והוא קיבל ברצון את עול מלכותו יתברך, אז התגלתה מדת מלכותו יתברך; ואילו קודם בריאת אדם הראשון, כאשר היו

מלכות ה' התגלתה אפוא לראשונה בראש השנה, היום שבו נברא אדם הראשון. לאדם הייתה בחירה חופשית, והוא קיבל את מלכות ה' מרצונו.

רק בהמות וחיות שאינן בעלי בחירה³⁶ לא היה עדיין התפשטות מדת מלכותו ית'. וע"כ ג"כ בכל ר"ה [ראש השנה] צ"ל התחדשות מדת מלכותו ית' ומלכותו ברצון קבלו עליהם³⁷ כו'.

רק אצל הבהמות וחיות הבר, שאין להן בחירה חופשית, עדיין לא התפשטה מידת מלכותו של ה'. ולכן גם בכל ראש השנה צריכה להתחדש מידת מלכותו של ה'. ו"מלכותו ברצון קיבלו עליהם" וכו'.

לפני אדם היו רק בעלי חיים, שאין להם בחירה חופשית, ולכן מלכות ה' עדיין לא התפשטה בבריאה; משום כך היא צריכה להתחדש בכל ראש השנה. המילים החותמות לקוחות מתפילת ערבית, שבה נאמר על ישראל על הים: "מלכותו ברצון קיבלו עליהם".

5 והנה ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ביטול הרצון למדת מלכותו ית' לקבל מלכותו ברצון מעורר למעלה בחי' הרצון העליון במדת המלוכה להיות הרצון המאציל עליון ב"ה להתלבש במדת מלכותו ית' והוא הנק' התהוות כתר מלכות כידוע

והנה, באמצעות אתערותא דלתתא — ביטול הרצון כלפי מידת מלכותו ית' וקבלת מלכותו ברצון — מתעוררת למעלה בחינת הרצון העליון שבמידת המלכות, כך שרצונו של המאציל העליון, ברוך הוא, מתלבש במידת מלכותו ית'. וזהו הנקרא התהוות כתר מלכות, כידוע.

האתערותא דלתתא של האדם, כשהוא מניח את רצונו שלו ומקבל את מלכות ה' ברצון, מעוררת תגובה למעלה: הרצון העליון שורה במידת המלכות. בקבלה מכונה הדבר התהוות כתר מלכות: המלכות מקבלת כתר של רצון אלוהי.

(ועמ"ש בד"ה תקעו בחדש. שבכל השנה המשכה זו הוא על ידי הביטול בעסק התורה והמצוות שהם רצונו וחכמתו ית' וזהו שמברכים על כל מצוה ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם כו' אך רצון עליון זה הוא המלוּבש בחי' ע"ה [בחכמה עילאה].

(ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "תקעו בחודש": במשך כל השנה המשכה זו נעשית באמצעות הביטול שבעיסוק בתורה ובמצוות, שהן רצונו וחכמתו ית'. משום כך מברכים על כל מצווה: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם" וכו'. אולם רצון עליון זה הוא הרצון המתלבש בחכמה עילאה.

בסוגריים מפנה אדמו"ר הזקן למאמר "תקעו בחודש": במשך השנה המשכה זו נמשכת מתוך הביטול שבעיסוק בתורה ובקיום המצוות, המבטאות את רצונו וחכמתו של ה'. לכן בברכה על כל מצווה מכנים את ה' "מלך העולם"; אך הרצון המתבטא שם כבר מתלבש בחכמה עילאה.

ואמנם בר"ה [בראש השנה] ההמשכה מבחי' עליונה יותר שברצון עליון מה שאינו מלוכש כלל בחי' [בחכמה עילאה] וההמשכה זו הוא ע"י רצון עליון שבנפש והוא ענין קול השופר כו' ע"ש).

אולם בראש השנה ההמשכה היא מבחינה עליונה יותר של הרצון העליון, שאינה מתלבשת כלל בחכמה עילאה. המשכה זו נעשית באמצעות הרצון העליון שבנפש, וזהו ענין קול השופר וכו'. עיינו שם.)

בראש השנה נמשכת בחינה גבוהה יותר של הרצון העליון, שאינה מתלבשת כלל בחכמה. מגיעים אליה באמצעות הרצון העמוק ביותר של הנפש, הנעלה מן השכל, וביטוי הוא קול השופר, שאינו מילים.

וביאור הדברים הנה עד"מ בנפש האדם אנו רואים שבכל מדותיו אין עיקר התפשטותם תלוי רק ע"פ הרצון והתענוג המלוכש בבהם

ביאור הדברים: על דרך משל, בנפש האדם אנו רואים שבכל מידותיו, עיקר התפשטותם תלוי ברצון ובתענוג המתלבשים בהן.

משל מנפש האדם: מידותיו של אדם, כגון חסד, באות לידי ביטוי רק במידה שהרצון והתענוג שלו מושקעים בהן.

כמו שאף שמטבע הטוב להטיב³⁸ מכל מקום אם אין רצונו מסכמת בהטבת והשפעת החסד זו מטעמו הכמוס להעלות כך ברצונו לא ישפיע כלל וכמ"כ [וכמו כן] במדת המלוכה לפניו יתברך

לדוגמה, אף שטבע הטוב להטיב, מכל מקום אם רצונו אינו מסכים להיטיב ולהשפיע מחסדו, משום טעם כמוס שלו שבגללו כך עלה ברצונו, הוא לא ישפיע כלל. וכך גם במידת המלכות לפניו ית'.

גם אדם שטבעו להיטיב לא ייתן אם רצונו אינו מסכים לכך; ייתכן שרצונו ימנע ממנו לתת מטעם כמוס משלו. כך גם פועלת מידת המלכות של ה'.

שהיא בחי' ההתנשאות על זולתו תלוי ברצון המאציל ב"ה וזהו אמרו לפני מלכיות³⁹ שצריך לעורר רצון עליון להיות בבחי' המלוכה

שהיא בחינת ההתנשאות על זולתו, תלויה ברצון המאציל ברוך הוא. וזהו פירוש "אמרו לפני מלכויות": צריך לעורר את הרצון העליון להיות בבחינת מלכות,

המלכות, שהיא התנשאות על אחרים, תלויה ברצון המאציל למלוך. לכן נאמר בגמרא שה' אומר: "אמרו לפני מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם" — יש לעורר את הרצון העליון שיתגלה במידת המלכות.

דהיינו התלבשות אור אי"ס ב"ה בע"ס [בעשר ספירות] דמלי ע"כ או מרים עשרה פסוקים⁴⁰ להביא המשכה מן התני"ך [התורה נביאים כתובים] דאורייתא מחכמה נפקת⁴¹ כו' להיות נעוץ תחלתן בסופן^{42,43} כ"ע [כתר עליון] איהו כתר מלי^{44,45} כו'

כלומר, התלבשות אור אין סוף ברוך הוא בעשר ספירות המלכות. לכן אומרים עשרה פסוקים כדי להביא המשכה מן התני"ך, שהרי "אורייתא מחכמה נפקת" וכו', וכך תהיה התחלתן נעוצה בסופן: כתר עליון הוא כתר מלכות וכו'.

בפועל, אור אין סוף צריך להתלבש בעשר ספירות המלכות; לכן אומרים עשרה פסוקי מלכויות מן המקרא, שמקורו בחכמה. כך "התחלתן נעוצה בסופן", כלשון ספר יצירה על הספירות, והמדרגה העליונה, כתר עליון, מתאחדת עם המדרגה התחתונה, כתר מלכות, כפי שנאמר בתיקוני זוהר.

והנה כדי להמשיך בחי ענג ורצון זה צריך בהכרח להמשיך ממקור כל התענוגים רעוא דכל רעוין דעתיקא סתימו דכל סתימין כו'

והנה, כדי להמשיך בחינת תענוג ורצון זו, מוכרחים להמשיך ממקור כל התענוגים, "רעוא דכל רעוין" של עתיקא, "סתימו דכל סתימין" וכו'.

כדי להמשיך רצון ותענוג אל המלכות, יש להגיע למקורם העליון ביותר: עתיקא, המדרגה הפנימית שבכתר, שהזוהר מכנה "רעוא דכל רעוין" — הרצון של כל הרצונות — הנסתר מכל נסתר.

דהיינו שכך עלה ברצונו העליון במקור כל התענוגים הנעלם שיהיה ענג לפניו בבחי' מלוכה דוקא

כלומר, כך עלה ברצונו העליון, במקור הנעלם של כל התענוגים, שיהיה לו תענוג דווקא [במצב של] מלכות;

הנקודה היא שבתוך המקור הנעלם של כל התענוגים עלה ברצון ה' להתענג דווקא על מלכות.

דהיינו להמשיך רצון וענג להיות רצון המאציל בזה שיהיה חפץ ומתענג בזה אנא אמלוך⁴⁶ כו'

כלומר, להמשיך רצון ותענוג, כך שיהיה למאציל רצון לכך, שהוא יחפץ ויתענג בזה: "אני אמלוך" וכו'.

במילים אחרות, יש להמשיך רצון ותענוג, כך שה' יחפץ להיות מלך ויתענג בכך, ויאמר כביכול: "אני אמלוך".

ועיקר הענג שבמלוכה העליונה עד רום המעלות היינו שיהיה יש ושיהיה היש בטל בקבלת עול

מלכותו ברצון כו' ועמ"ש מזה בד"ה צאינה וראינה גבי פ"י במלך שלמה⁴⁷ מלך שהשלוש שלו.

ועיקר התענוג שבמלכות העליונה, עד רום המעלות, הוא שיהיה יש, ושהיש יתבטל בקבלת עול מלכותו ברצון וכו'.

וראו מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "צאו וראו", בביאור "המלך שלמה": המלך שהשלוש שלו.

מה שגורם לה' תענוג במלכות, אפילו ברמה הגבוהה ביותר, הוא מציאות של "יש" שמתבטלת בקבלת עול מלכותו ברצון. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על הפסוק "צאו וראו... את המלך שלמה", שבו נדרש השם שלמה כ"המלך שהשלוש שלו".

6 והנה בתחלת בריאת העולמות נמשך הענג והרצון העליון מאליו מצד עצמו כי חפץ חסד הוא⁴⁸

והנה, בתחילת בריאת העולמות, התענוג והרצון העליונים נמשכו מאליהם, מצדו, "כי חפץ חסד הוא".

כאשר העולמות נבראו לראשונה, רצונו ותענוגו של ה' נמשכו מעצמם, בלי אתערותא דלתתא, משום שכפי שאומר הנביא מיכה, "כי חפץ חסד הוא".

אבל אח"כ במעשה התחתונים תליא מילתא בהעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] לעורר רצון העליון ע"י ביטול רצון שלמטה כו' וזה נעשה בר"ה [בראש השנה] שאומרים י' מלכיות להיות בחי' בנין המלי' ממקור הראשון אבל לאחר מכן, "הדבר תלוי" במעשיהם של התחתונים, בהעלאת מ"ן — העלאת מים נוקביים — כדי לעורר את הרצון העליון באמצעות ביטול הרצון שלמטה וכו'. הדבר נעשה בראש השנה, כשאומרים עשרה פסוקי מלכיות, כדי שתיכנה המלכות ממקורה הראשון,

מאז ואילך, "הדבר תלוי" במה שעושים התחתונים: "העלאת מים נוקביים", מונח קבלי לאתערותא דלתתא המעוררת תגובה מלמעלה; כאן הדבר נעשה על ידי הנחת הרצון האישי בצד. זה נעשה בראש השנה באמצעות עשרת פסוקי מלכיות, שבונים מחדש את המלכות ממקורה הראשון ממש.

דהיינו להמשיך כתר מלי' שע"י עיקר בניינה [ומטעם הנ"ל שעיקר המדה תלויה בהמשכת הרצון ב"ה ועמ"ש מזה בד"ה בהעלותך שזהו ענין אל מול פני המנורה⁴⁹ כו' דהיינו כתר שבמלי'.

כלומר, להמשיך את כתר המלכות, שבאמצעותו נבנית המלכות בעיקר. [מהטעם שהוזכר לעיל: עיקר פעולתה של המידה תלוי בהמשכת רצונו של הקב"ה. ועיינו במה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "בהעלותך", שזהו ענין "אל מול פני המנורה" וכו', כלומר, הכתר שבמלכות.

המלכות נבנית בעיקר על ידי המשכת כתר המלכות, כתר הרצון שלה, שכן, כפי שהוסבר, מידה פועלת רק באמצעות הרצון המלוכש בה. כאן נפתחת הערת סוגריים: אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על בהעלותך, המסביר את "אל מול פני המנורה" ככתר שבמלכות.

7 ועמ"ש בביאור ע"פ יביאו לבוש מלכות⁵⁰. גבי בחינת פני היא כתר מלכות לפי שהמלכות ל"ל [לית ליה] /

לית לה] מגרמה כלום ומקבלת מעשר מלכיות שלכן אומרים בר"ה [בראש השנה] יו"ד מלכיות וכתר מקבלת ממלכות שבכתר וזו היא בחי' פני.

ועיין במה שנכתב בביאור על הפסוק "יביאו לבוש מלכות", בענין בחינת "פני": היא כתר מלכות, משום שלמלכות אין משלה כלום, והיא מקבלת מעשר בחינות של מלכות. משום כך אומרים בראש השנה עשר פסוקי מלכיות; ואת הכתר שלה היא מקבלת ממלכות שבכתר, וזו בחינת "פני".

ההמשך הוא ציטוט מביאור אדמו"ר הזקן לפסוק "יביאו לבוש מלכות" (תורה אור, מגילת אסתר). למלכות "אין משלה כלום": כל מה שיש לה היא מקבלת מעשר בחינות של מלכות, ומשום כך אומרים עשר פסוקי מלכיות. את הכתר שלה, כתר מלכות, היא מקבלת ממלכות שבכתר. כתר זה נקרא "פני".

עכ"ל [עד כאן לשונו]. **וז"ש** [וזהו שכתוב] **לך אמר לבי בקשו פני^{51,52} ועיין בהרמ"ז** [בהרב משה זכות] **פי' אמור** (דצ"ג ע"ב) **שפי' כן דהיינו כתר מלי' והיינו ע"י את פניך הוי' אבקש.**

עד כאן לשונו. וזהו פירוש הכתוב: "לך אמר לבי, בקשו פני". ועיין ברמ"ז על פרשת אמור (דצ"ג ע"ב), שמפרש כך, כלומר ש"פני" הם כתר מלכות. והדבר נעשה באמצעות "את פניך הוי' אבקש",

הציטוט מסתיים, ואדמו"ר הזקן מיישם את הדברים בפסוק "לך אמר לבי, בקשו פני": הרמ"ז (רבי משה זכותא, מפרש הזוהר) מסביר ש"פני" הם כתר מלכות. המשכתו נעשית באמצעות המשך הפסוק: "את פניך הוי' אבקש".

שהם ע"ס [עשר ספירות] **שמייד מלכיות שבהם נעשה בנין הנוק' [הנוקבא]. אי"נ** [אי נמי] **את פניך הוי' היינו** **אורות אריך ועתיק כמש"ש** [כמה שכתוב שם] **הרמ"ז** [הרב משה זכות]

שהם עשר הספירות שמן עשר המלכויות, שעל ידן נבנה פרצוף נוקבא. לחלופין, "את פניך הוי'" מתייחס לאורות אריך ועתיק, כפי שכתב שם הרמ"ז;

"את פניך הוי'" מתייחס לעשר הספירות הבאות מעשר המלכויות, הבחינות שמהן נבנית נוקבא, כלומר מלכות. לחלופין, לפי הרמ"ז, "פניך" פירושו האורות של אריך אנפין ועתיק, המדרגות החיצוניות והפנימיות שבכתר.

והיינו לפי שמשם נמשך להיות הכתר שבמלי' כנ"ל והוא הנק' פני. וזהו ענין ראש השנה.

והיינו, משום שמשם נמשכת בחינת הכתר שבמלכות, כנזכר לעיל, והיא הנקראת "פני". וזהו ענינו של ראש השנה:

אורות אלה הם המקור שממנו נמשכת בחינת הכתר שבמלכות, וכתר זה נקרא "פני". בכך מתבאר גם שמו של ראש השנה.

שנה הוא בחי' מלי' וראש השנה היינו⁵³ גלגלתא וכתר שבמלי' וע' מזה בפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] **בפי' תצא** (דרע"ז ע"ב)

השנה היא בחינת מלכות, וראש השנה הוא הגולגולת וכתר שבמלכות. ועיין בזה בפירוש הרמ"ז על פרשת תצא (דרע"ז ע"ב).

"השנה" היא מלכות, ו"ראשה" הוא הגולגולת, כלומר הכתר של מלכות. נמצא שראש השנה הוא היום שבו נמשך הכתר של מלכות, כפי שכתב גם הרמ"ז על פרשת תצא.

וזהו ענין תחלת מעשיך כי המלי' היא בחינת עשייה שבאצילות ותחלת מעשיך היינו כתר דנוק' [דנוקבא] **שהוא תחילת בחי' עשייה הנ"ל.**

וזהו פירוש "תחילת מעשיך": מלכות היא בחינת עשייה שבאצילות, ו"תחילת מעשיך" היא כתר דנוקבא, שהוא תחילתה של בחינת העשייה האמורה.

בתפילת ראש השנה נקרא היום "תחילת מעשיך". מלכות היא בחינת עשייה שבאצילות, המידה שדרכה ה' בורא את העולמות, וראשיתה של עשייה זו היא כתר דנוקבא.

וזכרון ליום ראשון י"ל [יש לומר] דהיינו כתר הכללי בחי' א"א שנק' יום ראשון שלמעלה מההשתלשלות כמ"ש סד"ה ביום השע"צ [השמיני עצרת].

ואת הביטוי "זיכרון ליום ראשון" אפשר לפרש ככתר הכללי, בחינת אריך אנפין, הנקרא "יום ראשון" משום שהוא למעלה מההשתלשלות, כפי שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "ביום השמיני עצרת".

בתפילה נאמר גם "זיכרון ליום ראשון". אפשר לפרש ש"יום ראשון" הוא הכתר הכללי, בחינת אריך אנפין, הנקרא כך משום שהוא למעלה מההשתלשלות, כפי שמוסבר בסוף המאמר על שמיני עצרת.

8 והיינו שממלי שבכתר נמשך להיות כתר שבמלי כנ"ל. ועיין בע"ח [בעץ חיים] שער א"א ספ"ב [סוף פרק ב'] דהמלי שרשה למעלה מט"ס [מ"ט ספירות] דא"א עצמן אלא מבחינת עתיק⁵⁴ כו' וזהו זכרון ליום ראשון.

כלומר, ממלכות שבכתר נמשך [מה שנעשה] לכתר שבמלכות, כפי שהוזכר לעיל. ועיין ב-Etz Chaim, Shaar-Arich Anpin, בסוף פרק ב, ששורש המלכות גבוה מתשע הספירות של אריך אנפין עצמו, אלא [הוא] מבחינת עתיק וכו'. וזהו "זיכרון ליום ראשון".

הכתר שבמלכות נמשך מן המלכות שבכתר, הבחינה התחתונה שבכתר. Etz Chaim מלמד ששורש המלכות נמצא למעלה מתשע הספירות של אריך אנפין, בעתיק; ושורש זה הוא "היום הראשון" שהמלכות "זוכרת" בראש השנה.

ועמ"ש בפ"י המלות ע"פ ארוממך⁵⁵ אלקי המלך⁵⁶ כי הנה ר"ה [ראש השנה] זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון⁵⁷ וע"כ נק' ר"ה [ראש השנה] ראש גילוי החיות דרך כללות על כל השנה.

ועיין במה שכתוב בפירוש המילים על הפסוק "ארוממך אלקי המלך". כי הנה ראש השנה הוא "זה היום תחילת מעשיך, זיכרון ליום ראשון"; ולכן נקרא ראש השנה ראש גילוי החיות, באופן כללי ולכל השנה כולה.

הסוגריים המרובעים נסגרים בהפניה לביאור אדמו"ר הזקן למילים שבתפילה "ארוממך אלקי המלך". הטיעון העיקרי מתחדש: ראש השנה הוא "תחילת מעשיך", ולכן הוא ה"ראש" שממנו מתגלה החיות של השנה כולה באופן כללי ולכללותה.

9 וכח זה ניתן לישראל להיותם מקבלים מלכותו ית' ברצון משא"כ בבחי' שנקרא מושל וממשלתך בכל דור ודור⁵⁸ אפילו דור המבול ודור הפלגה שמרדו בהי⁵⁹ מ"מ מלכותו בכל משלה⁶⁰ כתיב ובחי' ממשלה בע"כ [בעל כרחך]

וכוח זה ניתן לישראל, משום שהם מקבלים ברצון את מלכותו יתברך. לא כן בבחינה שבה הוא נקרא "מושל", ככתוב: "וממשלתך בכל דור ודור" — אפילו על דור המבול ודור הפלגה, שמרדו בהי; ואף על פי כן נאמר: "מלכותו בכל משלה". בחינת הממשלה היא בעל כורחם.

הכוח לקבל ברצון את מלכות ה' ניתן לישראל. ממשלת ה' משתרעת על כל דור, אפילו על דור המבול ועל דור הפלגה — בוני מגדל בכל — שמרדו בו; גם עליהם נאמר: "מלכותו בכל משלה", אך זו ממשלה המוטלת עליהם בעל כורחם.

ולכן אפי' [אפילו] בלעם אמר לא אוכל לעבור את פי⁶¹ ה' כי רוח המושל⁶² עליו יעלה בעי'כ [בעל כרחך] (ועיין בפי מקץ קצ"ה ע"א)⁶³

ולכן אפילו בלעם אמר: "לא אוכל לעבור את פי הוי", שכן "רוח המושל" עולה עליו בעל כורחו. (וראו בפרשת מקץ, קצ"ה ע"א.)

אפילו בלעם נאלץ להודות: "לא אוכל לעבור את פי הוי"; "רוח המושל" עלתה עליו בעל כורחו, וזו ממשלה ולא מלכות. אדמו"ר הזקן מפנה לזוהר בפרשת מקץ (קצ"ה ע"א), שממנו משתמע, כפי שמציין יהל אור, ש"מלך" הוא ז"א ו"מושל העמים" הוא מלכות.

אבל להיות נקי בשם מלך לקבל ברצון נעשה ע"י עושי רצונו דוקא [ועמ"ש בד"ה אתם נצבים כפי למען הקים אותך לו לעם]⁶⁴:

אבל להיקרא בשם "מלך", כלומר שיקבלו את מלכותו ברצון, הדבר נעשה דווקא באמצעות עושי רצונו. [וראו מה שנכתב בדיבור המתחיל "אתם נצבים", בפירוש הפסוק "למען הקים אותך לו לעם".]

אבל כדי להיקרא "מלך", שלטון שמקבלים ברצון, הדבר אפשרי רק באמצעות עושי רצונו. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "אתם נצבים", שבו הוא מבאר את הפסוק "למען הקים אותך לו לעם".

קטע 4 • 101-12

השופר: האיל והקול הפשוט

10 קיצור. מלי רוממות ומ"מ נמשך ביטול ומלכותו ברצון קבלו. ועי"ז מעוררים הרצון שיומשך להיות כתר דנוק' [דנוקבא] והמשכה זו צ"ל מא"א [מאריך אנפין] ועתיק רצון ותענוג העליון.

סיכום: מלכות היא רוממות, ואף על פי כן נמשך ממנה ביטול, ו"מלכותו ברצון קיבלו". באמצעות זאת מתעורר הרצון להימשך ולהיות הכתר של נוקבא; והמשכה זו צריכה לבוא מאריך אנפין ועתיק, הרצון והתענוג העליונים.

סיכום של סעיף 2: מלכות היא רוממות, ובכל זאת היא מביאה לידי ביטול, כמאמר "מלכותו ברצון קיבלו". קבלה זו מעוררת את הרצון שנעשה הכתר של נוקבא, ורצון זה צריך להימשך מאריך אנפין ועתיק, הרצון והתענוג העליונים.

ג והנה כל המשכת ענג ורצון עליון במדת המלוכה ממקור כל התענוגים הוא ע"י השופר שהוא של איל^{65, 66}.

3. והנה, המשכת התענוג והרצון העליונים אל מידת המלכות, ממקור כל התענוגים, נעשית באמצעות השופר, שהוא של איל.

סעיף 3 מסביר את תפקיד השופר: כל המשכה זו של הרצון והתענוג העליונים אל המלכות, ממקורם העמוק ביותר, נעשית באמצעות השופר, שהוא קרן של איל, כפי שמלמדת הגמרא: "אמרו לפניי בראש השנה מלכויות, זכרונות ושופרות; וכמה? בשופר של איל".

והענין כי הנה שרש נפש הבהמה הוא מבחי פני אריה פני שור⁶⁷ כו' שבמרכבה ששרשם מבחי בהמות בהררי אלף⁶⁸ שמבחי התהו

הענין הוא ששורש נפש הבהמה הוא מבחינת "פני אריה" ו"פני שור" וכו' שבמרכבה, ששורשם מבחינת "בהמות בהררי אלף", שמבחינת התהו.

מדוע משתמשים בקרן של בהמה? שורש נפשות הבהמות הוא ב"פני אריה" וב"פני שור", מדמויות המרכבה של יחזקאל. שורשן הוא ב"בהמות בהררי אלף", בעולם התהו, העולם הקדום של אורות עזים.

והנה ידוע שמפני שהאורות דתהו היו בריבוי ותוקף גדול לא יכלו הכלים לסבול האור וע"כ נפלו הכלים ונשברו ומקום נפילתן היה בעולם הבריאה והן הן המרכבה דפני אריה פני שור כו' והנה ידוע, שהיות שאורות התהו היו בריבוי ובעוצמה גדולים, הכלים לא יכלו להכיל את האור. לכן הכלים נפלו ונשברו, ומקום נפילתם היה בעולם הבריאה; והם הם המרכבה של "פני אריה", "פני שור" וכו'.

בתהו האורות היו מרובים ועזים כל כך, שהכלים לא יכלו להכיל אותם ונשברו — זהו "שבירת הכלים". הכלים השבורים נפלו לעולם הבריאה ונעשו "פני אריה" ו"פני שור" שבמרכבה.

ולכן טבע הבהמה בבחי ביטול גדול יותר מהאדם [ועמ"ש בזה בפ' אמור בד"ה והניף הכהן⁶⁹ אותם כו' על שני כבשים כו'] מפני שהאדם יש לו דעת מעולם התיקון

ולכן טבע הבהמה הוא בביטול גדול יותר משל האדם [ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת אמור, בדרוש המתחיל "והניף הכהן אותם" וכו', על שני כבשים וכו'], מפני שלאדם יש דעת מעולם התיקון,

לכן יש בבהמה ביטול גדול יותר מאשר באדם, שיש לו דעת משלו מעולם התיקון — העולם שבו הכלים מתוקנים ומאוזנים. ההפניה שבסוגריים היא לדרוש בפרשת אמור על הנפת שני הכבשים בשבועות.

אבל הבהמה הוא למטה מן הדעת והיינו מפני שרשה שהוא למעלה מן הדעת מבחי עולם התהו כו'

ואילו הבהמה היא למטה מן הדעת; והיינו מפני ששורשה, שמעל הדעת, הוא מבחינת עולם התהו וכו'.

הבהמה היא למטה מן הדעת, ללא הבנה מודעת של עצמה, דווקא מפני ששורשה בתהו הוא למעלה מן הדעת.

ולכן תוקעין בשופר של בהמה דוקא שיש בה בחי ביטול יותר לעורר בחי ביטול שלמעלה מן הדעת והיא עצמו הטעם בענין התקיעה

ולכן תוקעים דווקא בשופר של בהמה, שיש בה בחינת ביטול גדולה יותר, כדי לעורר את בחינת הביטול שלמעלה מן הדעת. וזה עצמו הטעם לענין התקיעה:

זו הסיבה שהשופר צריך להיות של בהמה: הביטול הגדול יותר שבה מעורר את הביטול שלמעלה מן הדעת. אותו טעם מסביר גם את אופייה של התקיעה עצמה.

שהוא קול פשוט היוצא מהבל הלב שעדיין לא בא לידי גילוי באותיות כלל מפני שהוא מבחי פנימית נקודת הלב שאינו בא כלל לידי גילוי אותיות עדיין

שהיא קול פשוט היוצא מהבל הלב, שעדיין לא בא לידי גילוי באותיות כלל, מפני שהוא מבחינת הנקודה הפנימית של הלב, שעדיין אינה באה כלל לידי גילוי באותיות.

התקיעה היא קול פשוט, הבל היוצא מן הלב ועדיין אינו מתעצב לאותיות או למילים, מפני שהוא נובע מהנקודה הפנימית של הלב, עמוק יותר מן הדיבור.

כי האותיות שרשם בחכמה שבממוח ובחי הבל הזה היוצא בבחינת קול פשוט הוא בבחינת פנימית נקודת הלב שלמעלה מהחכמה שבממוח כו'

שורש האותיות הוא בחכמה שבממוח, ואילו הבל זה, היוצא כקול פשוט, הוא בבחינת פנימיות נקודת הלב, שלמעלה מהחכמה שבממוח וכו'.

האותיות מושרשות בחכמה, כלומר בשכל שבממוח, ואילו ההבל הפשוט של השופר נובע מהנקודה הפנימית שבלב, שלמעלה אפילו מחכמה.

וביאור זה הנה ידוע שיש ב' מיני קול הא' הנקרא קול הדבור שגם הוא יוצא מהבל הלב

ביאור העניין: ידוע שיש שני סוגי קול. הראשון נקרא קול הדיבור, וגם הוא יוצא מהבל הלב,

שני סוגי קול יוצאים מהבל הלב. הראשון הוא קול הדיבור.

אך הוא מבחי חיצונית הלב שהן בחינות המדות שבלב הנמשכות מהמוחין דחוי"ב [דחכמה ובינה] עד למטה מן הדעת שהדעת ממשיך השכל שבממוח אל הלב.

אך הוא נובע מבחינת חיצונית הלב, כלומר מהמדות שבלב, הנמשכות מהמוחין של חכמה ובינה ויורדות עד למטה מהדעת, שכן הדעת ממשיכה את השכל שבממוח אל הלב.

הדיבור נובע מחיצוניות הלב — מהרגשות שבו, המושפעים מחכמה ובינה ומובאים אל הלב באמצעות הדעת. משום כך הדיבור מקבל צורה של אותיות.

אבל בחי קול פשוט היוצא מהבל הפנימי שבעומקא דלבא שהוא למעלה מן השכל להיותו פנימית הרצון שבלתי מוגבל בשכל שלכן הוא קול פשוט וכמו צעקה פתאומית שבאה מנקודת עומק הלב להיות ההתפעלות בעצם הנפש ממש

אבל הקול הפשוט יוצא מההבל הפנימי שבעומק הלב, שלמעלה מהשכל, שכן הוא פנימיות הרצון, שאינו מוגבל על ידי השכל. לכן זהו קול פשוט, כמו צעקה פתאומית הבאה מנקודת עומק הלב, כאשר ההתעוררות היא בעצם הנפש ממש,

הקול הפשוט נובע מההבל הפנימי שבעומק הלב — מהרצון הפנימי שהשכל אינו מגביל. לכן הוא נותר ללא מילים, כמו צעקה פתאומית הנובעת מעצם הנפש.

כמו צעק לבם אל⁷⁰ ה' ובחינת צעקה זו היא למעלה משרש האותיות שבחכמה [ועמ"ש מזה באריכות ג"כ בד"ה תקעו בחדש הני"ל] וע"י שתוקעים בו תקיעה

כמו שנאמר: "צעק לבם אל ה'". צעקה זו היא למעלה משרש האותיות שבחכמה [וראו מה שנכתב על כך באריכות גם במאמר הפותח במילים "תקעו בחדש", שהוזכר לעיל]. ועל ידי שתוקעים בו תקיעה

במגילת איכה נאמר: "צעק לבם אל ה'"; צעקה כזאת באה ממקום שלמעלה משרש האותיות שבחכמה. הדברים מוסברים באריכות גם במאמר "תקעו בחדש".

של מצוה בקול פשוט וברעותא דלבא שבבחי' למעלה מן הדעת ולמעלה מבחי' אותיות מעורר ג"כ למעלה בחי' כתר שלמעלה מהחכמה ודעת ונמשך ענג בבחינת מלוכה להיות מתענג מביטול היש

של מצווה, בקול פשוט וברעותא דלבא, שהיא בבחינה שלמעלה מהדעת ולמעלה מבחינת האותיות, מתעוררת גם למעלה בחינת כתר, שלמעלה מחכמה ודעת; ותענוג נמשך בבחינת מלכות, כך שהוא מתענג מביטול היש.

כאשר תוקעים תקיעה של מצווה בקול פשוט וברצון פנימי שבלב, שלמעלה מהדעת ומהאותיות, מעוררים למעלה את בחינת כתר, שלמעלה מחכמה ודעת. אז נמשך תענוג למלכות: ה' מתענג מביטול היש.

ולכן תוקעים בשופר שצדו⁷¹ א' קצר והב' רחב ע"ד שנאמר מן המצר קראתי⁷² י"ה ענני במרחב י"ה ודי"ל [ודי למבין].

לכן תוקעים בשופר שקצהו האחד צר והאחר רחב, בהתאם לנאמר: "מן המצר קראתי י"ה, ענני במרחב י"ה". והדברים מובנים למי שמבין.

צורת השופר — צרה בקצה האחד ורחבה בקצה האחר — מזכירה את הפסוק "מן המצר קראתי י"ה, ענני במרחב י"ה". הערת קה"ת מפנה לתלמוד ולשולחן ערוך, הפוסקים ששופר שתקעו בו כשהפכו אותו, מן הקצה הרחב, פסול.

11 והיינו תקיעה ראשונה שהיא המשכה מלמעלה למטה שמתענג מביטול היש כנ"ל אמנם תקיעה אחרונה היא העלאה ממטה למעלה ע"י קדימת השברים והתרועה

וזו התקיעה הראשונה, שהיא המשכה מלמעלה למטה, כדי שה' יתענג מביטול היש, כמבואר לעיל. התקיעה האחרונה, לעומת זאת, היא העלאה מלמטה למעלה, באמצעות השברים והתרועה שקדמו לה,

התקיעה הראשונה, הנשמעת לפני הצלילים השבורים, ממשיכה את התענוג מלמעלה למטה, כדי שה' יתענג על היש שמבטל את עצמו. התקיעה האחרונה, הנשמעת אחרי השברים והתרועה, היא ההפך: עלייה מלמטה למעלה.

שהם בבחי' שמאל דוחה והתעוררות רחמים רבים כמ"ש במ"א וכמ"ש בכוונת שהתקיעות והשברים הם לבטל היצה"ר [היצר הרע] כו' [ועכ"ז] [ועם כל זה] יובן הפסוק כי קרוב אליך הדבר⁷³ כו' לעשותו.

שהם בבחינת "שמאל דוחה" והתעוררות של רחמים רבים, כמבואר במקום אחר, וכמו שכתוב בכוונות, שהתקיעות והשברים נועדו לבטל את היצר הרע וכו'. [ועם כל זאת יובן הפסוק "כי קרוב אליך הדבר וכו' לעשותו".

השברים והתרועה, הצלילים השבורים והמקוטעים, מבטאים "שמאל דוחה" — הצד המחמיר שדוחה את הרע — ומעוררים רחמים רבים. בכוונות הארז"ל נאמר שצלילים אלה נועדו לבטל את היצר הרע. כאן נפתחת הערת סוגריים, שתסביר את הפסוק "כי קרוב אליך הדבר... לעשותו".

פי' הדבר היינו⁷⁴ ה' דבר מלי' דאצילות לעשותו להיות בנין הנוק' [הנוקבא] שנק' ג"כ עשייה שבאצי' כנ"ל ועמ"ש בד"ה והיה מדי חדש.

פירוש הדבר: "הדבר" הוא דבר ה', מלכות דאצילות; ו"לעשותו" פירושו שתיכנה נוקבא, שגם היא נקראת עשייה שבאצילות, כמבואר לעיל. ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל "והיה מדי חודש בחודשו".

"הדבר" הוא דבר ה', מלכות דאצילות, הדיבור האלוקי שיוצר. "לעשותו" פירושו בניינה של נוקבא, שהיא בחינת העשייה שבאצילות. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "והיה מדי חודש בחודשו".

כי דבור לשון הנהגה והמשכה כו' להתלבש גם בעשייה גשמיות כו' וזהו ענין ששת ימי המעשה⁷⁵ משא"כ בשבת כתיב ממצוא חפצך ודבר דבר⁷⁶ כו'.

כי "דיבור" הוא לשון הנהגה והמשכה וכו', להתלבש גם בעשייה גשמית וכו'; וזהו עניינם של ששת ימי המעשה. ואילו על שבת כתוב: "ממצוא חפצך ודבר דבר" וכו'.

דיבור פירושו גם הנהגה והולכה: הדיבור האלוקי מנהיג את העולם ומתלבש אפילו בעשייה גשמית. לכן ימי החול נקראים "ששת ימי המעשה", ואילו על שבת אומר הנביא שיש להימנע מ"ממצוא חפצך ודבר דבר".

12 ובפיך היינו ע"י השופר ובלבבך רעו"ד [רעותא דליבא] ואומרו כי קרוב אליך כו' היינו שאתם קרובים זל"ז

[זה לזה]

"בפיך" — כלומר, באמצעות השופר; "ובלבבך" — רצון הלב (רעוא דלבא). והאמירה "כי קרוב אליך" וכו' פירושה שאתם קרובים זה לזה,

הפסוק ממשיך: "בפיך ובלבבך". "בפיך" הוא השופר, ו"בלבבך" הוא הרצון הפנימי שבלב ומחיה אותו. "קרוב אליך" פירושו ששני הצדדים, מלכות וז"א, קרובים זה לזה.

כי הנוקי' [הנוקבא] נקי' אחותי לז"א שהוא הנקי' ישראל כי שרית⁷⁷ כו'. וגם שבנינה הוא מט' [מטה] מלכויות שלו.

שכן נוקבא נקראת "אחותי" ביחס לז"א, שנקרא ישראל, על פי "כי שרית" וכו'. ועוד, בניינה הוא מתשע המלכויות שלו.

נוקבא נקראת "אחותי" ביחס לז"א, שנקרא ישראל על שם הפסוק "כי שרית" עם ה', ונוקבא נבנית מתשע המלכויות של ז"א. נמצא ש"הדבר", מלכות, קרוב ל"אליך", ישראל.

ועוד כי שרש אותיות הדבור שמח"ע [שמחכמה עילאה] היינו ג"כ מקדמות השכל שלמעלה מהשכל המושג כמ"ש באגה, ק ע"פ ויעש דוד שם⁷⁸ וא"כ עם היות שהמשכת

ועוד, שורש אותיות הדיבור, שמחכמה עילאה, הוא גם מקדמות השכל, שלמעלה מן השכל המושג, כמו שכתוב באיגרת הקודש על הפסוק "ויעש דוד שם". ואם כן, אף שהמשכת

נוסף על כך, אותיות הדיבור באות מחכמה עילאה, שמקורה בקדמות השכל — מקור המחשבה שקודם לכל רעיון שאפשר להשיג — כפי שמוסבר באיגרת הקודש ה' על הפסוק "ויעש דוד שם".

הרצון וכתר דמלי' צ"ל נמשך מא"א [מאריך אנפין] שלמעלה גם מהחכמה עכ"פ [על כל פנים] קרובים הם לז"ז [זה לזה] ועמ"ש סד"ה כי המצוה הזאת כו' מענין זה דכי קרוב אליך הדבר.

הרצון וכתר דמלכות צריכה להימשך מאריך אנפין, שלמעלה אפילו מחכמה, על כל פנים הם קרובים זה לזה. ועיינו במה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "כי המצוה הזאת" וכו', בעניין זה של "כי קרוב אליך הדבר".

לכן, אף שהרצון וכתר דמלכות צריכים להימשך מאריך אנפין, שלמעלה מחכמה, הדיבור ומקורו קרובים זה לזה, שכן גם שורש הדיבור הוא למעלה מן השכל המושג. אדמו"ר הזקן מפנה לסוף המאמר "כי המצוה הזאת", העוסק באותו פסוק.

א"נ [אי נמי] כמ"ש (בזכריה סימן ד') והנה מנורת זהב⁷⁹ כו' זה דבר⁸⁰ ה' והמנורה היא כנס"י [כנסת ישראל].

או אפשר לומר, כפי שכתוב בזכריה, פרק ד': "והנה מנורת זהב" וכו', "זה דבר הוי"; והמנורה היא כנסת ישראל.

פירוש חלופי מתבסס על חזון המנורה העשויה זהב של זכריה, שעליה אומר המלאך: "זה דבר הוי". המנורה היא כנסת ישראל.

ובמ"א נתי' [נתבאר] שיש במלי' ב' פרצופים פרצוף הפנימי נקרא כנס"י [כנסת ישראל] והחיצון זהו הדבור וזהו כי קרוב אליך הדבר וזהו ג"כ ענין ישראל עלו⁸¹ במחשבה⁸² והמחשבה עם הדבור קרובים לז"ז [זה לזה].

ובמקום אחר הוסבר שבמלכות יש שני פרצופים: הפרצוף הפנימי נקרא כנסת ישראל, והחיצון הוא הדיבור. וזהו "כי קרוב אליך הדבר". וזה גם ענין "ישראל עלו במחשבה": המחשבה והדיבור קרובים זה לזה.

למלכות שני פרצופים: פנימי, הנקרא כנסת ישראל, וחיצוני, שהוא הדיבור. "כי קרוב אליך הדבר" פירושו שהדיבור קרוב למקבילו הפנימי, כפי ש"ישראל עלו במחשבה" והמחשבה והדיבור קרובים זה לזה; כאן נסגר הסוגר המרובע.

והנה מבואר בפע"ח [בפרי עץ חיים] שסוד השופר הוא בבינה⁸³ כי התלכשות ומקום גילוי התענוג הוא בבינה וכנודע כי התגלות עתיק הוא בבינה⁸⁴

והנה מבואר בפרי עץ חיים שסוד השופר הוא בבינה, כי ההתלכשות ומקום גילוי התענוג הם בבינה; וכידוע, גילוי עתיק הוא בבינה.

הדיון העיקרי מתחדש. פרי עץ חיים מלמד שסוד השופר הוא בבינה, מפני שהתענוג מתלבש ומתגלה בבינה; וכידוע, עתיק, התענוג הפנימי של כתר, מתגלה בבינה.

(ועמ"ש מזה בפ' לך לך גבי ה' דאברהם ע"ש) ולכן הוא בחי' עוה"ב [עולם הבא] והיינו מפני שהיא בחי' השגה ועיקר התגלות התענוג הוא בהשגה⁸⁵ דוקא כמו עדמ"מ [עד"מ] למטה באדם כשנופל לו איזה השגה ושכל חדש באיזו עמקות הוא מתמלא תענוג

(ועיינו במה שכתוב על כך בפרשת לך לך, בעניין הה' של אברהם; עיינו שם.) ולכן זו בחינת העולם הבא, מפני שהיא בחינת השגה, ועיקר גילוי התענוג הוא דווקא בהשגה. בדומה לכך, למטה באדם: כשנופלת לו השגה כלשהי, רעיון חדש ועמוק, הוא מתמלא תענוג.

לאחר הפניה לדיון שלו באות ה' שנוספה לשמו של אברהם, אדמו"ר הזקן מסביר מדוע בינה נקראת העולם הבא: עניינה השגה, והתענוג מתגלה בעיקר באמצעות השגה. כשאדם תופס רעיון חדש ועמוק, הוא מתמלא תענוג.

אמנם עיקר התגלות וההתפשטות התענוג בשלימות הוא דוקא אח"כ כשמשיג העמקות הזאת בהרחבת שכלו ורוחב בינתו דוקא וכמ"כ [וכמו כן] הוא למעלה שהתענוג עליון מלוכש בחכמה הנקרא עדן שהוא עצם דבר המושג כמו שהוא עדיין בעצמותו

אולם עיקר גילוי התענוג והתפשטותו בשלמותו מתרחשים דווקא לאחר מכן, כשהוא משיג את העומק הזה באמצעות רוחב שכלו ומרחב הבנתו. כך גם למעלה: התענוג העליון מלוכש בחכמה, הנקראת עדן — עצם הדבר המושג, כפי שהוא עדיין בעצמותו;

התענוג במלואו מופיע לאחר מכן, כשהוא מפתח את התובנה ומרחיב אותה לפרטיה. כך גם למעלה: התענוג העליון מלוכש בחכמה, הנקראת עדן — עצם הרעיון לפני שהוא מתפרט.

אמנם שם הוא בהעלם ועיקר התגלותו כשנמשך בבחי' בינה שהיא בחי' השגה בהתפשטות אורך ורוחב כו'.

אולם שם הוא בהעלם, ועיקר גילוי הוא כאשר הוא נמשך לבחינת בינה, שהיא בחינת השגה בהתרחבות לאורך ולרוחב כו'.

בחכמה התענוג נסתר; הוא מתגלה כשהוא נמשך לבינה, הכוח המפתח רעיון לאורך ולרוחב.

ולכן השופר הוא ג"כ בבינה שהתגלות התענוג הנמשך ע"י השופר הוא בבינה ומשם מקבל הדבור שהוא בחי' מלי' בדבר ה' שמים נעשו⁸⁶ להיות ענג במדת המלי' ג"כ:⁸⁷

לכן גם השופר שייך לבינה, שכן גילוי התענוג הנמשך באמצעות השופר הוא בבינה. ומשם מקבל הדיבור, שהוא בחינת מלכות, את התענוג: "בדבר הוי' שמים נעשו", כדי שיהיה תענוג גם כמידת המלכות.

לכן השופר שייך לבינה: התענוג שהוא ממשיך מתגלה בה. מבינה עובר התענוג אל הדיבור, שהוא מלכות, ככתוב: "בדבר הוי' שמים נעשו", כדי שגם המלכות תהיה מלאה בתענוג.

קטע 5 • ו'13-14

מדוע השופר נדחה מפני השבת

13 קיצור. והמשכה זו ע"י השופר קול פשוט פנימית הלב שלמעלה מהשכל ומעורר כמ"כ [כמו כן] רצון העליון שלמעלה מהחכמה והיינו ע"י שופר של איל דוקא הבהמה יש בה ביטול ממדרגות עליונות.

סיכום: המשכה זו נעשית באמצעות השופר, קול פשוט שהוא פנימיות הלב, למעלה מן השכל; והוא מעורר גם את הרצון העליון, שלמעלה מחכמה. וזהו דווקא באמצעות שופר של איל: בבהמה יש ביטול שמקורו במדרגות עליונות.

סיכום סעיף ג: הקול הפשוט של השופר נובע מהנקודה הפנימית שבלב, שלמעלה מן השכל, ומעורר את הרצון העליון, שלמעלה מחכמה. השופר צריך להיות מקורן של איל, משום שהביטול שבבהמה נובע ממדרגות עליונות.

ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] שהשופר בבינה כי התגלות עתיק הוא בבינה: ד ומעתה יבואר⁸⁸ למה אין תקיעת שופר דוחה שבת והוא

ובפרי עץ חיים נאמר שהשופר הוא בבינה, משום שהתגלות עתיק היא בבינה. 4. כעת יתבאר מדוע תקיעת שופר אינה דוחה את השבת. וזהו

הסיכום מסתיים בדברי פרי עץ חיים, שהשופר הוא בבינה, שבה מתגלה עתיק. סעיף ד חוזר לשאלה שבפתיחה: מדוע תקיעת שופר אינה דוחה את השבת.

כי ענין השבת הוא מ"ש כי בו שבת⁸⁹ כו' ויכולו השמים והארץ⁹⁰ כו' ויכל אלקים ביום השביעי כו' משום שענין השבת הוא מה שכתוב: "כי בו שבת" וכו', "ויכולו השמים והארץ" וכו', "ויכל אלקים ביום השביעי" וכו'.

התשובה נעוצה במהותה של השבת כפי שהיא מתוארת בסיפור הבריאה: ה' "שבת" בה, ו"ויכולו השמים והארץ" ... ויכל אלקים ביום השביעי."

כמו עד"מ באדם כששובת ונח מאיזו מלאכת עבודה שהיה שכלו ומחשבתו מלובשת באותה מלאכה לעיין בכל פרטי המלאכה בהתחכמות כו'

בדומה לכך, בדרך משל, אדם שחדל ממלאכה ונח מעבודה כלשהי, ששכלו ומחשבתו היו שקועים בה כדי לבחון את כל פרטי המלאכה בתחכום וכו':

משל לאדם העוסק במלאכה: הוא משקיע בה את שכלו ואת מחשבתו, ומברר במיומנות את כל פרטיה.

וכששובת אזי מתעלה השכל וחוזר למקורו ומתפשט מהתלבשותו כו' ואזי נמשך לו תענוג משלימות המלאכה

כשאדם חדל ממלאכתו, שכלו מתעלה וחוזר למקורו, ומשתחרר מהשקיעה במלאכה וכו'; ואז נמשך לו תענוג מהשלמת המלאכה.

כשהוא מפסיק, שכלו חוזר ומתעלה למקורו, כשהוא משוחרר מהעיסוק במלאכה, והוא חש תענוג מן התוצאה המוגמרת.

ולכן בסיום מסכתא עושין סעודה⁹¹ מחמת התענוג שבא בגמר והשלמת לימודו דוקא וכך עד"מ הוא למעלה שבששת ימי בראשית היו ירידות והמשכות המדות עליונות

לכן עורכים סעודה בסיום מסכתא, בגלל התענוג שמופיע דוקא עם סיום הלימוד והשלמתו. וכך, בדרך משל, למעלה: בששת ימי בראשית היו ירידות והמשכות של המדות העליונות,

זו הסיבה שעורכים סעודה עם השלמת מסכתא: התענוג מגיע עם השלמת הלימוד. וכך גם למעלה: בששת ימי בראשית ירדו ונמשכו מדותיו של ה' כדי לברוא את העולם.

לברוא בהן השמים והארץ וכל צבאם יום ראשון במאמר יהי אור ירד ונמשך במדת החסד [ומדת הגבורה כלולה בה להגביל שפעה ובתוכן מלובשת בחי' חכמה

כדי לברוא באמצעותן את השמים ואת הארץ ואת כל צבאם. ביום הראשון, במאמר "יהי אור", [היא] ירדה ונמשכה במדת החסד [ומדת הגבורה כלולה בה, כדי להגביל את השפע, ובתוכן מלובשת בחינת חכמה,

ביום הראשון נמשך מאמר "יהי אור" באמצעות חסד, כאשר גבורה כלולה בו כדי להגביל את השפע, וחכמה מלובשת בשניהם.

להיות ההשפעה ע"פ גזירת החכמה] יום ב' יהי רקיע⁹² ממדת הגבורה כו' ואח"כ בשבת כשוישבות ביום השביעי שנח ממלאכתו כביכול ונתעלו מדותיו וחכמתו ית' בעצמותו

כדי שההשפעה תהיה על פי גזירת החכמה; ביום השני, "יהי רקיע", ממדת הגבורה וכו'. ואחר כך, בשבת, כאשר "וישבות ביום השביעי", כלומר, כביכול, נח ממלאכתו, התעלו מדותיו וחכמתו יתברך אל עצמותו,

חכמה קובעת שהשפע יהיה בהתאם ל"גזירתה". מאמר "יהי רקיע" של היום השני נמשך ממדת הגבורה, וכן הלאה; ואז, בשבת, כאשר ה' "שבת", מדותיו וחכמתו חזרו והתעלו אל עצמותו, כביכול.

ואזי ויכל אלקים ביום השביעי ויכל הוא מלשון כלתה נפשי^{93,94} פי' שנמשך בחינת התענוג העליון ומתגלה בכל אשר פעל ועשה בשימ"ב [בששת ימי בראשית] הנ"ל וכמו שכתוב

ואז: "ויכל אלקים ביום השביעי". "ויכל" קשור ללשון "כלתה נפשי", כלומר, התענוג העליון נמשך ומתגלה בכל מה שפעל ועשה בששת ימי הבריאה שהוזכרו לעיל; וכמו שכתוב,

ואז "ויכל אלקים ביום השביעי": קוראים את "ויכל" כקשור ל"כלתה", כלומר געגוע, כמו "כלתה נפשי". התענוג העליון נמשך ומתגלה בכל מה שנברא בששת הימים.

והנה טוב מאד⁹⁵ כו' וג"פ [וג' פעמים] ביום השביעי⁹⁶ הוא כנגד ג' בחינות שהתענוג מתלבש בהם בינה הוד יסוד כו'

"והנה טוב מאוד" וכו'. שלוש הפעמים שבהן נאמר "ביום השביעי" מכוונות כנגד שלוש הבחינות שבהן התענוג מתלבש: בינה, הוד ויסוד וכו'.

זהו התענוג של "והנה טוב מאוד". שלוש הפעמים שבהן מופיע בפסוקים הביטוי "ביום השביעי" מכוונות כנגד שלוש הספירות שבהן התענוג הזה מתלבש: בינה, הוד ויסוד.

וזי"ש [וזהו שכתוב] בע"ח [בעץ חיים]⁹⁷ ששבת הוא גילוי מוחין דאבא⁹⁸ וכמ"ש ושמרתם את השבת⁹⁹ כו' כי קדש היא לכם

וזהו שכתוב בעץ חיים, שהשבת היא גילוי המוחין של אבא; וכמו שכתוב: "ושמרתם את השבת" וכו', "כי קודש היא לכם",

מכאן דברי האר"י, המובאים בפרי עץ חיים כפי שמצוין בהערת קה"ת, שהשבת מגלה את המוחין של אבא, כלומר את חכמה. כך גם נאמר: "ושמרתם את השבת... כי קודש היא לכם"; "קודש" הוא אחד מכינוייה של חכמה.

כי התענוג הנמשך הוא מתלבש בחכמה שלכן נקרא עדן בכתוב והוא עד"מ הנ"ל כשנופל לאדם איזו השכלה מתמלא בתענוג כו' כנ"ל.

כי התענוג שנמשך מתלבש בחכמה, ולכן היא נקראת בתורה "עדן". הדבר דומה למשל שהובא לעיל: כשאדם עולה על רעיון כלשהו, הוא מתמלא תענוג וכו', כפי שהוזכר לעיל.

התענוג של השבת מתלבש בחכמה, ולכן התורה מכנה את החכמה "עדן", כלומר תענוג. הדבר דומה לאדם שבמשל, המתמלא תענוג כשעולה בדעתו רעיון.

14 ולכן כתיב ממצוא חפצך ודבר דבר¹⁰⁰ כי הדבור מתעלה בחכמה שהרי התענוג הוא מן הדבור של המאמרות יהי אור יהי רקיע כו'.

ולכן נאמר: "ממצוא חפצך ודבר דבר", שכן הדיבור עולה אל החכמה; שהרי התענוג נובע מן הדיבור של המאמרות "יהי אור", "יהי רקיע" וכו'.

לכן אומר ישעיהו שבשבת יש להימנע "מדיבור דברים": בשבת הדיבור עולה אל החכמה. תענוג השבת הוא התענוג מן הדיבור האלוקי של הבריה, מן המאמרות "יהי אור" ו"יהי רקיע".

ואם כן הוא שבשבת נמשך מצד עצמו גילוי תענוג עליון שמתענג מכל אשר עשה ממילא אינו נצרך לשופר¹⁰¹ שהוא ג"כ

ואם כן, מאחר שבשבת נמשכת מאליה התגלות של תענוג עליון, בכך שהוא מתענג על כל אשר עשה, הרי שאין צורך בשופר, שגם הוא

מאחר שבשבת התענוג העליון מתגלה מאליו, כשהי מתענג על כל אשר עשה, אין צורך בשופר.

רק ענין המשכת התענוג במדת המלוכה וע"כ נדחה מ"ע [מצות עשה] של שופר בשבת [ומה גם לפמ"ש [לפי מה שכתוב] בזהר בשלח (דס"ג ע"ב) ובפ' יתרו (דפ"ח ע"א)¹⁰² בענין

אינו אלא ענין של המשכת התענוג במידת המלכות. לכן נדחת מצוות עשה של שופר בשבת. [וכל שכן לפי מה שכתוב בזהר, פרשת בשלח (ס"ג ע"ב), ובפרשת יתרו (פ"ח ע"א), בענין

גם מטרת השופר אינה אלא להמשיך תענוג במלכות, והדבר נעשה ממילא בשבת; לכן אפשר לדחות בשבת את מצוותו. בסוגריים המרובעים מובאת תמיכה נוספת מדברי הזוהר על פרשות בשלח ויתרו.

דהא כל שיתא יומין מתברכין מיומא שביעאה¹⁰³ שהיא הבינה כמ"ש במק"מ [במקדש מלך] שם¹⁰⁴ א"כ גם שבת הוא בחי' התגלות עתיק שבבינה אשר זהו בחינת השופר]:^{105, 106}

שיכל ששת הימים מתברכים מן היום השביעי, שהוא בינה, כפי שכתוב במקדש מלך שם. ואם כן, גם שבת היא בחינת התגלות עתיק שבבינה, וזו בחינת השופר.]

הזוהר אומר שכל ששת הימים מתברכים מן היום השביעי, ואת היום השביעי מזהה מקדש מלך, פירוש על הזוהר, עם בינה. אם שבת היא בינה, הרי שכבר יש בה התגלות עתיק שבבינה — אותה בחינה שהשופר מגלה.

קטע 6 • 151-19

מדוע התורה מצווה לתקוע בו גם בשבת

15 אך להבין מה שמן התורה מצווה וחיוב אפי' [אפילו] לתקוע בשבת אלא שחז"ל [שחכמינו זכרונם לברכה] אסרו משום גזרה דרבה.

אך [עדיין] יש להבין מדוע על פי התורה יש מצווה וחובה לתקוע [בשופר] גם בשבת, ורק חכמינו זכרונם לברכה אסרו זאת משום גזירת רבה.

כאן עולה הצד השני של השאלה: אם אין צורך בשופר בשבת, מדוע התורה עצמה עדיין מצווה לתקוע בו, כך שרק גזירת חכמים אוסרת זאת?

הנה באמת יש כמה בחינות בענין התענוג¹⁰⁷ לאין קץ ותכלית ויותר ממ"ש בע"ה בענין סדר ההשתלשלות וכמ"ש בהקדמת הרח"ו [הרבי חיים ויטאל] עצמו שאינו מזכיר כ"א כטפה מן הים כו' אכן, יש בתחום התענוג בחינות רבות מספור, יותר ממה שנכתב בעץ חיים על סדר ההשתלשלות; וכפי שכותב רבי חיים ויטאל עצמו בהקדמתו, שהוא מזכיר רק טיפה מן הים וכו'.

התשובה מתחילה בטווח האינסופי של התענוג. יש אינספור בחינות של תענוג, יותר ממה שמתואר בעץ חיים בתיאור סדר ההשתלשלות; רבי חיים ויטאל עצמו כותב בהקדמתו שהוא מביא רק טיפה מן הים.

דהנה גם בגשמיות אנו רואים שהתענוג בנפש הוא ביתר שאת ויתר ריבוי מדרגות משאר כחות הנפש וכנראה בעליל שיש תענוגים רבים לאין קץ ותכלית

שהרי גם בעניינים גשמיים אנו רואים שהתענוג שבנפש נעלה יותר ויש בו ריבוי גדול יותר של מדרגות מאשר בשאר כחות הנפש; וניכר לעין שיש תענוגים רבים עד אין קץ ותכלית.

אפילו בחוויה האנושית יש לתענוג יותר מדרגות מאשר לכל כוח אחר של הנפש: יש אינספור סוגים של הנאה.

כי יש הרבה מיני תענוג בחוש הטעם בחיך יטעם אוכל^{108, 109} או משקה בהרבה מינים מינים ממינים שונים וכל אי מובדל ומשונה מחבירו בטעמו וכיוצא בזה בחוש הריח

יש סוגים רבים של תענוג בחוש הטעם: החיך טועם מאכל או משקה מסוגים רבים ושונים, וכל אחד מהם מובחן מחברו ושונה ממנו בטעמו; וכך גם בחוש הריח.

בחוש הטעם לבדו יש אינספור סוגים, ולכל מאכל ומשקה טעם ייחודי משלו, כפי שנאמר באיוב: "החיך יטעם אוכל"; וכך גם בחוש הריח.

וכן בדבור שמתענג מצחות הלשון והמליצה בהגיון או דקדוק או אפילו במלתא דבדיחותא וכן בשמיעה מקול נאה או כלי זמר ערב וכיוצא וכן בראיה יש תענוגים רבים שונים כנודע ועאכ"ו [ועל אחת כמה וכמה] בכחות רוחניים כמו השכל כו' וכיוצא.

וכך גם בדיבור, שאפשר להתענג על לשון צחה ועל ביטוי רהוט, על היגיון או על דקדוק, ואפילו על דבר שנון; וכך גם בשמיעה, מקול נאה או מכלי נגינה ערב וכיוצא בזה; וגם בראיה יש תענוגים רבים ושונים, כידוע. וכל שכן בכחות רוחניים, כמו השכל כו' וכיוצא בזה.

הדיבור מעניק תענוג באמצעות לשון רהוטה, היגיון, דקדוק ואפילו אמירה שנונה; השמיעה — באמצעות קול נאה או מוזיקה; והראיה — באמצעות תענוגים רבים. בכחות הרוחניים, כמו השכל, יש תענוגים רבים עוד יותר.

16 ומזה יכול המשכיל לצייר עוצם הריכוז בתענוג אלקי מאחר שנודע דכללות התענוג שבענינים דהאי

עלמא הוא רק פסולת ותמצית דתמצית מתענוג האלקי וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ר"ע [רבי

עקיבא] שחק ואמר אם לעוברי¹¹⁰ רצונו¹¹¹ כו'

מכאן יכול האדם המתבונן לשער את עצמת הריכוז של התענוג האלקי, שהרי ידוע שכללות התענוג שבעניני העולם הזה אינה אלא פסולת ותמצית שבתמצית מן התענוג האלקי; וכמאמר חז"ל: "רבי עקיבא שחק ואמר: אם לעוברי רצונו כך וכו'",

מכאן יכול אדם המתבונן לשער את עצמתו של התענוג האלקי, שהרי כל התענוגות שבעולם הזה אינם אלא פסולת, "תמצית שבתמצית", מן התענוג האלקי. הגמרא מספרת שרבי עקיבא, כשראה את הצלחתה של רומי, צחק ואמר: אם כך ניתן למי שעוברים על רצונו, על אחת כמה וכמה למי שעושים את רצונו.

וכמ"ש במ"א ועאכ"ו [ועל אחת כמה וכמה] למקור התענוג העליון שהוא בודאי רב הכמות והאיכות לאין קץ

ותכלית וביתר שאת ויתר עז¹¹² מכל הי"ס [היי ספירות] שלמעלה עד"מ הנ"ל דחוש התענוג שבנפש שגדול מאד ורב כחו יותר מכל כחות הנפש כנ"ל.

וכמו שכתוב במקום אחר. ועל אחת כמה וכמה מקור התענוג העליון, שהוא בודאי רב בכמות ובאיכות, עד אין סוף ותכלית, "גדול במעלה ורב כוח" יותר מכל עשר הספירות שלמעלה, על דרך המשל שהוזכר לעיל על חוש התענוג שבנפש, שהוא גדול מאוד ורב כוח יותר מכל כוחות הנפש, כפי שנתבאר לעיל.

אם אפילו שארית התענוג האלקי גדולה כל כך, קל וחומר שמקורו רב לאין שיעור בכמות ובאיכות, "גדול במעלה ורב כוח" יותר מכל עשר הספירות. כך גם בנפש: חוש התענוג חזק יותר מכל שאר כוחותיה.

17 ולכן נקי בחיי מקור התענוגים למעלה בשם אריך אנפין לפי שמתפשט באריכות הרבה כנ"ל. ועמ"ש ע"פ ואתה מרכבות קדש.^{113, 114}

לכן בחינת מקור התענוגים שלמעלה נקראת בשם אריך אנפין, משום שהיא מתפשטת לאורך רב, כנזכר לעיל. וראו מה שכתוב על הפסוק "ואתה מרכבות קודש".

לכן מקור התענוג נקרא אריך אנפין, "הפנים הארוכות": הוא מתפשט בלי גבול. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על הפסוק "ואתה מרכבות קודש".

משא"כ המדות דאצילות נקרא זעיר אנפין לפי שהם מעטי הכמות ובכח"י קיצור בעצם מציאותן ועד"מ ממדות שבלב האדם אהוי"ר [אהבה ויראה] שהם כחות מצומצמים וקצרים בעצם מציאותן ואינן בערך אורך המציאות של התענוג כנ"ל.

לעומת זאת, מדות דאצילות נקראות ז"א, משום שהן מעטות בכמות וקצרות בעצם מציאותן. למשל, מדות שבלב האדם, אהבה ויראה, הן כוחות מצומצמים וקצרים בעצם מציאותם, ואינן דומות לאורך מציאותו של התענוג, כנזכר לעיל.

לעומת זאת, מדות דאצילות נקראות ז"א, "הפנים הקטנות", משום שטבען מוגבל, בדומה לאהבה וליראה של האדם, שהן מצומצמות וקצרות לעומת התפשטותו הרחבה של התענוג.

18 והנה בחיי המשכת התענוג שיתענג ממדת המלוכה הנמשך ע"י השופר הוא מבחי" מובדלת מבחי" התענוג המאיר בשבת שהמתענג מחמת כי וירא אלקים את כל אשר עשה¹¹⁵

והנה, המשכת התענוג מכך שהוא יתענג ממידת המלכות, הנמשכת באמצעות השופר, היא מבחינה נבדלת מן הבחינה של התענוג המאיר בשבת, שבו הוא מתענג משום ש"ראה אלקים את כל אשר עשה",

וכאן הנקודה העיקרית: התענוג במלכות שנמשך באמצעות השופר בא מבחינה נבדלת לחלוטין מן התענוג המאיר בשבת — התענוג של הי בבריאה, ככתוב: "ראה אלקים את כל אשר עשה".

והנה טוב מאד כנ"ל כי התענוג הנמשך בשבת הוא מה שמתלבש בחכמה דאצילות כנ"ל בפ"י ושמרתם את שבת¹¹⁶

"והנה טוב מאוד", כנזכר לעיל. שכן התענוג הנמשך בשבת הוא התענוג שמתלבש בחכמה דאצילות, כפי שנתבאר לעיל בביאור הפסוק "ושמרתם את השבת,

התענוג של שבת, "והנה טוב מאוד", מתלבש בחכמה דאצילות, כפי שנתבאר לעיל בביאור הפסוק "ושמרתם את השבת".

כי קדש היא כו' ובחכמה מתלבש חסד דא"א כידוע דא"א [דאבא ואימא] מלבישים לזרועות דא"א ¹¹⁷ אבא
בחסד אחיד ותלי ¹¹⁸ ואימא בגבורה ¹¹⁹ כמ"ש אני בינה לי גבורה ¹²⁰ כו'

כי קודש היא" וכו'. ובחכמה מתלבש חסד דעתיק יומין, כידוע שאבא ואמא מלבישים את זרועות עתיק יומין: אבא
אחוז ותלוי בחסד, ואמא בגבורה, ככתוב: "אני בינה, לי גבורה" וכו'.

בקבלה, אבא ואמא — חכמה ובינה דאצילות — מלבישים את ה"זרועות" של עתיק יומין: אבא קשור לחדש שבו ואמא לגבורה שבו, ככתוב:
"אני בינה, לי גבורה". לכן התענוג של שבת, שבחכמה, בא מחדש דעתיק יומין, אחת משבע הספירות התחתונות שלו.

אבל ע"י השופר נמשך מבחי' בינה דא"א שלמעלה מערך התענוג דז"ת [דז' תחתונות] דא"א והוא
המתלבש בבינה דאצילות שסוד השופר הוא בבינה כנ"ל (ועיין במק"מ [במקדש מלך] ר"פ שמות)

אבל באמצעות השופר נמשך מבחינת בינה דעתיק יומין, שהיא למעלה מכל יחס לתענוג שבשבע הספירות
התחתונות של עתיק יומין; והיא מתלבשת בבינה דאצילות, שכן סוד השופר הוא בבינה, כנזכר לעיל. (ועיין במקדש
מלך בתחילת פרשת שמות.)

השופר ממשיך מדרגה גבוהה יותר — בינה דעתיק יומין — שלמעלה משבע הספירות התחתונות; היא מתגלה בבינה דאצילות, מקומו של
השופר. אדמו"ר הזקן מפנה למקדש מלך על תחילת פרשת שמות.

(בדף ג' ע"א) ע"פ תשורי מראש אמנה ¹²¹ דא גרון. משי"ש [מה שכתוב שם] בשם האוצ"ח [האוצרות חיים] ומ"ש
בביאורי הזהר שם ¹²² פירוש וענין בינה דא"א.

(בדף ג' ע"א), על הפסוק "תשורי מראש אמנה": "זה גרון"; מה שנכתב שם בשם אוצרות חיים, ומה שנכתב שם
בביאורי הזהר, על פירושה ועניינה של בינה דעתיק יומין.

המקדש מלך שם מפרש את דברי הזהר על הפסוק "תשורי מראש אמנה": "זה גרון" — מקומה של בינה דעתיק יומין. סוגריים אלה מפנים
גם לאוצרות חיים, המצוטט שם, ולביאורי הזהר על אותו קטע.

ועיין בפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] ר"פ קרח ¹²³ ד"ה כמה עילאין פתגמי אורייתא ועפמ"ש [ועל פי מה שכתוב]
הרמ"ז [הרב משה זכות] שם יובן מ"ש במשנה פ"ג [פרק ג'] דר"ה [דראש השנה] שופר כו' ופיו מצופה זהב כי זהב
רומז לבינה דאריך כמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] שם

ועיין בפירוש הרמ"ז בתחילת פרשת קורח, על הקטע הפותח במילים "כמה עילאין פתגמי אורייתא". ועל פי מה
שכותב הרמ"ז שם יובן מה שנאמר במשנה, פרק ג' של ראש השנה: "שופר כו' ופיו מצופה זהב", שכן הזהב רומז
לבינה דעתיק יומין, כפי שכותב הרמ"ז שם.

הרמ"ז, בתחילת פרשת קורח, מבאר את חכמה ובינה דעתיק יומין. לאור דבריו מובן הדין במשנה, שפיית השופר של ראש השנה מצופה
זהב: הזהב רומז לבינה דעתיק יומין, המקור שאליו מגיע השופר.

ולכן גם בשבת מצוה לתקוע מד"ת [מדת] לפי שממשיכים הארת תענוג יותר עליון מבחי' התענוג דשבת כנ"ל

ולכן גם בשבת יש מצווה מן התורה לתקוע, מפני שממשיכים [באמצעותו] הארה של תענוג עליון יותר מבחינת התענוג של שבת, כנזכר לעיל.

משום כך התורה מצווה לתקוע בשופר גם בשבת: השופר ממשיך תענוג נעלה יותר מן התענוג של שבת עצמה.

[ועיין מ"ש בד"ה ביום השמע"צ [השמיני עצרת]¹²⁴ גבי יפה שעה אחת בתשובה¹²⁵ שיש שני מיני תענוג לפני המלך האחד בעשיית המצות והשני כשרואה את בנו בא מרחוק שיש זמן רב אשר לא ראהו וכראות המלך את הבן נתמלא חדוה ותענוג

[ועיין במה שנכתב במאמר המתחיל "ביום השמיני עצרת" בעניין "יפה שעה אחת בתשובה": יש שני מיני תענוג לפני המלך. האחד הוא בעשיית המצוות, והשני — כשהוא רואה את בנו בא מרחוק, לאחר זמן רב שלא ראה אותו; וכשהמלך רואה את בנו, הוא מתמלא שמחה ותענוג.)

הסוגריים משווים זאת למאמר על שמיני עצרת, בעניין "יפה שעה אחת בתשובה": המלך מתענג על ציון בנו, אך תענוג גדול עוד יותר מתעורר בו כשהוא רואה את בנו חוזר מרחוק לאחר היעדרות ממושכת.

וכן כנמשל אע"פ [אף על פי] שנתרחק האדם בחטאיו מ"מ ע"י תשובה נתקרב למקורו ושרשו כו' ע"ש ועד"ז יש לומר ההפרש בין התענוג המתגלה בשבת שמתענג מכל אשר עשה זהו כעין המין הראשון וכך גם כנמשל: אף שהאדם התרחק בשל חטאיו, הרי שעל ידי תשובה הוא מתקרב למקורו ולשרשו וכו'; עיינו שם. ועל דרך זו אפשר להסביר את ההבדל: התענוג שמתגלה בשבת, כשה' מתענג בכל אשר עשה, דומה לסוג הראשון;

כך גם אדם שהתרחק בשל חטאיו ושב באמצעות תשובה, מתקרב לשרשו. התענוג של שבת, בכל אשר ה' עשה, דומה לסוג הראשון — התענוג שבמצוות.

אמנם התענוג שע"י השופר שהוא בחינת תשובה זהו כענין כמשל שרואה את בנו בא ממרחק שהוא פנימיות תענוג יותר וכמו שכתוב מזה בד"ה שוש אשיש¹²⁶

אבל התענוג שבא באמצעות השופר, שהוא בחינת תשובה, דומה למשל של אדם שרואה את בנו בא ממרחק — תענוג פנימי יותר; וכפי שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "שוש אשיש".

התענוג שבשופר הוא תשובה, כמו כמשל על מלך שרואה את בנו שב ממרחק: זהו תענוג פנימי יותר, כפי שמוסבר גם במאמר "שוש אשיש".

ושרש הענין הוא כי ידוע שהכתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים וכל ממוצע יש בו בחי' מזה

שורש העניין הוא, כידוע, שכתר הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים, ובכל ממוצע יש בחינה מן הצד הזה

שורש ההבדל הוא שכתר הוא הממוצע בין המאציל, הי' עצמו, לבין הספירות הנאצלות; וכמו בכל ממוצע, יש בו משהו משני הצדדים.

ומזה שלכך הוא יכול לחברם ולהוריד שפע מזה לזה וכמ"כ [וכמו כן] הכתר יש בו בחי' התחתונה שבמאציל

ומכאן יכולתו לחבר ביניהם ולהוריד שפע מזה לזה. וכך גם בכתר יש הבחינה התחתונה שבמאציל,

כך הוא יכול לחבר ביניהם ולהעביר שפע מזה לזה. לכן בכתר כלולה הבחינה התחתונה שבמאציל.

וגם הוא שרש להנאצלים והבחי' הא' שבו שהיא התחתונה שבמאציל גדלה וגבהה מעלתה על בחי' ב' שבו שהיא שרש הנאצלים

והוא גם שורש לנאצלים. הבחינה הראשונה שבו, שהיא התחתונה שבמאציל, גדולה ונעלה במעלתה מן הבחינה השנייה שבו, שהיא שורש הנאצלים.

כתר הוא גם שורש הספירות הנאצלות. הבחינה הראשונה שבו, שהיא הבחינה התחתונה שבמאציל, נעלית בהרבה מן הבחינה השנייה שבו, שהיא שורש הנאצלים.

והנה זה שהחכמה מלבשת להארת התענוג היינו מבחי' ב' שבו שהוא שרש לנאצלים שהן הן ז"ת [תחתונות] דא"א שמתלבשות באצילות כנ"ל דא"א [דאבא ואימא] מלבישים כו'

והנה, הארת התענוג שחכמה מלבישה היא מן הבחינה השנייה שבו, שהיא שורש הנאצלים — שבע הספירות התחתונות של אריך אנפין, המתלבשות באצילות, כנזכר לעיל, ואבא ואמא מלבישים אותן וכו'.

התענוג שחכמה מלבישה, תענוג השבת, בא מן הבחינה השנייה של כתר: שבע הספירות התחתונות של אריך אנפין, המתלבשות באצילות באמצעות אבא ואמא.

אבלעל ידי השופר ממשיכים מבחי' הא' שבו שהוא בחי' תחתונה שבמאציל והיינו בחי' חו"ב [חכמה

ובינה] דא"א שלמעלה מערך הז"ת [הז' תחתונות] דא"א אך מקום התגלותו הוא בבינה דאצ"י כנ"ל: ¹²⁷

אבל באמצעות השופר [נמשך התענוג] מן הבחינה הראשונה שבו, שהיא הבחינה התחתונה שבמאציל; כלומר, מבחינת חכמה ובינה של אריך אנפין, שהן למעלה לאין ערוך משבע הספירות התחתונות של אריך אנפין. אך מקום גילויין הוא בבינה דאצילות, כנזכר לעיל.

השופר ממשיך מן הבחינה הראשונה של כתר, שהיא הבחינה התחתונה שבמאציל — חכמה ובינה של אריך אנפין, שלמעלה לאין ערוך משבע הספירות התחתונות. עם זאת, התענוג הנעלה הזה מתגלה בבינה דאצילות.

19 קיצור. ולכן נדחה תקיעת שופר משום גזרה דרבה בשבת כי בשבת נמשך מצד עצמו גילוי תענוג עליון.

סיכום: לכן תקיעת השופר נדחית בשבת בגלל גזירת רבה, שכן בשבת מתגלה מעצמו תענוג עליון.

סיכום סעיף 4: בשבת התענוג העליון מתגלה מעצמו, ולכן אפשר לדחות את תקיעת השופר מפני גזירת רבה.

ומ"מ מן התורה מצוה לתקוע גם בשבת לפי שהמשכת התענוג שע"י השופר בר"ה [בראש השנה] הוא מבחי מובדלת מבחי התענוג המאיר השבת:

עם זאת, מן התורה יש מצווה לתקוע גם בשבת, משום שהמשכת התענוג באמצעות השופר בראש השנה היא מבחינה המובדלת מבחינת התענוג שמאיר בשבת.

אף על פי כן, מן התורה המצווה חלה גם בשבת, משום שהתענוג שהשופר ממשיך בראש השנה בא מבחינה נפרדת וגבוהה יותר מן התענוג שמאיר בשבת.

קטע 7 • 2011-22

בית שני, הלולב ובית הדין

20 ה אך אעפ"כ [אף על פי כן] ראו חכמים משום גזרה דרבה לדחות מ"ע [מצות עשה] זו בשבת והענין כי גזרה זו היתה בזמן בית שני¹²⁸ כנודע בגמרא שרוב הגזירות והחומרות והסייגים¹²⁹ היו בזמן בית שני דוקא

5. ואף על פי כן, חכמים ראו לנכון, משום גזרת רבה, לדחות מצוות עשה זו בשבת. והענין הוא שגזרה זו נגזרה בזמן בית שני, כידוע מן הגמרא, שרוב הגזירות, החומרות והסייגים היו דווקא בזמן בית שני.

סעיף 5 עובר לדון בגזרה עצמה: מדוע חכמים דחו מצוות עשה מן התורה בגלל גזרת רבה? התשובה מתחילה ברקע ההיסטורי: גזרה זו, כמו רוב הגזירות, החומרות והסייגים של חכמים, נקבעה בתקופת בית שני.

והיינו מחמת שכבית שני לא היתה גאולה שלימה כי היו מלכי עובדי כוכבים מושלים עליהם כנודע

והיינו משום שכבית שני לא הייתה גאולה שלמה, שכן מלכים עובדי כוכבים משלו בהם, כידוע.

בתקופת בית שני הגאולה לא הייתה שלמה: עם ישראל חי תחת שלטונם של מלכים זרים עובדי עבודה זרה.

וגם ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ וארצה בו ואכבד"ה¹³⁰ חסר ה' (בחגי סימן א') שה' דברים חסרו בבית שני¹³¹ בראשון ארון וכפורת ונביאים כו'.

וגם אמרו רבותינו ז"ל על הפסוק "וארצה בו ואכבד" — ה' חסרה בו (בחגי, פרק א'), שחמישה דברים שהיו בבית ראשון חסרו בבית שני: הארון והכפורת, והנביאים וכו'.

הגמרא מציינת שבפסוק של חגי "וארצה בו ואכבד" חסרה ה"א בסוף המילה "ואכבד" בכת"ב, כרמז לחמישה דברים שהיו בבית ראשון וחסרו בבית שני: ביניהם הארון והכפורת ורוח הקודש של הנבואה.

והטעם לכל זה כי בית ראשון היה מבחי¹³² ה' עילאה בינה [כמ"ש בזהר שמות (ד"ט ע"ב)]¹³³

והטעם לכל זה הוא שבית ראשון היה בבחינת ה"א עילאה, בינה [כמו שכתוב בזהר, שמות (דף ט' ע"ב);

הטעם הפנימי הוא שבית ראשון היה מקביל ל"ה"א עילאה" שבשם האלוקי, שהיא בינה, כפי שמלמד הזהר על שמות.

וע"ש במק"מ [במקדש מלך] שפי' שגם המל' היתה אז במדרגת הבינה שהיא¹³⁴ ה' עילאה ועמ"ש מזה סד"ה

ששת ימים¹³⁵ תאכל מצות¹³⁶ ועיין עוד מזה במק"מ [במקדש מלך] פ' תרומה

וראה שם במקדש מלך, שמפרש שגם מלכות הייתה אז בדרגת בינה, שהיא ה"א עילאה; וראה מה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "ששת ימים תאכל מצות", וראה עוד על כך במקדש מלך, פרשת תרומה,

מקדש מלך, פירוש על הזהר, מסביר שבזמן בית ראשון גם מלכות הייתה בדרגת בינה. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "ששת ימים תאכל מצות" ולמקדש מלך על פרשת תרומה.

דקמ"ג ע"א ע"פ שה"ש [שיר השירים] עלמא דחירות [ע' עיין] זהר תצוה דקפ"ג סע"א [סוף עמוד א] ופ' אמור

דצ"ב ע"ב ור"פ קרח וס"פ לך לך דצ"ה ע"ב [חירות משעבוד עו"ג [עובדי גלולים]

דף קמ"ג ע"א, על שיר השירים], "עלמא דחירות" [ראה זוהר, תצוה, סוף דף קפ"ג ע"א; ופרשת אמור, דף צ"ב ע"ב; ותחילת פרשת קרח; וסוף פרשת לך לך, דף צ"ה ע"ב]: חירות משעבוד לעובדי כוכבים.

הזהר מונה את בינה "עלמא דחירות", "עולם החירות"; בבית ראשון משמעות הדבר הייתה חירות משעבוד לאומות עובדות עבודה זרה.

והיא בחי' עלמא דאתכסיא וע"כ היה בו הארון וכפורת שהם ג"כ מבחינה זו כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שער

הארת המוחין זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] פ"ח [פרק ח']

והיא בחינת "עלמא דאתכסיא"; לכן היו בו הארון והכפורת, שגם הם מבחינה זו, כמו שכתוב בעץ חיים, שער הארת המוחין דז"א ונוקבא, פרק ח'.

בינה היא גם "עלמא דאתכסיא", העולם הנסתר. לכן היו בבית ראשון הארון והכפורת, שלפי עץ חיים שייכים גם הם לבחינה זו.

וכן הנביאים הם נוי"ה [נצח והוד] דאימא דוקא וכמ"ש בשער היחודים פ"א בשם התיקונים ומבינה נביאים

ואינן¹³⁷ נוי"ה [נצח והוד] כו'

וכן הנביאים הם דווקא נצח והוד דאימא, כמו שכתוב בשער היחודים, פרק א', בשם התיקונים: "ומבינה נביאים, ואינן נוי"ה וכו'.

גם הנבואה נובעת מבינה: הנביאים נמשכים מנצח והוד דאימא, שהיא בינה, כפי שנאמר בתיקוני הזהר: "מבינה נביאים, ואינן נצח והוד".

אבל בית שני חסר בחי' ה' עילאה ולא היה בו גילוי הה' דברים שהם מבחי' ה' עילאה מפני שהי' [שהיה] מבחי' ה' תתאה

אבל בבית שני חסרה בחינת ה' העליונה, וחמשת הדברים שמקורם בבחינת ה' העליונה לא התגלו בו, משום שהיה בבחינת ה' התחתונה.

בבית שני חסרה ה' העליונה, והוא עמד בדרגת ה' התחתונה, מלכות. לכן חמשת הדברים ששורשם בבינה לא התגלו בו.

ולכן לא היה בו חירות כו' ולכן גזרו בו חכמים כמה גזרות וסייגים שלא תהיה יניקת החיצונים משא"כ בבית ראשון בבחי' עלמא דאתכסיא

לכן לא הייתה בו חירות וכו', ומשום כך גזרו בו חכמים גזרות וסייגים רבים, כדי שהכוחות החיצוניים לא יינקו. לא כך היה בבית ראשון, שהיה בבחינת העולם הנסתר:

בהיעדר "עולם החירות", תקופת בית שני הייתה חשופה מבחינה רוחנית, ולכן גזרו חכמים גזרות וסייגים רבים כדי למנוע מהכוחות החיצוניים לינוק מן הקדושה. בבית ראשון, ששורשו בעולם הנסתר, לא היה בכך צורך.

אין שם שליטה וממשלה לס"א [לסטרא אחרא] כלל ומפני זה גזרו גם גזרה זו בבית שני לדחות מ"ע [מצות עשה] של תורה שלפי שחסר בו בחי' ה' עילאה דבינה

שם אין לסטרא אחרא שליטה וממשלה כלל. ומשום כך גזרו גם גזרה זו בבית שני, לדחות מצוות עשה מן התורה: כיוון שחסרה בו בחינת ה' העליונה של בינה,

בעולם הנסתר אין לסטרא אחרא, הכוחות המתנגדים לקדושה, אחיזה כלל. אולם בתקופת בית שני גזרו חכמים גם גזרה זו, ודחו מצווה מן התורה, משום שה' העליונה, בינה, הייתה חסרה.

אזי אין מקום מוכן לגילוי והתלבשות עונג עליון דחוי"ב [דחכמה ובינה] דא"א שלמעלה מזי"ת [מז' תחתונות] הנמשך ע"י השופר שאינו שורה ומתלבש

לא היה אז מקום מוכן לגילוי ולהתלבשות של התענוג העליון של חכמה ובינה דאריך אנפין, הנעלה משבע הספירות התחתונות [הספירות], הנמשך באמצעות השופר, ושוכן ומתלבש

בלי בינה לא היה מקום מוכן לתענוג העליון של חכמה ובינה דאריך אנפין, הנעלה משבע הספירות התחתונות ושאותו ממשיך השופר.

אלא בבינה¹³⁸ דאצי' כנ"ל שהוא בחי' הכלי לגילוי תענוג זה וכמשי"ל [וכמה שכתוב לעיל] באריכות ולכן בשבת שבלא"ה [שבלאו הכי] נמשך בחי' הארת התענוג מזי"ת [מז' תחתונות] פטור משופר

אלא בבינה דאצילות, כפי שנאמר לעיל, שהיא הכלי לגילוי התענוג הזה, וכפי שהתבאר לעיל בהרחבה. לכן בשבת, שבה בכל מקרה נמשכת הארה של התענוג משבע הספירות התחתונות [הספירות], פטורים מתקיעת שופר,

התענוג הזה יכול לשכון רק בבינה דאצילות, שהיא הכלי שלו. לכן בשבת, שבה נמשך בכל מקרה תענוג משבע הספירות התחתונות, אפשר היה לוותר על השופר.

כי תענוג העליון מזה דהיינו מחוי"ב [מחכמה ובינה] דא"א הנמשך ע"י השופר לא הי' [היה] נמשך כ"כ [כל כך] בזמן בית שני.

שהרי התענוג העליון מזה, כלומר מחכמה ובינה דאריך אנפין, הנמשך באמצעות השופר, לא נמשך במידה רבה כל כך בתקופת בית שני.

התענוג הנעלה יותר, מחכמה ובינה דאריך אנפין, ממילא לא נמשך במידה רבה בתקופת בית שני; משום כך יכלה הגזרה לדחות את תקיעת השופר בשבת.

אכן זהו במדינה אבל במקדש עצמו היו תוקעין דכתיב וזה שער השמים¹³⁹ ופסוק זה נאמר על בהמ"ק [בית המקדש] בפרט שנק' שער השמים פי' כמו השער

אולם הדבר אמור במדינה, ואילו במקדש עצמו היו תוקעים, שהרי נאמר: "וזה שער השמים". הפסוק נאמר במיוחד על בית המקדש, שנקרא "שער השמים"; כלומר, כמו שער,

במקדש עצמו, לעומת זאת, תקעו בשופר גם בשבת, משום שבית המקדש הוא "שער השמים" — המילים שאמר יעקב על המקום שבו עתיד היה המקדש לעמוד.

שהוא מקום פתוח לכניסה ויציאה ובו עצמו היה יכול להיות גילוי בחי' בינה דאצילות וברכות בשה"ש [בשיר השירים] ס"פ כמגדל דוד פי' מכון לשבת¹⁴⁰ מכון נגד שבתך זה בהמ"ק [בית המקדש] שלמעלה¹⁴¹

שהוא מקום פתוח לכניסה וליציאה; ובמקום עצמו היה יכול להתגלות מדרגת בינה דאצילות. ובמדרש רבה על שיר השירים, בסוף הקטע "כמגדל דוד", מפרשים את "מכון לשבתך": מכון כנגד שבתך — זה בית המקדש שלמעלה.

שער הוא פתח לכניסה וליציאה, ולכן במקדש עצמו הייתה יכולה להתגלות בינה דאצילות. המדרש מפרש את "מכון לשבתך" כ"מכון כנגד שבתך" — בית המקדש שלמעלה.

ולכן היו תוקעין בו גם בשבת אבל להמשיך גילוי בחי' בינה בכל הגבולין מבהמ"ק [מבית המקדש] זה לא היה יכולת כ"כ [כל כך] בבית שני

ולכן תקעו בו גם בשבת. אבל בבית שני לא הייתה יכולת רבה כל כך להמשיך את גילוי בחינת בינה מבית המקדש לכל האזורים המרוחקים.

לכן תקעו בשופר בבית המקדש גם בשבת. אבל בתקופת הבית השני לא היה אפשר להמשיך את בינה מבית המקדש לשאר הארץ.

כמו בבית ראשון¹⁴² שעיקר יסודתו ושרשו היה בבחינת בינה דהיינו להמשיך בחי' בינה בכל הגבולין כפי שהיה בבית הראשון, שעיקר היסוד והשורש שלו היו בבחינת בינה, כלומר, להמשיך את בחינת בינה לכל האזורים המרוחקים.

בבית הראשון הדבר היה אפשרי, מפני שהיסוד והשורש של אותו בית היו בבינה, ומטרתו הייתה להמשיך את בינה לכל הארץ.

אבל בית שני לא היה יכולת להמשיך בינה אלא לגבי עצמו שהוא שער השמים ולא בכל הגבול ין.

אבל בבית השני לא הייתה יכולת להמשיך את בינה אלא ביחס אליו עצמו, שכן הוא שער השמים, ולא לכל האזורים המרוחקים.

בבית השני היה אפשר לגלות את בינה רק בתוכו, "שער השמים", ולא בכל הארץ; לכן מחוץ לבית המקדש לא תקעו בשופר בשבת.

(ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] פנ"ג [פרק נ"ג] ההפרש בין בית ראשון לבית שני שבבית ראשון היה נמשך

ומאיר מבחי' האור המקנן ומאיר בעולם הבריאה¹⁴³ שהוא מבחי' בינה דאצילות משא"כ בבית שני כו'

(ועיינו בספר של בינונים, פרק 53, על ההבדל בין הבית הראשון לבית השני: שבבית הראשון נמשכה והאירה [האור] מבחינת האור המקנן ומאיר בעולם הבריאה, שהוא מבחינת בינה דאצילות; ואילו בבית השני לא היה כך וכו';

בסוגריים ארוכים מובא לקוטי תורה, פרק 53: בבית הראשון האיר האור ה"מקנן" בעולם הבריאה, העולם הנסתר, שמקורו בבינה דאצילות; בבית השני לא היה כך.

ע"ש וכמ"ש במ"א בד"ה ביאור למ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פנ"ב¹⁴⁴ נ"ג ועמ"ש סד"ה את שבתותי

תשמרו¹⁴⁵ גבי ומקדשי תיראו

עיינו שם. וכמו שכתוב במקום אחר, במאמר המתחיל "ביאור למה שכתוב בספר של בינונים, פרקים 52 [ו] 53"; ועיינו גם במה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "את שבתותי תשמרו", בעניין "ומקדשי תיראו".

אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמר המבאר את פרקים 52-53 בספר של בינונים, ולסוף המאמר שלו על "את שבתותי תשמרו... ומקדשי תיראו".

ועוד יובן זה ע"פ מ"ש במ"א ע"פ ועתה יגדל נא¹⁴⁶ כח אדי¹⁴⁷ כח היינו המילוי של שם הוי' כמ"ש

בפע"ח [בפרי עץ חיים] גבי כוונת אישר"מ [אמן יהא שמיה רבא מברך]¹⁴⁸ וענין המילוי הוא להיות ההמשכה

וההשפעה משם הוי"ה למטה זהו ע"י המילוי.

ועוד יובן הדבר על פי מה שכתוב במקום אחר על הפסוק "ועתה יגדל נא כוחו של ה'": "כוח" הוא המילוי של שם הוי', כפי שכתוב בפרי עץ חיים בעניין הכוונה של "אמן, יהא שמיה רבא מברך". עניינו של המילוי הוא שההמשכה וההשפעה משם הוי' למטה נעשות באמצעות המילוי.

דוגמה נוספת: בבקשתו של משה "יגדל נא כוחו של ה'", "כוח" הוא המילוי, כלומר צורת האיות המלאה, של שם הוי', כפי שמסביר פרי עץ חיים בעניין הכוונה של "אמן, יהא שמיה רבא מברך". השפע של השם מגיע למטה באמצעות המילוי שלו.

והרי פ"י כח כפשוטו הינו הכח שבהעלם שלמעלה מהגילוי. והוא בחי' סוכ"ע. והיינו שכדי להיות בחי' התפשטות והמשכה למטה זהו ע"י כח יותר עליון כמו וידבר שלשת אלפים משל^{149, 150} דגבי שלמה כמ"ש בד"ה לך לך.

והרי הפירוש הפשוט של "כוח" הוא כוח הנמצא בהעלם, למעלה מן הגילוי, והוא בחינת סוכב כל עלמין. כלומר, כדי שתהיה התפשטות והמשכה למטה, הדבר נעשה באמצעות כוח נעלה יותר, כמו "וידבר שלשת אלפים משל" אצל שלמה, כפי שכתוב במאמר המתחיל "לך לך".

במובנו הפשוט, "כוח" הוא כוח נסתר, שלמעלה מן הגילוי — סוכב כל עלמין, האור המקיף את כל העולמות. התפשטות רחבה כל כך למטה מצריכה כוח נעלה יותר, כפי שמצינו אצל שלמה, שבחכמתו הרבה "וידבר שלשת אלפים משל", כמוסבר במאמר "לך לך".

ולכן נקרא המלוי בשם כח. ועד"ז יובן כאן שכדי להיות ההתפשטות וההמשכה דבחי' בינה מבהמ"ק [מבית המקדש] בכל הגבולין זהו דוקא ע"י בית ראשון¹⁵¹ ה' עילאה כו'

ולכן המילוי נקרא בשם "כוח". וכך יובן גם כאן: כדי שתהיה התפשטות והמשכה של בחינת בינה מבית המקדש לכל האזורים המרוחקים, הדבר נעשה דווקא באמצעות הבית הראשון, ה' עילאה וכו';

לכן המילוי נקרא "כוח". בדומה לכך, כדי להמשיך את בינה מבית המקדש לכל הארץ, היה צורך בבית הראשון, ששורשו בה' עילאה.

משא"כ בבית שני אף שבו עצמו היה יכול להיות גילוי בחי' בינה אבל להמשיך ממנו בכל הגבולין בחינה זו זה צ"ל ע"י בחי' גבוה יותר שלמעלה מהשתלשלות ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] שם גבי ובבית שני כו'

לעומת זאת, בבית שני, אף שבתוך המקדש עצמו הייתה יכולה להיות התגלות של בחינת בינה, כדי להמשיך בחינה זו ממנו אל כל האזורים שמחוץ לו היה צורך בדרגה גבוהה יותר, שלמעלה מהשתלשלות. ועיינו בספר של בינונים שם, בעניין "ובבית שני" וכו',

בבית שני הייתה יכולה בינה להתגלות בתוך המקדש, אך כדי להמשיכה אל כל הארץ היה צורך בדרגה שלמעלה מהשתלשלות. בתנאי נאמר שבבית שני שכנה השכינה רק "כדרך ההשתלשלות".

כדרך ההשתלשלות כו' ועוד דוגמא לזה ממ"ש במ"א גבי ענין ברכת הזימון שבשביל ההמשכה להתחלקות לרבים צריך לעשות תחלה בחי' בריכה כו' כי כדי להשפיע לרבים צריך שיבוא האור בהארה גדולה כו' ע"ש.

"כדרך ההשתלשלות" וכו'. דוגמה נוספת לכך היא ממה שכתוב במקום אחר בעניין ברכת הזימון: כדי שההמשכה תתחלק בין רבים, יש ליצור תחילה בחינת "ברכה" וכו', שכן כדי להשפיע לרבים, האור צריך לבוא בהארה גדולה וכו'; עיינו שם.

דוגמה נוספת: בברכת הזימון, ההזמנה לברכת המזון הנאמרת בשלושה או יותר, ההשפעה צריכה להיאסף תחילה כעין "ברכה", ורק אז אפשר לחלקה בין רבים. כדי להגיע לרבים, האור צריך לבוא בהארה גדולה.

ועדי"ז יובן כאן ההפרש בין בית ראשון לבית שני לענין הגבולין כו' ודי"ל [ודי למבין] וכל זה הוא בשופר ועל פי זה יובן כאן ההבדל בין בית ראשון לבית שני ביחס לאזורים שמחוץ למקדש וכו', והדברים מובנים למי שמבין. כל זה נאמר בנוגע לשופר.

בדומה לכך, השורש הגבוה יותר של בית ראשון אפשר לבנה להתפשט בכל הארץ, ואילו השורש של בית שני לא אפשר זאת. הסוגריים מסתיימים, ועמם מסתיים ההסבר על השופר.

אבל כלולב בזמן בהמ"ק [בית המקדש] היו נוטלין גם בגבולין ביום ראשון של חג שחל בשבת והענין אבל את הלולב, בזמן שבית המקדש היה קיים, היו נוטלים גם באזורים שמחוץ למקדש ביום הראשון של החג שחל בשבת. והענין הוא:

הלולב היה שונה: בזמן שבית המקדש היה קיים, נטלו אותו גם מחוץ למקדש, אף כשהיום הראשון של סוכות חל בשבת. ההסבר לכך בא בהמשך.

כי לולב אותיות לו לב¹⁵² שהוא ענין המשכה מו"ק [מו' קצוות] דז"א אל הלב הוא כתר דנוק' [דנוקבא] שמתחיל מחזה דז"א כי אותיות המילה "לולב" הן "לו לב", וזהו ענין של המשכה משש הקצוות של ז"א אל הלב, שהוא כתר של נוקבא, המתחיל מהחזה של ז"א.

"לולב" הוא "לו לב": הלולב ממשיך את שש המדות של ז"א אל ה"לב", כתר של נוקבא, שמתחיל בחזה של ז"א.

כמו עד"מ בגשמיות מקור התהוות הדבור הוא מן החזה שממנו יוצא הלב דרך הקנה ונעשה קול ומתחלק אח"כ בביטוי ה' מוצאות הפה להיות כ"ב אותיות אחה"ע מן הגרון כו'

כמו, למשל, בגשמיות: המקור שממנו נוצר הדיבור הוא החזה, שממנו יוצא הלב דרך הקנה ונעשה קול. לאחר מכן הקול מתחלק בהגייתו בחמשת מוצאות הפה, ונעשים ממנו עשרים ושתי אותיות: אחה"ע מן הגרון וכו'.

בגוף, הדיבור מתחיל בחזה: הלב עולה דרך הקנה ונעשה קול, שחמשת מוצאות הפה מחלקים לעשרים ושתיים אותיות, ובהן האותיות הגרוניות אחה"ע.

וכך הוא למעלה שבח"י דבור העליון הנק' בחי' נוק' [נוקבא] התחלת התהוותו הוא מחזה דז"א שהוא גילוי מדות עליונות דאצילות שבהם מקור הדבור ונקרא בשם כתר דנוק' [דנוקבא] ודי"ל [ודי למבין].^{153, 154}

וכך גם למעלה: בחינת הדיבור העליון, הנקראת בחינת נוקבא, מתחילה להיווצר מחזה של ז"א, שבו מתגלות המדות העליונות דאצילות, שהן מקור הדיבור; והוא נקרא כתר של נוקבא. והדברים מובנים למי שמבין.

כך גם למעלה: הדיבור העליון, שהוא נוקבא, מתחיל בחזה של ז"א, שבו מתגלות המדות העליונות דאצילות, מקור הדיבור. ראשית זו נקראת כתר של נוקבא.

21 והנה בחיי המשכה זו היא למטה הרבה במדרגה מהמשכה שע"י השופר הנ"ל כי גם השבת עצמו הוא יותר נעלה במדרגה מהמשכה זו

והנה, המשכה זו נמוכה בהרבה במדרגתה מן ההמשכה שעל ידי השופר שהוזכר לעיל; שכן גם השבת עצמה נעלית במדרגתה מן ההמשכה הזו,

ההמשכה של הלולב נמוכה בהרבה מזו של השופר, ואף נמוכה מן השבת עצמה.

כי שבת הוא גילוי מוחין דאבא כמ"ש כי קדש היא לכם¹⁵⁵ והלולב הוא המשכה מז"א לנוק' [לנוקבא]

שכן השבת היא גילוי המוחין של אבא, כפי שנאמר: "כי קודש היא לכם", ואילו הלולב הוא המשכה מז"א לנוקבא.

בשבת מתגלים המוחין של אבא, חכמה — "כי קודש היא לכם"; ואילו הלולב ממשיך מז"א, המדות, לנוקבא.

אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] צריכים להמשכה זו גם בשבת להיות שגילוי והמשכה זו שע"י הלולב היא מבחי פנימית שהוא המשכת הדעת

אף על פי כן, יש צורך בהמשכה זו גם בשבת, משום שהגילוי וההמשכה שעל ידי הלולב הם מבחינת הפנימיות, כלומר, המשכת הדעת,

גם בשבת יש צורך בלולב, משום שההמשכה שלו היא מבחינת הפנימיות: הוא ממשיך דעת, שהיא פנימיות המדות.

(ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הלולב פ"ג [פרק ג']¹⁵⁶ בדרוש הר"ר [הרחמים רבים] יוסף מערבי ועמ"ש

מענין הדעת שהוא בחיי הפנימית בביאור ע"פ מים רבים בפי תולדות וכד"ה לא הביט און ביעקב¹⁵⁷ בפי בלק) כמ"ש במ"א

(ועיינו בפרי עץ חיים, שער הלולב, פרק ג, בדרוש של רבי יוסף מערבי; וכן כמה שנכתב על כך שהדעת היא בחינת הפנימיות בביאור על הפסוק "מים רבים", בפרשת תולדות, ובמאמר המתחיל "לא הביט און ביעקב", בפרשת בלק), כפי שנתבאר במקום אחר.

אדמו"ר הזקן מפנה לשער הלולב שבפרי עץ חיים, בדרוש של רבי יוסף מערבי, ולדיוניו שלו בדעת כפנימיות: על הפסוק "מים רבים" בפרשת תולדות, ועל הפסוק "לא הביט און ביעקב" בפרשת בלק.

אך עכ"פ [על כל פנים] מאחר שהמשכה זו היא למטה במדרגה היכולת היה אפי' [אפילו] בבית שני להמשיך בחינה זו אפילו גבולין כו'

אך מכל מקום, מאחר שהמשכה זו נמוכה במדרגתה, היה אפשר להמשיך בחינה זו גם בבית שני, ואפילו לאזורים המרוחקים, וכו'.

מכיוון שההמשכה של הלולב נמוכה יותר, היה אפשר להמשיכה לאזורים המרוחקים גם בתקופת הבית השני. משום כך נטלו את הלולב מחוץ למקדש בשבת.

(כי הרי המשכה זו היא מז"א לנוק' [לנוקבא] אשר היא בחי' ה' תתאה משא"כ השופר עיקרו ה' עילאה כנ"ל אלא שממנה מקבל הדבור כו'):

(שהרי המשכה זו היא מז"א לנוקבא, שהיא בחינת ה' תתאה, ואילו השופר עיקרו בה' עילאה, כנזכר לעיל, אלא שהדיבור מקבל ממנה וכו'):

הלולב פועל בהמשכה מז"א לנוקבא, ה' תתאה — הבחינה שהייתה גם בבית שני. השופר שייך בעיקרו לה' עילאה, בינה, וממנה הוא נמשך הלאה אל הדיבור, מלכות.

22 קיצור. ומ"מ בבית שני ה' תתאה לא היה אפשר להמשיך בגבולין מבחי' תענוג ההוא שע"י השופר מה שלמעלה מבחי' שבת כי המשכה זו בה' עילאה דוקא בית ראשון משא"כ בלולב.

סיכום: ואף על פי כן, בבית שני לא היה אפשר להמשיך את בחינת ה' תתאה אל המקומות המרוחקים, מתוך אותו תענוג שנמשך באמצעות השופר, שלמעלה מבחינת שבת; שכן המשכה זו שייכת דווקא לה' עילאה, לבית ראשון, ולא כך בלולב.

סיכום סעיף 5: בתקופת בית שני לא היה אפשר להמשיך אל כל חלקי הארץ את בחינת ה' תתאה, כלומר את התענוג של השופר, שלמעלה משבת, מפני שהמשכה זו דורשת את בחינת ה' עילאה של בית ראשון; את בחינת הלולב היה אפשר להמשיך.

ובענין מה שהקשו עוד¹⁵⁸ התוספות הא דגבי שופר התקין ריב"ז [רבן יוחנן בן זכאי] שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו כ"ד [בית דין]¹⁵⁹ ובלולב לא אשתרי¹⁶⁰ כלל יש לומר

ולענין קושייתם הנוספת של בעלי התוספות: לגבי השופר התקין רבן יוחנן בן זכאי שיתקעו בכל מקום שיש בו בית דין, ואילו לגבי הלולב לא התירו זאת כלל — אפשר לומר

בעלי התוספות שואלים גם: לאחר החורבן התקין רבן יוחנן בן זכאי שיתקעו בשבת בשופר בכל מקום שיש בו בית דין, ואילו את נטילת הלולב לא התירו כלל. כעת משיב אדמו"ר הזקן.

כי הענין של שרש בחי' הב"ד [הבית דין] הסמוכים עם ההמשכה שע"י השופר יש להם שייכות גדול זה לזה

שיש קשר הדוק בין שורש בחינת בתי הדין הסמוכים לבין ההמשכה שנעשית באמצעות השופר.

התשובה היא שיש קשר הדוק בין ההמשכה שנעשית באמצעות השופר לבין שורש בתי הדין של דיינים סמוכים.

כי שרש ההמשכה שע"י [שעתיק יומין] השופר למתק הדינים הוא מגבורה דעתיק שבמו"ס [שבמוחא סתימאה] וזהו עצמו שרש ומקור של הב"ד [הבית דין] סמוכין כמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] ר"פ תשא גבי דמתקדשת ע"פ ב"ד [בית דין] ע"ש

כי שורש ההמשכה שנעשית באמצעות השופר, כדי להמתיק את הדינים, הוא מגבורת עתיק שבמוחא סתימאה, וזה עצמו שורש ומקור בית הדין של דיינים סמוכים, כפי שכתב הרמ"ז בתחילת פרשת תשא בעניין קידוש החודש על פי בית דין; עיינו שם.

ההמשכה שנעשית באמצעות השופר, הממתיקה את הדינים, מקורה בגבורת עתיק שבמוחא סתימאה, "המוח הנסתר"; וזהו גם שורשו של בית הדין של דיינים סמוכים, כפי שמסביר הרמ"ז בעניין קידוש החודש על ידי בית הדין. משום כך היה אפשר לתקוע בשופר בכל מקום שפעל בו בית דין כזה.

אבל הלולב אין לו שייכות כ"כ [כל כך] לבחי" הב"ד [הבית דין] כי הוא המשכת החסדים וכנודע דבחינת ר"ה [ראש השנה] הוא ענין שמאלו תחת לראשי¹⁶¹ והוא יום הדין. אבל סוכות הוא בחינת וימינו תחבקני: אבל ללולב אין קשר הדוק כל כך לבחינת בית הדין, כי הוא ממשיך את החסדים. וכידוע, עניינה של ראש השנה הוא "שמאלו תחת לראשי", והיא יום הדין; ואילו סוכות היא בחינת "וימינו תחבקני".

הלולב ממשיך את החסדים, ולכן אין לו קשר הדוק לבית הדין. כידוע, ראש השנה, יום הדין, הוא "שמאלו תחת לראשי", ואילו סוכות הוא "וימינו תחבקני".

בעבודה

בראש השנה ממליכים את ה' בכך שמקבלים את מלכותו מרצון ומניחים את רצוננו שלנו בצד; אתערותא דלתתא זו מעוררת את רצונו ותענוגו להיות מלך. יש לתקוע בשופר בקול פשוט ועם רצון הלב — זעקה מנקודת הלב הפנימית, שלמעלה ממילים ומהתבוננות; ותשובה כזו, כמו בן שחזור לביתו ממרחקים, גורמת לה' תענוג פנימי יותר אפילו מתענוג השבת.

שאלות לשיחה

1. מדוע מלכות אמיתית זקוקה לנתינים שהם נפרדים באמת, ולא למדרגות הכלולות במקורן, כמו ביחודא עילאה?
2. כיצד המשל על בעל מלאכה ששובת לאחר שסיים את מלאכתו מסביר מדוע אין צורך בשופר בשבת?
3. מה ההבדל בין תענוג השבת לתענוג שהשופר ממשיך, וכיצד משל בן המלך החוזר ממרחקים ממחיש את ההבדל?
4. מדוע בית המקדש השני יכול היה לגלות את הבינה רק בתוך חומותיו, וכיצד הדבר מסביר את ההבדל בין דיני השופר והלולב?
5. מדוע זעקה נטולת מילים עשויה להגיע למדרגה נעלית יותר ממילים, ומה הדבר מלמד על האופן שבו מקשיבים לשופר?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 להבין המשנה

ההערה מציינת שמאמר זה נאמר בשנת תקע"א ומפנה לרשימת המאמרים שבסוף ספר המאמרים תק"ע. היא מפנה גם לקטע על שתי בחינות המלכות, ההבחנה שעליה בנוי המאמר.

הערת קה"ת

נאמר בשנת תקע"א. ראה ברשימת המאמרים שבסוף תק"ע ע' רצ. הנחת אדהאמ"צ נדפס בסידור רמ, ג. ראה שם ע' קס קטע ענין בי בחי' מלי, ובהערה בשולי הגיליון. ראה מאמר זה בשינויים באוה"ת דברים כרך ה ע' ביקו ואילך. כרך ו ע' ביתעו. ר"ה ע' ארצג ואילך. נתבאר בד"ה ייט של ר"ה תשל"ג (סה"מ מלוטק ח"ג ע' רצג ואילך).

2 רפ"ד דרי"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כט, ב.

3 ייט של ר"ה

ההערה מציינת שלכאורה המילים "יום טוב" במשנה מיותרות, ומצטטת את לקוטי שיחות: יש להן משמעות כאשר העדים על מולד הלכנה באו לאחר תמיד של בין הערביים, כך שיום חגג נשמר למחרת; במקרה כזה תוקעים בשופר גם למחרת.

הערת קה"ת

לכאורה תי "יו"ט" מיותר. וראה בלקו"ש ח"ט ע' 605 שכי "וייל דנפק"מ כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה דיר"ט הוא למחר — גם תק"ש למחר" ע"ש.

4

כאשר ראש השנה חל בשבת, תקעו בשופר בבית המקדש אך לא מחוצה לו; לאחר החורבן תיקן רבן יוחנן בן זכאי שיתקעו בכל מקום שיש בו בית דין. המאמר מסביר את הטעם הפנימי להלכה זו, ובסיומו חוזר לתקנתו של רבן יוחנן בן זכאי.

Mishnah Rosh Hashanah 4:1 משנה ראש השנה ד':א'

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעים, אבל לא במדינה. משחבר בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר, לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא כבינה בלבד. אמרו לו, אהד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין:

The festival day of Rosh Hashanah which coincided with Shabbat: they would blow [the shofar] in the Temple, but not in the [rest of the] country. After the destruction of the Temple, Rabban Yochanan ben Zakai, ordained that they should blow in every place in which there is a court. Rabbi Eleizer said, "Rabban Yochanan ben Zakai only made this ordinance with respect to Yavneh alone." [The Sages] said [back] to him, "It was the same for Yavneh as for any other place in which there was a court"

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

5 במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה

בהמשך המאמר מסביר אדמו"ר הוקן במה היה המקדש שונה: הוא נקרא "שער השמים", ובו יכלה להתגלות בחינת בינה דאצילות; לכן תקעו שם

בשופר גם בשבת, אף שבתקופת בית שני לא ניתן היה להמשיך בחינה זו לשאר הארץ.

הערת קה"ת

ראה לקמן נו, ג במ"מ הטעם על פי נגלה.

6 גזרה דרבה שמא

רבה אמר: הכול חייבים בשופר, אך לא הכול בקיאים בו; לכן גזרו חכמים שלא לתקוע בו בשבת, שמא ייטול אותו בידו וילך אצל בקי ללמוד, ויעביר אותו ארבע אמות ברשות הרבים. גזירה זו היא נקודת המוצא ההלכתית של המאמר.

Rosh Hashanah 29b:10 ראש השנה כ"ט ב"י

אָלֵא אָמַר רָבָא: מְדֹאֲרִייתָא מִשְׁרָא שְׁרִי, וְרַבְנִין הוּא דְגִזְרוּ בְּקָה כְּדִרְבָּה. דְּאָמַר רָבָה: הֲכָל חֵיבִין בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר, וְאִין הֲכָל בְּקִיאִין בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר, גְּזִירָה שְׂמָא יִטְלֶנּוּ בְּיָדוֹ וְיֵלֵךְ אֶצֶל הַבָּקִי לְלָמוּד, וְיַעֲבִירֵנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֶשֶׁת הָרַבִּים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

7 שמא יוליכנו ד"א בר"ה

המאמר הוא מחדד את השאלה: בייחוד בימינו, כאשר רשות הרבים מן התורה כמעט אינה מצויה, הגזרה מגינה רק מפני איסור מדרבנן.

הערת קה"ת

בד"ה זה תשל"ג הנ"ל מחזק יותר הקושיא "ובפרט עכשיו, שאין מצוי שיהיה רה"ר מה"ת [ובהערה מוסיף: ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' שבת סי' שמ"ה סי"א וש"נ. ולהעיר מהמשך ייט של ר"ה תשי"ג בתחלתו "איך דחו כו' שלא לבוא לידי חשש איסור שבות"] והגזירה שמא יעבירונו הוא רק שלא יבוא לאיסור דרבנן".

8 דמ"ש שופר מלולב

תוספות שואלים במה שופר שונה מלולב, שהיו נוטלים מחוץ לבית המקדש בשבת, ומשיבים שנטילת הלולב היא טלטול בלבד, ולכן לאחר שהתירו אותה בבית המקדש לא החמירו מחוצה לו; ואילו תקיעה בשופר היא מלאכה הדורשת מיומנות, שאדם עשוי ללכת ללמוד אותה. תוספות שואלים גם מדוע לאחר החורבן התירו לתקוע בשופר בכל מקום שיש בו בית דין, ואילו נטילת לולב לא הותרה כלל; המאמר משיב על שתי השאלות מצד הפנימיות.

Tosafot on Rosh Hashanah 29b:5:1 תוספות על ראש השנה כ"ט ב:ה"א

... ושם) שהיו מוליכין לולביהן לבהכ"ג וי"ל דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא הואיל ואשתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל תקיעת שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הבית הקילו טפי בשופר מבלולב שתיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין, ואילו נטילת לולב לא הותרה כלל; המאמר משיב על שתי השאלות מצד הפנימיות.

Vilna Edition (Public Domain)

9 מה ראו חז"ל לעקור

ההערה מעירה שהנוסח "מה ראו לעקור" מופיע גם בסידור, ואילו בגרסאות אחרות של השאלה נאמר "איך ביטלו".

הערת קה"ת

בד"ה יו"ט של ר"ה תשמ"ג (נדפס בסה"מ מלוקט ח"א ע' תכא) מציין בהערה 5 שכן הוא הלשון בסידור, אבל באוה"ת ר"ה כרך ה ע' ביקט ובד"ה זה תרניט. תרס"ה. תשי"ג ועוד הלשון: איך דחו, ע"ש.

10 והלא החשש הוא להדיוטים

כפתיחת סדרת המאמרים מופיע אותו נוסח: "הרי החשש הוא [רק] מפני אנשים שאינם בקיאים".

הערת קה"ת

וכ"ה בהמשך תרס"ו בתחלתו. וראה לקו"ש ח"ט ע' 193. "אפ"ל שהקושיא היא למה עקרו את המצוה מאלו שאין לחשוש בהן שיעבירו ד"א — בשביל הדיוטים כו'. . . אבל בסידור [רמ, ג] ועוד — אינו מסיים "והלא החשש הוא להדיוטים כו" וזוהו משמע שהקושיא היא גם על מה שביטלו את המצוה מאלו שיש עליהם חשש זה. ומ"ש בלקו"ת [כאן] ובתרס"ו [בתחלתו] "והלא החשש הוא כו" — היינו רק בכדי לחזק את הקושיא. ובהמשך ר"ה תשי"ג בתחלתו מפורש: ועוד זאת כו" — לקו"ש ח"ז ע' 52 הערה 25.

11 להדיוטים וקלי הדעת

"שאינם בקיאים" הם מי שאינם יודעים את הלכות תקיעת שופר; "קלי הדעת" הם מי שיש לחשוש שיעבירו את השופר ארבע אמות ברשות הרבים.

הערת קה"ת

"ויש לומר: הדיוטים שאין יודעים דיני תק"ש. וקלי הדעת — שלכן יש לחשוש שיעבירו ד"א ברה"ר" — ד"ה יו"ט של ר"ה תשל"ג הנ"ל הערה 7. "ומובן הדיוק בזה, שבכדי שיחול עליו החשש צ"ל בו שתי התנאים, שיהיי הדיוט, דהיינו אף שיודע שיש עליו חיוב לתקוע בשופר מ"מ אינו יודע איך לתקוע, שזהו מצב של הדיוטים וגם צריך להיות קל הדעת, ומצד קלות הדעת שלו יכול להיות שישכח על איסור שבת ויעבור ד"א ברה"ר" — ד"ה יו"ט של ר"ה תשל"ב (מהנחה בלתי מוגה).

12 מה ראו . . גדולים וטובים

ההסבר על פי פנימיות: אי"תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת אינה ביטול של פעולת המצווה; אלא שאין אז צורך גדול בה, משום שמה שהשופר ממשיך נמשך מאליה בשבת.

הערת קה"ת

שההסבר בזה (בפנימיות הענינים), דמה שאין תוקעין בר"ה שחל בשבת אין זה דיחוי של (תוקף) מצות תקיעת שופר, אלא שאין צורך (כ"כ) בתקיעת שופר, כי ההמשכות שנמשכות ע"י תק"ש נמשכות הן כיום השבת מצ"ע בלא תקיעת שופר. — לקו"ש ח"יב ע' לו. ראה סידור רמ, ג ואילך. ד"ה יו"ט של ר"ה כ"ט אלול תשל"ט.

פסקה 2

13 שיש בי מיני השתלשלות

שני סוגי ההשתלשלות מתבארים שם בהרחבה.

הערת קה"ת

בארוכה נתבאר באוה"ת ואתחנן ע' קצו ואילך. ר"ה ע' ארצג. ראה לעיל פי שלח לו, ג ואילך.

14 בחי עילה ועולול

קשר של עילה ועולול מתבאר שם בהרחבה.

הערת קה"ת

בארוכה בסה"מ תרס"ה ע' עג ואילך. ראה שרש מצות התפילה פרק כג (קכח, א).

15 והוא ענין העיגולים שבע"ה

ההערה מפנה לשם בעניין עיגולי עץ חיים, הממחישים את סוג ההשתלשלות הראשון.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרנ"ט ע' יא.

16 שהעיגול שבתוכו הוא נכלל ובטל אליו

ההערה מפנה לשם בעניין העיגול הפנימי, הכלול בעיגול המקיף אותו ובטל אליו.

הערת קה"ת

ראה ביאוה"ז להצ"צ ע' ו. אוה"ת נשא ע' רנד.

17 בכלל מאתים מנה

העיקרון התלמודי "מאה בכלל מאתיים": מי שיש לו כמות גדולה יותר, הכמות הקטנה יותר כלולה בה. כאן הדבר ממחיש כיצד הכנתו של הרב כוללת בתוכה את הכנתו של התלמיד בשלמות.

Bava Kamma 74a:11-13 בבא קמא ע"ד א:י"א-י"ג

כיון דאי לא מתוּמי - סְהוּתָא כוּוּתִיָּהּ קָא קִימָא, דְּדִינָא כוּוּתִיָּהּ פְּסָקִינָא, דִּישׁ בְּכָלִל מְאָתִים מְנָה; הִלְכָּהּ קִמְאִי הוּא דְקָא מִתְכַּחֲשִׁי, מְצִיעָאִי לָא מִתְכַּחֲשִׁי מִיְדִי! אָמַר לָהּ, רַבָּא סָבַר: מְדַרְיָשָׁא בְּשִׁלְשׁ כִּיתוּת - סִיפָא נָמִי בְּשִׁלְשׁ; וְדִינִיק מְסִיפָא -

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Bava Batra 41b:2-3 בבא בתרא מ"א ב:ב:ג

אָמַר לָהּ: כְּמָא? כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר - דְּתַנָּא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל שְׁתֵּי כִיתֵי עֲדִים - שְׁאַחַת אוֹמֶרֶת מְנָה, וְאַחַת אוֹמֶרֶת מְאָתִים - שְׁיִישׁ בְּכָלִל מְאָתִים מְנָה. עַל מָה נִחְלְקוּ? עַל כֵּת אַחַת - שְׁאַחַד אוֹמֶר מְנָה, וְאַחַד אוֹמֶר מְאָתִים; שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים: נִחְלְקָה עֲדוּתָא, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: יֵשׁ בְּכָלִל מְאָתִים מְנָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

18 בביאורי הזהר פי בשלח

ההערה מזוהה את ביאורי הזהר על בשלח, שהאמר מצטט, כחיבורו של אדמו"ר האמצעי, 42c; שם נדון הניגוד בין דגים, שמתים כשמוציאים אותם מן הים, לבין בעלי חיים יבשתיים, המתקיימים בנפרד מן הארץ.

הערת קה"ת

לאדה"א מב, ג. וראה ביאוה"ז להצ"צ כרך א ע' רו ואילך.

19 ארץ אשר כו' מראשית השנה

"ארץ אשר הוי' אלקיך דורש אותה; תמיד עיני הוי' אלקיך בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה". איגרת הקודש 14, שאליה מפנה אדמו"ר הזקן, מסבירה שמדובר ב"ארץ העליונה", הנמשכת מאור החכמה העליונה ומתחדשת בכל ראש השנה באמצעות השופר והתפילות.

Deuteronomy 11:12 דברים י"א:י"ב

אַרְצָא אֶשְׁרֵי־חַוָּיָהּ אֶלְקִיךָ דְרִישׁ אֲתָהּ תְּמִיד עֵינֵי חַוָּיָהּ אֶלְקִיךָ כֶּה מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:

a land which the L-RD thy G-d careth for; the eyes of the L-RD thy G-d are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 כי לאלקים מגיני ארץ

"כי לה' מגיני ארץ, מאד נעלה". אדמו"ר הזקן מפרש שהפסוק מתאר את האחדות התחתונה, שבה הארץ קיימת כ"יש" נפרד תחת שם אלקים.

Psalms 47:10 תהילים מז:י

נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אֲבֹרָתָם כִּי לְאֱלֹקִים מְגִינֵי אֶרֶץ מְאֹד נִעְלָה:
The princes of the peoples are gathered together, the people of the G-d of Abraham; for unto G-d belong the shields of the earth; He is greatly exalted

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים מז, י.

21 וע"ש סי' כ'

ההערה מבהירה שההפניה "ראה שם, סימן כ" היא לאגרת הקודש, סימן כ. שם כותב אדמו"ר הזקן כי, כידוע מן הנכבדים התחתונים, היש הנכבד נפרד לחלוטין, בלי שמץ של יחס בין עלול לעילתו — יחס שבו העלול מכיר את עילתו ובטל אליה; לכן הברירה נקראת "יש מאין".

הערת קה"ת
הכוונה לאגה"ק סי' כ.

22 לה' הארץ ומלואה

"לה' הארץ ומלואה". גם ה"ארץ" הנפרדת שייכת לה'.

Psalms 24:1 תהילים כ"ד:א

לְדָוִד מִזְמוֹר לַה' הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ תָּבֵל וְיִשְׁבֵּי כֶּה:

A Psalm of David. The earth is the L-RD'S, and the fulness thereof; the world, and they that dwell therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 כי הוא על ימים יסדה

"כי הוא על ימים יסדה". אדמו"ר הזקן מפרש שה"ימים" הם האחדות העליונה שעליה מיוסדת ה"ארץ", כלומר המציאות הנפרדת, כך שהיש מתבטל לפחות במידה מסוימה.

Psalms 24:2 תהילים כ"ד:ב

כִּי־הוּא עַל־יַמִּים יָסְדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת יִכּוֹנְנָהּ:

For He hath founded it upon the seas, and established it upon the floods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 קרסולי החיות כנגד כולן

התלמוד מתאר את מידותיהם של השמים ושל החיות הקדושות שמעליהם: כפות רגליהן, קרסוליהן, רגליהן וכן הלאה, עד לקרניהן, כל אחד מהם בגודל כל מה שמתחתיו. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר את סוג האחדות הראשון, שבו כל דרגה עליונה כוללת את כל מה שמתחתיה.

Chagigah 13a:4 חגיגה י"ג א:ד

לְמַעַלָּה מֶהֱן — חַיִּוֹת הַקֹּדֶשׁ. רִגְלֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָם, קֶרְסוּלֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן, שׁוֹקֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן, רְכוּבֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן, יָרְכֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן, גּוּפֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן, צְנֹאָרֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן, רְאָשֵׁי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן. קֶרְנֵי הַחַיִּוֹת כְּנֶגֶד כּוֹלָן. לְמַעַלָּה מֶהֱן — כֶּסֶף כְּבוֹד. רִגְלֵי כֶּסֶף הַכְּבוֹד כְּנֶגֶד כּוֹלָן, כֶּסֶף הַכְּבוֹד כְּנֶגֶד כּוֹלָן, מְלָךְ אֵל חַי וְנֶשֶׁא רֶם וְנֶשֶׂא שׁוֹכֵן עֲלֵיהֶם, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ: "אֲעֲלֶה עַל כַּמֶּתֶי עַב אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן" — ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יג, א.

25 וקרני החיות הן בבחי' כתר שבראש

שם מציין הרבי שהדבר טעון ביאור, שהרי הקרן נמצאת מעל הראש — לא רק מעל המוח שבתוכו, אלא גם מעל הגולגולת.

הערת קה"ת

ובד"ה כי תשא תשל"א (ני בקונטרס כ"ב שבט תנש"א) מבאר שצריך ביאור "הרי זה שהקרן הוא למעלה מהראש הוא (לא רק מהמוח שבראש אלא) גם מהגולגולת" ע"ש בארוכה.

26 דאיהו וחיוהי חד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה ד"ה פתח אליהו.

27 דאיהו וחיוהי חד

בתיקוני זוהר נאמר שבתוך עשר הספירות של אצילות נמצא המלך: "איהו וגרמוהי" (הוא וכליו) חד בהון, ואיהו וחיוהי חד בהון, מה שאין כן בספירות של בריאה. כאן הדבר מתאר את האחדות העליונה שבתוך אצילות.

Tikkunei Zohar 3b:2-3 תיקוני זוהר ג' ב:ב-ג'

... דְּלֹא לְמַשְׁמַע בְּהוֹן קָלָא, דְּתַמֵּן קוֹל דְּמָמָה דְּקָה (מ"א יט יב), קֶדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים דְּאִיהוּ בְּעִמְיֻדָּה, בְּגִיז דְּתַמֵּן קֶאֱתָא מְלָכָא. דְּהָא בְּרוּחַ גְּדוּלָּה וּבְרַעַשׁ וְכָאֵשׁ, דְּאִשְׁתַּמְעוֹן בְּהוֹן גְּדַפֵּי חִיּוֹן לֹא אֶתָּא מְלָכָא, אֶלָּא בְּקוֹל דְּמָמָה דְּקָה, דְּאִיהִי בְּתֵר רֹחַ רַעַשׁ אֵשׁ, וְאִיהִי רְבִיעָאָה לוֹן, וְעַלְיָהּ אָמַר יְחֻזְקָאֵל (ד, ד), וְאַרְאֵה רֹחַ סֶעְרָה בְּאֵה מִן הַצָּפוֹן, עֲנֵן גְּדוּלָּה, וְאֵשׁ מְתַלַּקְתָּהּ, הָא אֵינִין תְּלַת, דְּרַכִּיבִין בְּהוֹן תְּלַת אֲתוֹן הוּיָהּ, קוֹל דְּמָמָה דְּקָה דֹּא י' מִן הוּהִי, וְאִיהִי י' מִן אֲדֻנִי, תַּמֵּן ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

28 וחסד ענף החכ'

מילון קבלי למונחים: ההערה מפנה לערך חסד, כענף של חכמה.

הערת קה"ת

ראה מא"א אות ה', סמ"ה ובמקומות המצויינים ביאיר נתיב שם.

29 בד"ה יביאו לבוש מלי

המאמר "יביאו לבוש מלכות" בתורה אור, מגילת אסתר, מסביר שחכמה עצמה מתלבשת בתוך המדות; לכן אברהם, שמידתו חסד, נקרא אבר מה, כלומר אבר וכלי להתלבשות החכמה, כוח מה.

הערת קה"ת

תו"א ז, א.

30 וצבא השמים לך משתחוים

הערת קה"ת מפנה לNehemiah 6:6 למילים האלה.

Nehemiah 6:6 נחמיה ו:ו

הערת קה"ת

נחמיה ו, ו.

31 וצבא השמים לך משתחוים

"אתה הוא הוי' לבדך... ואתה מחיה את כולם, וצבא השמים לך משתחוים". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה בקשר לנבראים הקיימים כישויות נפרדות ובכל זאת משתחוים לבוראם, שהוא עצמות עניין המלוכה.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט"ו:

אַתָּה־הוּא ה' לְבַדְּךָ אַתָּה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־אֶתְכֶם וְצָבֵא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 פסוקה

32 מלכותך מלכות כ"ע

"מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור". העולמות מקבלים את מציאותם באמצעות מלכות ה'; החלק השני של הפסוק, העוסק בממשלה, מצוטט בהמשך המאמר.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

33 וכולם מקבלים עליהם עול מ"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

34 שום תשים עליך מלך

"שום תשים עליך מלך". אדמו"ר הזקן מפרש את הביטוי הכפול כמשמעות של מינוי מלך על פי דעתו ורצונו של העם עצמו — סימן למלוכה אמיתית.

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז:ט"ו

שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבִּי אֲחִיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֲחִיךָ הוּא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יז, טו.

35 מלוכה... ברצון... ממשלה שמושל בע"כ

הסידור מסביר שהנתיין מקבל עליו את עול המלוכה ברצון, ושקבלה זו באה באמצעות התלכשות הרצון בשכל ובהבנה; ממשלה, הנקראת גם שלטון, היא ללא רצונו של הנתיין: המושל שולט בו ומתנשא עליו בכוח, בניגוד לרצונו.

הערת קה"ת

ראה גם סידור עם דא"ח נג, ג "שהרי המקבל מקבל עליו עול מלכות ברצון, ורצון זה בא ע"י התלכשות בטעם ודעת... אבל הממשלה שהוא הנקי שליטה הוא בלתי רצון המקבל אלא ע"פ הכרח ובע"כ של המקבל הוא שולט עליו ומתנשא עליו" ע"ש. וראה ביהל אור ע"י פה בישראל ענין המלוכה ובאומות העולם ממשלה ע"ש.

36 בהמות וחיות שאינן בעלי בחירה

אור התורה מוסיף: "וגם המלאכים" — קודם אדם הראשון, אפילו המלאכים, שגם להם אין בחירה חופשית, לא יכלו לגלות את מלכות ה'.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ר"ה ע' א'רצה "וגם המלאכים". וראה בד"ה מן המיצר תר"ס ע' ח.

37 ומלכותו ברצון קבלו עליהם

שם נקרא ראש השנה "כסה", היום שבו "החודש מתכסה", כלומר מתבטל ונכלל ברצונו: גילוי אלקותו ומלכותו מעורר ריאה וביטול הרצון העצמי. באותו קטע מוסבר גם "אמרו לפני [פסוק] מלכויות" — ה' ממשיך את מלכותו על ישראל — ומוזכר שאדם הראשון, שנברא בראש השנה, אמר: "הוי' מלך, גאות לבש".

הערת קה"ת

ברכת אמת ואמונה. וראה לעיל מא, ד ובמ"מ לשם.

5 פסוקה

38 שמטבע הטוב להיטיב

ספר קבלה המצוטט כמקור לעיקרון שטבע הטוב להיטיב.

הערת קה"ת

עמק המלך ש' שעשועי המלך רפ"א. שומר אמונים ויכוח שני, סי"ד.

39 אמרו לפני מלכויות

הקדוש ברוך הוא אמר: אמרו לפני בראש השנה [פסוקים של] מלכויות, זיכרונות ושופרות; מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהתעוררות הרצון העליון לקבל עליו מלכות.

Rosh Hashanah 16a:15-16 ראש השנה ט"ז א:ט"ו-ט"ז

ומִפְנֵי מַה אֲמַרְהָ תוֹרָה נִסְכּוּ מִים בְּחָג — אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: נִסְכּוּ לִפְנֵי מִים בְּחָג, כְּדִי שִׁיתְבָּרְכוּ לָכֶם גִּשְׁמֵי שָׁנָה. וְאָמְרוּ לִפְנֵי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַלְכוּת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת. מַלְכוּת — כְּדִי שִׁתְמַלִּיכוּנִי עָלֶיכֶם, וְזִכְרוֹנוֹת — כְּדִי שִׁיעֲלֶה זְכְרוֹנֵיכֶם לִפְנֵי לְטוֹבָה, וּבְמָה — בְּשׁוֹפֵר. אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לָמָּה תוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר שֶׁל אֵיל? אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: תִּקְעוּ לִפְנֵי בְּשׁוֹפָר שֶׁל אֵיל, כְּדִי שֶׁאֲזַכֹּר לָכֶם עֲמִידַת יִצְחָק בֶּן אֲבְרָהָם, וּמַעֲלָה אֲנִי עָלֵיכֶם כְּאִילוֹ עֲקָדְתֶּם...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה טז, א.

40 אומרים עשרה פסוקים

המילים כאן מצטטות את Rosh Hashanah 32a:6-7. הקטע מופיע למטה.

Rosh Hashanah 32a:6-7 ראש השנה ל"ב א:ר"ז

תֵּנוּ רִבְּנֵי: מִנֵּין שְׁאוּמְרִים אָבוֹת — שְׁנָאֲמַר: "הֵבּוּ לָהּ בְּנֵי אֱלִים". וּמִנֵּין שְׁאוּמְרִים גְּבוּרוֹת — שְׁנָאֲמַר: "הֵבּוּ לָהּ כְּבוֹד וְעוֹז". וּמִנֵּין שְׁאוּמְרִים קְדוּשׁוֹת — שְׁנָאֲמַר: "הֵבּוּ לָהּ כְּבוֹד שְׁמוֹ הַשְּׁתַּחֲוּוּ לָהּ בְּהִדְרַת קִדְשׁ". וּמִנֵּין שְׁאוּמְרִים מַלְכוּת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: דְּכַתִּיב "שִׁבְתוּן וְזָרֶן תְּרוּעָה מִקְרָא קִדְשׁ". "שִׁבְתוּן" — זֶה קְדוּשַׁת הַיּוֹם;

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

48 "מי אל כמוך... לא החזיק לעד אפו, כי חפץ חסד הוא". הבריאה הראשונה נבעה מרצונו של ה' עצמו לעשות חסד, ללא אתערותא דלתתא.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מי־אל כמוך נשא עון ועבר על־פשע לשאֲרית נחלתו לא־החזיק לעד אפו כִּי־חפץ חסד הוא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 אל מול פני המנורה

"בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות". המאמר על פסוק זה מפרש את "פני המנורה" ככתר שבמלכות.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶמְרָתָּ אֵלָיו כֹּה־עֲלֶתָּה אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־מֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֹאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest the lamps, the seven lamps shall give light in front of the candlestick.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

50 "יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך, וסוס אשר רכב עליו המלך, ואשר ניתן כתר מלכות בראשו". אדמו"ר הזקן מצטט את מאמרו על פסוק זה בהקשר לכתר של מלכות.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבָשׁוּ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 לך אמר לבי בקשו פני

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תהלים כז, כ.

52 "לך אמר לבי, בקשו פני; את פניך, הוי', אבקש". "פני" נקרא ככתר של מלכות, הנמשך באמצעות בקשת "פניו" של ה' — האורות שלמעלה.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח'

לך אָמַר לִבִּי בְקֹשׁוּ פָנַי אֶת־פְּנֶיךָ ה' אֲבָקֶשׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

"יִכְרוּךְ" — אֵלֹ וְכְרוֹנוֹת; "תְּרוּעָה" — אֵלֹ שׁוֹפְרוֹת; "מִקְרָא קֹדֶשׁ" — קֹדֶשׁהוּ בְּעִשִּׂית מְלָאכָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ר"ה לב, א.

41 דאורייתא מחכמה נפקת

הזהר מלמד שהתורה יוצאת מחכמה העליונה. משום כך, פסוקי מקרא יכולים להמשיך אור מחכמה אל מלכות.

Zohar II, 121a זח"ב קכ"א, א

הערת קה"ת

זח"ב קכ"א, א. וראה ג"כ שם פה, א. זח"ב (סב, א. פה, א). וזח"ג (קפב, א). [כ].

42 נעוץ תחלתו בסופן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סיי פ"א, מ"ז.

43 נעוץ תחלתו בסופן

"עשר ספירות בלי מה: נעוץ סופן בתחילתו ותחילתו בסופן, כפתילה הקשורה בגחלת". כאן, הכתר העליון קשור במלכות, הספירה האחרונה.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א':ז'

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן כשלגחלת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

44 כ"ע איהו כתר מל'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

45 כ"ע איהו כתר מל'

בתפילת אליהו (פתח אליהו): "כתר עליון הוא כתר מלכות". הכתר העליון הוא עצמו כתר המלכות.

Tikkunei Zohar 17a תקוני הזהר י"ז א

46 אנא אמלוך

שם "אמלוך" הוא המחשבה העליונה — "אין מלך בלא עם" — שממנה השתלשלו כל העולמות; אך הרצון למלוך עצמו הוא רק "לבוש", ככתוב "ה' מלך גאות לבש", שלא כמו מלך בשר ודם, שרוצה באמת למשול.

הערת קה"ת

ע' נשא (כא, ד) וש"נ. [כ].

47 "צאו וראו, בנות ציון, במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֹטְרָהּ שֶׁעֲטָרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שִׁמְחַת לְבָוִ:

53 וראש השנה היינו גלגתא וכתר שבמלי

שם כותב הצמח צדק שבראש השנה יש להמשיך את בחינת הגולגולת של ז"א.

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ז להצ"צ כרך א ע' תיא. ובארוכה בד"ה לך אמר לבי תרנ"א ע' טז מציין לכאן, ושם מציין לביאורו"ז להצ"צ כרך א ע' תיא דבר"ה צריכים להמשיך בחי' גלגלתא דז"א, ע"ש שמתווך בין בי' הפירושים. וראה לעיל מא, ג ובמ"מ לשם.

פסקה 8

54 דהמלי שרשה למעלה מט"ס דא"א עצמן אלא מבחינת עתיק

בשער אריך אנפין מסביר עץ חיים שמלכות של אריך אנפין אינה ניכרת, משום שבאריך אנפין נותרות רק תשע ספירות, מכתר ועד יסוד; מלכות שלו נוצרת מאור הנצח, ההוד והיסוד של עתיק המלוכנים בו. משום כך מלכות גדולה תמיד מן הבחינה שמעליה — "כתר בעלה". מכאן מסיק אדמו"ר הזקן ששרש המלכות הוא בעתיק.

Sefer Etz Chaim 13:2 עץ חיים י"ג:ב'

... ורדל"א ותחתיו ט"ס מכתר עד יסוד ונקרא בשם א"א ובין כולם הם י"ס שהם שורש ומקור וחיות אל כל האצילות כולו. אמנם אלו הט"ס הנ"ל אשר הם למטה מן רדל"א הנה הם אותן ה' היכלין הנזכר פ' נח דס"ה ובסוף פ' פקודי דרס"ט ודרכיו וז"ל אר"ש ארימת ידי בצלו לעילא כו' וכדין דא נהירו דמחשבה דלא אתיידע בטיש בנהרא דפרסה ונהרא כחדא ואתעבידו ט' היכלין והיכלין לאו אינון נהורין ולא אינון רוחין ולא אינון נשמתין ולא אית מאן דקיימי בהו כו'. ולאלו ה' שמכתר עד היסוד שהם למטה מהאי ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

55 ועמ"ש בפי המלות ע"פ ארוממך

ההערה מציינת שבסידור נמצא "פירוש המילים" על "ארוממך אלקי המלך", שאליו מפנה הטקסט.

הערת קה"ת

סדור עם דא"ח מו, א ואילך.

56 ארוממך אלקי המלך

"ארוממך אלקי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד". אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על מילותיו של מזמור זה בסידור.

Psalms 145:1 תהילים קמ"ה:א'

תְּהִלָּה לַדָּוִד אֲרֹמְמֶךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרַכְּךָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: praise; of David. I will extol Thee, my G-d, O [A Psalm of] King; And I will bless Thy name for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון

הגמרא מצטטת את תפילת ראש השנה: "זה היום תחילת מעשיך, זיכרון ליום ראשון", בהתאם לדעת רבי אליעזר שהעולם נברא בתשרי.

Rosh Hashanah 27a:15-16 ראש השנה כ"ז א:ט"ו-ט"ז

שְׁנֵה יוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקְיָעָה וּלְבִרְכוּת וכו'. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: כְּמָאן מְצַלְיָנָא הָאֵידְנָא זֵה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֶׂיךָ וְזֵכְרוֹן לְיוֹם רֵאשׁוֹן, כְּמָאן — כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר: בְּתַשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם. מַתִּיב רַב עֵינָא: שְׁנֵה יוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקְיָעָה וּלְבִרְכוּת, וְהָא אֵיכָא זֵה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֶׂיךָ וְזֵכְרוֹן לְיוֹם רֵאשׁוֹן, דְּבִרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵיתָא, וְכַיּוֹבֵל לֵיתָא! כִּי קָתְנִי — אֶשְׁאַרָא.

פסקה 9

58 וממשלתך בכל דור ודור

"מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור". המחצית השנייה של הפסוק, "ממשלתך", מתארת את שלטון ה' על מי שאינם מקבלים אותו מרצונם.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלִכּוּתְךָ מְלִכּוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

59 אפי' דור המבול ודור הפלגה שמרדו בה'

המדרש מספר שדור המבול קם ומרד בה', וכך גם דור אנוש ודור הפלגה. הם הדוגמה לשלטון שאינו מתקבל מרצון.

Bereshit Rabbah 5:1 בראשית רבה ה':א'

... מקלסין אותי כשאברא אדם על אחת כמה וכמה עמד דור המבול ומרד בו עמד דור אנוש ומרד בו דור הפלגה ומרד בו אמר הקדוש ברוך הוא יפנו אלו ויעמדו ויבואו אותן שישבו בהן מקודם הדא הוא דכתיב (בראשית ח) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה:

G-d said: Let the water under the heavens be gathered to "one place, and let the dry land appear, and it was so" (Genesis 1:9). "G-d said: Let the water...be gathered [yikavu]" - it is written: "At Your rebuke they fled; at the sound [of Your thunder they rushed away]" (Psalms 104:7). Rabbi Berekhya said in the name of Rabbi Abba bar Ami: Let a set measure be established for the water, as it says: "A plumb line [kav] is used for measurement in building. will be extended over ... "Jerusalem

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר ה, א.

60 מלכותו בכל משלה

"הוי' בשמים הכין כסאו, ומלכותו בכל משלה". הפועל "משלה" מראה כי על הכול, גם על המורדים, שלטונו הוא ממשלה.

Psalms 103:19 תהילים ק"ג:י"ט

ה' בַּשָּׁמַיִם הִכִּין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל־מְשָׁלָה:

The L-RD hath established His throne in the heavens; And His kingdom ruleth over all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קג, יח.

61 לא אוכל לעבור את פי ה'

בלעם השיב לעבדי בלק: אפילו אם ייתנו לי בית מלא כסף וזהב, "לא אוכל לעבור את פי הוי' אלקי". הוא נכנע בעל כורחו.

Numbers 22:18 במדבר כ"ב:י"ח

וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֵי בָלָק אִם־יִתְּנוּ־לִי בָּלָק מָלָא בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לְעַבְרַת־אֱתֵפִי ה' אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה:

And Balaam answered and said unto the servants of Balak:
'If Balak would give me his house full of silver and gold, I
cannot go beyond the word of the L-RD my G-d, to do any
thing, small or great

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כב, יח.

62 רוח המושל

אם רוח המושל תעלה עליך, מקומך אל תנח". אדמו"ר הזקן משתמש
בביטוי כדי לתאר ממשלה המוטלת מלמעלה.

Ecclesiastes 10:4 קהלת י':ד

אם-רוח המושל תעלה עליך מקומך אלי-תנח כי מרפא יניח חטאים
גדולים:

If the spirit of the ruler rise up against thee, leave not thy
place; for gentleness allayeth great offences

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 ועיין בפי מקץ קצ"ה ע"א

ביהל אור מובא מהזוהר על פרשת מקץ (קצ"ה ע"א), שממנו משתמע כי
"מלך" הוא ז"א ו"מושל העמים" הוא מלכות.

הערת קה"ת

ביהל אור ע' תרפה מציין דשם "משמע מלך הוא ז"א ומושל עמים זהו
המלך".

64 למען הקים אותך לו לעם

"להקים אותך היום לו לעם, והוא יהיה לך לאלקים". אדמו"ר הזקן מפנה
למאמרו על פסוק זה, העוסק בהפיכת ישראל לעם ה'.

Deuteronomy 29:12 דברים כ"ט:יב

למען הקים-אתך היום לו לעם והוא יהיה-לך לאלקים כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּךְ
וְכַאֲשֶׁר נִשְׁפַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

that He may establish thee this day unto Himself for a peo-
ple, and that He may be unto thee a G-d, as He spoke unto
thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac,
and to Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 10

65 השופר שהוא של איל

המילים כאן מצטטות את Rosh Hashanah 26b:7-8. הקטע מופיע
למטה.

Rosh Hashanah 26b:7-8 ראש השנה כ"ו ב:ז-ח'

מתני' שופר של ראש השנה של יעל פשוט ופיו מצופה וקב, ושתי
הצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך וְהַצּוּצְרוֹת מְקַצְרוֹת, שְׁמִצּוֹת הַיּוֹם
בְּשׁוֹפֵר. וּבִתְעִיבוֹת בְּשָׁל וְכִרִים כְּפּוֹפִין, וּפִיָּהּ מְצוּפָה כֶּסֶף, וּשְׁתֵּי
הַצּוּצְרוֹת בְּאֵמָצָע. שׁוֹפֵר מְקַצֵּר וְהַצּוּצְרוֹת מְאָרִיכוֹת, שְׁמִצּוֹת הַיּוֹם
בְּהַצּוּצְרוֹת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה כו, ב.

66 של איל

רבי אבהו: מדוע תוקעים בשופר של איל? הקדוש ברוך הוא אמר: תקעו
לפניי בשופר של איל, כדי שאזכור לכם את עקדת יצחק. (הערת קה"ת

מפנה גם לראש השנה 26b, שם פוסק רבי יהודה שבראש השנה תוקעים
בשופרות של אילים.)

Rosh Hashanah 16a:16 ראש השנה ט"ז א:ט"ז

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקדוש ברוך הוא:
תקעו לפניי בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם,
ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפניי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

67 פני אריה פני שור

במראה המרכבה של יחזקאל היו לכל אחת מהחיות פני אדם, פני אריה
מימין, פני שור משמאל ופני נשר. פני החיות הן השורש של הנפשות
הבהמיות.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א:י

והמות פניהם פני אדם ופני אריה אלי-הימין לארבעתם ופני-שור
מהשמאל לארבעתם ופני-נשר לארבעתם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man;
and they four had the face of a lion on the right side; and
they four had the face of an ox on the left side; they four had
also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 בהמות בהרי אלף

"כי לי כל חיתו יער, בהמות בהרי אלף". אדמו"ר הזקן קורא את
ה"בהמות" האלה כרומזות למדרגת התוהו.

Psalms 50:10 תהילים נ:י

כִּי-לִי כָל-חִיתוֹי־יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהַר־יֶאֱלֹף:

For every beast of the forest is Mine, and the cattle upon a
thousand hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ב, י.

69 בפי אמור בד"ה והניף הכהן

שם מסביר אדמו"ר הזקן שיעקב הפריד את הכבשים ממקורם, מבחינת
הכבשים, והורידם לעולם הפירוד; ואילו בשבועות הכהן מניף את שני
הכבשים כלפי מעלה, אל שורשם ומקורם, כדי שיתבטלו ויתאחדו עם אור
אין סוף עצמו. זהו הביטול של הבהמה בשורשה שאליו מתייחס כאן
המאמר.

הערת קה"ת

לעיל פי אמור לו, ב.

70 צעק לבם אל ה'

"לבם צעק אל ה'". צעקת הלב, עמוקה יותר ממילים, היא הדגם לקול
הפשוט של השופר.

Lamentations 2:18 איכה ב:י"ח

צָעַק לָבָם אֶל-אֲדֹנָי חוֹמַת בִּתְּצִיֹן הוֹרִידִי כִנְחָל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל-
תַּנְתִּי פוֹגַת לָךְ אֶל-תֹּדֶם בִּתְּעִינָה:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of
Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give
thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ב, יח.

Thus saith the L-rd GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל מו, א.

76 ממצוא חפצך ודבר דבר

בשבת מכבדים את היום בכך שנמנעים "מלעסוק בענייניך ולדבר דברים". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כעליית הדיבור בשבת.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אם-תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגֶלְךָ עֲשֹׂת חֲפָצֶךָ כִּי־יָמָּה קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֲנָג לְקֹדֶשׁ הִיא מְכֻבָּד וְכִבְדָּתָהּ מְעֻשּׂוֹת דְּרָכֶיהָ מִמִּצְוֹת חֲפָצֶךָ וְדַבָּר דְּבָר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נח, יג.

פסקה 12

77 כי שרית

"שמך לא ייקרא עוד יעקב אלא ישראל, כי נאבדת עם אלקים ועם אנשים ויכולת להם". ז"א נקרא ישראל.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׁרִיתָ עִם-אֱלֹקִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְתוֹכַל:

And he said: "Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed."

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, כט.

78 ויעש דוד שם

אירת הקודש, סימן ה, פותחת בפסוק "דוד עשה לו שם", ומסבירה שאותיות הדיבור מושרשות בחכמה העליונה, ב"קדמות השכל" שקודמת להבנה הגלויה.

Tanya, Iggeres HaKodesh 5:1 תניא, אגרת הקדש ה':א

וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. וּפִירָשׁ בְּזוֹהַר הַקְּדוּשָׁה, מִשּׁוֹם שְׁנָאָמַר: "וַיְהִי דָוִד עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ כִּי", "בְּכָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר: מֵאֵן עֲבִיד שְׁמָא קִדְיָשָׁא בְּכָל יוֹמָא מֵאֵן דִּי־הֵיב צִדְקָה לְמִסְכְּנֵי כִי".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

79 והנה מנורת זהב

הנביא רואה "מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה, ושבעה נרותיה עליה". המנורה מתפרשת ככנסת ישראל.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה עָלֶיהָ וְשִׁבְעָה נְרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שְׁבַעַה וְשִׁבְעָה מוֹצָאוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עָלֶיהָ

71 בשופר שצדו א' קצר

הדין הוא שמי שהופך את השופר — מרחיב את צדו הצר ומצר את צדו הרחב — או תוקע בצדו הרחב, לא יצא ידי המצווה. הגמרא אומרת: "הפכו ותקעו בו לא יצא".

Rosh Hashanah 27b:1-2 ראש השנה כ"ז ב:א-ב'

נִיָּקֵב וּסְתַמּוּ, אִם מְעַכְבֵּת אֶת הַתְּקִיעָה — פְּסוּל, וְאִם לֹא — קָשֶׁר. הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ הַבּוֹר אוֹ לְתוֹךְ הַדּוֹת אוֹ לְתוֹךְ הַפִּיטָס, אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמַע — יָצָא, וְאִם קוֹל הַכְּרָה שָׁמַע — לֹא יָצָא. וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה עוֹבֵר אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ שֶׁהִיָּה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבֵּית הַכְּנֶסֶת, וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפֵר אוֹ קוֹל מְגִילָה, אִם כּוּוֹן לְבּוֹ — יָצָא, וְאִם לֹא — לֹא יָצָא. אֶף עַל פִּי שֶׁזָּה שָׁמַע וְזָה שָׁמַע, זֶה כּוּוֹן לְבּוֹ, וְזֶה לֹא כּוּוֹן לְבּוֹ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה ר"ה כו, ב. שו"ע או"ח סתקפ"ו, יב.

72 מן המצר קראתי

"מן המקום הצר קראתי אל ה'; ה' ענה לי בהרחבה". השופר, צר בפיו ורחב בקצהו, מבטא פסוק זה.

Psalms 118:5 תהילים קי"ח:ה'

מִן־הַמִּצָּר קָרָאתִי קָה עֲנֵנִי בְּמִרְחָב קָה:

Out of my straits I called upon the L-RD; He answered me with great enlargement

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, ה.

פסקה 11

73 כי קרוב אליך הדבר

"כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיך ובלבבך לעשותו". אדמו"ר הזקן מפרש את "הדבר" כמלכות, את "בפיך" כשופר ואת "בלבבך" כרצון הפנימי שבלב.

Deuteronomy 30:14 דברים ל':יד

כִּי־קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ:

But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יד.

74 הדבר היינו ה' דבר מלי דאצי

מילון מונחים קבלי; ההערה מפנה לערך "דבר" כשם למלכות דאצילות.

הערת קה"ת

ראה מא"א אות ד, סעיף ד.

75 ששת ימי המעשה

"שער החצר הפנימית הפונה מזרחה יהיה סגור בששת ימי המעשה, וביום השבת ייפתח". ימי החול נקראים על שם העשייה, שהיא עולם הדיבור האלוהי.

Ezekiel 46:1 יחזקאל מ"ו:א'

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָיִי ה' שַׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית הַפְּנִה קָדִים יְהִי סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִת יִפְתָּח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

ראשונה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 זה דבר ה'

המלאך מסביר את המראה: "זה דבר הוי' אל זרובבל, לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי". כך המנורה נקשרת ל"דבר".

Zechariah 4:6 זכריה ד':

וַיֹּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לְאמֹר זֶה דְּבַר־ה' אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר לֹא בְחֵל וְלֹא בִכֹּחַ כִּי אֶסְבְּרוּחִי אֶמַר ה' צְבָאוֹת:

Then he answered and spoke unto me, saying: 'This is the word of the L-RD unto Zerubbabel, saying: Not by might, nor by power, but by My spirit, saith the L-RD of hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 ישראל עלו במח'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ב"ר רפ"א.

82 ישראל עלו במחשבה

בין הדברים שקדמו לבריאת העולם נמנו האבות וישראל, שעלו במחשבה להיברא. המחשבה והדיבור, ישראל והדבר, קרובים זה לזה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים במדבר וגו'". ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'". שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו'". לפני שמש ינון שמו" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

83 בפע"ח סוד השופר הוא בבינה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שער השופר פ"א-ב.

84 התגלות עתיק הוא בבינה

הערת קה"ת מפנה Zohar III, 178b למילים האלה.

Zohar III, 178b זח"ג קעה, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג קעה, ב.

85 ועיקר התגלות התענוג הוא בהשגה

דיון מקביל בכך שהתענוג מתגלה בעיקר באמצעות השגה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' עקב ע' תקמד.

86 בדבר ה' שמים נעשו

"בדבר הוי' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם". הדיבור האלוקי, מלכות, הוא הכוח הבורא, והוא מקבל את התענוג שמתגלה בבינה.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:

בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל־צִבְאוֹם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

87 כחכ' הנקי עדן

לקסיקון קבלי; ההערה מפנה לערך עדן כשם של חכמה.

Zohar II, 90a זח"ב צ, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב צ, א. מא"א ע, יא. קה"י ערך עדן.

פסוקה 13

88 יהי אור

"ויאמר ה': יהי אור". המאמר של היום הראשון, שנמשך באמצעות חסד.

Genesis 1:3 בראשית א:ג'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אור:

And G-d said: 'Let there be light.' And there was light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 כי בו שבת

"ה' בירך את היום השביעי וקידש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו". שבת היא מנוחתו של ה' מבריאת העולם.

Genesis 2:3 בראשית ב:ג'

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יְוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בּו שָׁבַת מְכַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ג.

90 ויכולו השמים והארץ גוי ויכל אלקים

"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם". הבריאה הושלמה, והשלמתה מביאה

עונג.

וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צֶבַא:

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, א-ב.

93 ויכל הוא מלשון כלתה נפשי

לאחר חלומו של שלמה בגבעון הוא ערך משתה לכל עבדיו; רבי אלעזר לומד מכך שעורכים משתה עם השלמת התורה. כאן הדבר ממחיש את הצונג שבא עם ההשלמה.

Kohelet Rabbah 1:1 קוהלת רבה א'א'

... וַיָּבֹאוּ יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי [אֲרוֹן בְּרִית אֲדֹנֵי וַיַּעַל עֲלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים] וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עַבְדּוֹ, אָמֵר רַבִּי יִצְחָק מִכָּאן שֶׁעוֹשִׂין סְעוּדָה לְגִמְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה. מִיֵּד שָׁרְתָה עֲלֵיו רוח הַקֹּדֶשׁ וְאָמַר שְׁלֹשָׁה סְפָרִים הִלְלוּ: מִשְׁלֵי, וְשִׁיר הַשִּׁירִים, וְקֹהֶלֶת, הֵנָּה הוּא דְכַתִּיב: דְּבָרֵי קֹהֶלֶת בֶּן דָּוִד. דְּבַר אַחֵר, דְּבָרֵי קֹהֶלֶת בֶּן דָּוִד, שְׁלֹשָׁה נִבְיָאִים עַל יְדֵי שְׁהִיָּה נְבוֹאָתוֹן דְּבָרֵי שְׁנִיתוֹ, נְתִילִית נְבוֹאָתוֹן בְּעֶצְמוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: דְּבָרֵי קֹהֶלֶת, (עֲמוֹס א.) דְּבָרֵי עֲמוֹס; (יִרְמְיָה א.) דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ. וְלַמָּה ...

The words of Kohelet, son of David, king in Jerusalem” (Ec-“clesiastes 1:1). “The words of Kohelet, son of David, king in Jerusalem.” This is what the verse said, inspired by the Divine Spirit, [written] by Solomon, king of Israel: “Have you seen a man diligent in his labor? He will stand before kings” (Proverbs 22:29). There was an incident involving Rabbi Ḥanina ben Dosa, who saw the residents of his city taking up vow offerings and gift offerings to Jerusalem. He ... said: Everyone is taking up vow offerings and gift offerings to Jerusalem. (Midrash Rabbah 10:10)

שיר השירים רבה א' ט' Shir HaShirim Rabbah 1:9

לְסִסְתִּי בְּרִכְבִּי פָרְעָה, דָּרַשׁ רַבִּי פִּפְּסִי (אִיּוֹב כג, יג): וְהוּא בִּקְחָד וּמִי לְשִׁכְנוֹ, דָּן יְחִידִי לְכָל בְּאֵי עוֹלָם וְאִין לְהִשְׁבִּיב עַל דְּבָרֵי מִי שֶׁאִמַּר וְהִיא הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא דִּדְרֵךְ פִּפְּסִי שֶׁלֹּא לְהִשְׁבִּיב עַל דְּבָרֵי מִי שֶׁאִמַּר וְהִיא הָעוֹלָם, לְפִי שֶׁהֵלֵךְ בָּאֲמַת וְהֵלֵךְ בְּדִין, שָׁכַן כְּתִיב (יִשְׁעִיָּה ו, א): וְאֶרְאָה אֶת ה' יֹשֵׁב עַל כֶּסֶף רֶם וְנוֹשָׂא. אָמַר רַבִּי סִימוֹן כֶּסֶף שֶׁמִּפְּרִישׁ בֵּין מִיתַת לְחַיִּים, (מַלְכִּים א כב, יט): וְכֵן צָבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִיָּמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ, וְכִי יֵשׁ שֶׁאֵמַל לְמַעְלָה, וְהִלָּא ...

To a mare in Pharaoh's chariots I have likened you, my“love” (Song of Songs 1:9). “To a mare in Pharaoh's chariots,” Rabbi Papis expounded: “He is of one mind, and who can respond to Him?” (Job 23:13). He alone judges all creatures, and one may not challenge the words of the One who spoke and the world came into being. Rabbi Akiva said to him: ‘Enough, Papis, one may not challenge the words of the One who spoke and the world came into being, because every-
... thing is true and

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

הצרת קה"ת

ראה קה"ר א, א. שהש"ר א, א. ט. ע' שבת (קיט, רע"א). [כ].

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

כפע"ח ש' השבת (פכ"א) ושם בפ"ט להמעיין. אבל בע"ח ל"מ — וע"ע בלקוטי תורה מארז"ל פ' בראשית (יב, א) ד' ויילנא (תר"ם). [ד"ה ונבאר מעלת אדה"ר]. [כ].

98 מוחין דאבא

על סעודת הבוקר של שבת כותב הארז"ל שהיא מקבילה למוחין של אבא עצמו, הנקראים "קדושה עלינה", ומכאן "הקידוש הגדול". אדמו"ר הזקן מצטט זאת בהקשר של השבת כהתגלות החכמה.

Pri Etz Chaim, Gate of the Sabbath 21:2
כ"א:ב'

ועתה הא לך מה שקבלתי אני, והנה הוא נקרא קדושה רבא, והענין, כי הלא עתה הוא הסעודה נגד מוחין דאבא עצמו, שהם קדש העליון, וזהו קדושה רבא. אך בלילה, היו המוחין בז"א, קדושה זוטא. והנה דע, כי הלא כל אלו העליות שאנו אומרים שעולין זרין, וכמ"ש בדרוש אדה"ר, שהיה כך בגן עדן קודם שחטא. גם דע, כי גם העולמות אשר למעלה מזו"ג, הם גם כן עולין בהכרח, כדי להניח מקום לזרין שיעלו במקומם:

Pri Etz Chaim (Public Domain)

99 ושמרתם את השבת

"תשמרו את השבת, כי קודש היא לכם". קודש, קדושה, רומז לחכמה, למוחין של אבא שמתגלים בשבת.

Exodus 31:14 שמות ל"א:י"ד

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה כָה מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקִּרְבִּי עִמִּי:

Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לא, יד.

פסוקה 14

100 ממצוא חפצך ודבר דבר

מכבדים את השבת בכך שנמנעים מ"לעסוק בענייניכם ולדבר דברים". הדיבור שובת, משום שבשבת הוא עולה למקורו בחכמה.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אִם־תֵּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגְלְךָ וְעֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קֹדֶשׁי וְקִרְאתָ לְשַׁבָּת עֲנָג לְקֹדֶשׁ הִיא מִקְבֵּד וְכַפֵּדְתָּ מַעֲשֵׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמִּצְוַת חֲפָצְךָ וְדָבַר דְּבָר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 אינו נצרך לשופר

ההערה שם מצטטת את אור התורה: "בשבת אין כל כך צורך בשופר", ומעירה שלפי זה המצווה קיימת גם בראש השנה שחל בשבת, אך אין לה אותו תוקף כמו ביום חול; לכן היא נדחית מחשש שמא יעבירו אותו ארבע אמות ברשות הרבים.

הערת קה"ת

"אבל באוה"ת ר"ה ע' איתלח "בשבת אינו צריך כ"כ לתקיעת שופר". ולהעיר, דעפ"ז מוכן זה שגם ברי"ה שחל בשבת ישנה המצווה דתק"ש, אלא שאינה בתוקף כ"כ כברי"ה שחל בימי השבוע (לפי שבשבת אין צריך כ"כ לתק"ש). ולכן היא נדחית מפני החשש שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר" —

ד"ה והי' תשכ"ח הערה 13. ובלקו"ש ח"ט ע' 540 ואילך איך הוא ע"פ נגלה.

102 ובפי יתרו דפ"ח ע"א

ההערה מפנה לשם לקטע המקביל בזהר על יתרו.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פ' בשלח ע' תרלח.

103 דהא כל שיתא יומין מתברכין מיומא שביעאה

הזהר על פרשת יתרו, שהטקסט מציין לצד פרשת בשלח, מלמד אותו דבר: ששת הימים מתברכים מהיום השביעי.

Zohar, Yitro 26:441-27:453 ספר הזהר, יתרו כ"ו:תמ"א-כ"ז:תנ"ג
REMEMBER THE SABBATH DAY, TO SANCTIFY IT. Said R. Isaac: 'It is written, "And G-d blessed the seventh day" (Gen. 2, 3); and yet we read of the manna, "Six days ye shall gather it, but on the seventh day, the Sabbath, in it there shall be none" (Ex. 16, 26). If there was no food on that day what blessing is attached to it? Yet we have been taught that all blessings from above and from below depend upon the seventh day. Why, then, was there no manna just

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

104 מיומא שביעאה שהיא הבינה כמ"ש במק"מ שם

אור התורה על בשלח מסביר את זיהוי היום השביעי עם בינה אצל מקדש מלך, ובמקומות האחרים נדון עניינה של שבת כבינה.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פ' בשלח ע' תרלו שמבאר זה. בענין שבת שנק' בינה מצויין לזוהר זה לעיל פ' צו יא, א. פ' אמור לו, ב. מד, ב. וראה גם אוה"ת ויקרא כרך ג ע' תתקטו. בראשית דף ס, ב.

105 בזהר פ' בשלח דס"ג ע"ב

אור התורה מצטט את הטקסט הזה בזהר: בכל יום העולם מתברך מן היום העליון ההוא, שכן כל ששת הימים מתברכים מן היום השביעי, וכל יום מעניק מן הברכה שקיבל ביום שלו.

הערת קה"ת

בכל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עילאה דהא כל שיתא יומין מתברכין מיומא שביעאה וכל יומא יהיב מההוא ברכה דקביל ביומא דיליה" — אוה"ת פ' בשלח ע' תרלו. וזכור גם לעיל פ' שלח ב, ג. ולעיל פ' נצבים מו, ב. וראה ספר השיחות תש"נ ע' 78.

106

על המן מלמד הזהר שבכל יום העולם מתברך מאותו יום עליון, שכן כל ששת הימים מתברכים מהיום השביעי, וכל יום מעניק מן הברכה שקיבל. אדמו"ר הזקן מוסיף את זיהויו של ה"מקדש מלך" בין היום השביעי לבינה.

Zohar, Beshalach 28:408-418 ספר הזהר, בשלח כ"ח:ת"ח-ת"ח
AND MOSES SAID UNTO THEM, LET NO MAN LEAVE OF IT UNTIL THE MORNING. R. Judah said: Every day the world is blessed through that superior day, the Seventh. For the six Days receive blessing from the seventh, and each dispenses the blessing so received on its own day, but not on the next

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 15

107 הנה באמת יש כמה בחינות בענין התענוג

דיון מקביל על המדרגות הרבות של התענוג, שאליו מפנה ההערה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות ע' ב'תקמ.

פסוקה 17

113 ועמ"ש ע"פ ואתה מרבבות קדש

שם מוסבר ששורש התורה הוא בבחינת "רבבות", למעלה הרבה מבחינת "מאה", ורק משם אפשר להמשיכה אפילו לדברים גשמיים כמו סוכה ותפילין. ההתפשטות הרחבה של המקור מתאימה לאריך אנפין, הפרצוף ה"ארוך".

הערת קה"ת
לקמן פ' ברכה צג, ג.

114 ואתה מרבבות קדש

בברכתו של משה נאמר: "הוי בא מסיני... והוא בא מרבבות קודש". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה.

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב'

וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהֵר פָּאֲרֹן וְאַתָּה מִרְבֹּבֹת קֹדֶשׁ מִיְמִינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

115 וירא אלקים את כל אשר עשה

"וירא ה' את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד". זהו העונג של שבת, העונג שבבריאה שהושלמה.

Genesis 1:31 בראשית א':ל"א

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

And G-d saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morning, the sixth day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 ושמרתם את שבת

"ושמרתם את השבת, כי קודש היא לכם". הקדושה רומזת לחכמה, שבה מתלבש עונג השבת.

Exodus 31:14 שמות ל"א:י"ד

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְיָהּ מוֹת יוֹמֶת כִּי כְלִי-עֹשֶׂה כִּה מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 דא"א מלבישים לזרועות דא"א

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת
שער הגסירה בע"ה פ"ו. [כ].

108 בחיך יטעם אוכל

המילים כאן מצטטות את Job 12:11. הקטע מופיע למטה.

Job 12:11 איוב י"ב:י"א

הֲלֹא-אֵזֶן מְלִין תִּבְחֶן וְחֹךְ אֹכֵל יִטְעֶם-לוֹ:

Doth not the ear try words, Even as the palate tasteth its food?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה איוב יב, יא. לד, ג.

109 בחיך יטעם אוכל

"האזן בוחנת מילים כשם שהחך טועם מאכל". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה בהקשר של ריבוי התענוגים שבטעם.

Job 34:3 איוב ל"ד:ג'

כִּי-אֵזֶן מְלִין תִּבְחֶן וְחֹךְ יִטְעֶם לְאָכְלוֹ:

.For the ear trieth words, As the palate tasteth food

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

110 ר"ע שחק ואמר אם לעוברי כו' כמ"ש במ"א

זהו המקום האחר שאליו מתכוון הטקסט: שם מוסבר צחוקו של רבי עקיבא למראה רומי השופעת כל טוב. רק פסולת מן התענוג העליון נפלה לקליפות; ואם גם היא גדולה כל כך, על אחת כמה וכמה גדול התענוג העליון הפנימי שמאיר בתורה ובמצוות למי שעושים את רצונו.

הערת קה"ת

מכות כד, סע"א. ראה לעיל פ' שלח מז, א. וראה גם פ' בהעלותך לג, ד.

111 אם לעוברי רצונו

רבי עקיבא וחבריו שמעו מרחוק את המולת רומי; האחרים בכו, ורבי עקיבא צחק: אם כך הם פני הדברים אצל מי שעוברים על רצונו, על אחת כמה וכמה אצל מי שעושים את רצונו. כאן מתבאר עד כמה גדול התענוג האלוהי.

Makkot 24a:33-24b:1 מכות כ"ד א':ל"ג-כ"ד ב:א'

... הִלְלוּ גוֹיִם שְׂמֵשֶׁתְּחִוִּים לְעֻצְבִּים וּמִקְשָׁרִים לְעֻבּוּדָּה וְרַח יוֹשְׁבֵינָא בְּטַח וְהַשְׁקֵט, וְאַנָּה, בֵּית הַדּוֹם רַגְלֵי אֱלֹקֵינוּ שְׂרוּף בָּאֵשׁ, וְלֹא נִבְכָּה?! אָמַר לְהוֹ: לֵכָה אֲנִי מְצַחֵק, וּמָה לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ כֶּה, לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

112 שאת ויתר עז

ברכת יעקב לראובן: "יתר שאת ויתר עז". הביטוי מתאר את מקור התענוג, הנעלה מכל הספירות.

Genesis 49:3 בראשית מ"ט:ג'

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כְּחֵי וְרֵאשִׁית אֹנִי יֵתֵר שְׂאֵת וְיֵתֵר עֹז:

Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the excellency of power

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 אבא בחדס אחיד ותלי

בתחילת פרשת במדבר מלמד הוזהר שהחדס העליון אחוז ותלוי בצד של אבא, והגבורה בצד של אמא. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר שאבא ואמא מתלבשים בורעותיו של אריך אנפין.

Zohar, Bamidbar 3:27-38 ספר הוזהר, במדבר ג': כ"ז-ל"ח

Then the last He denotes the west. The south is thus inter-linked with the east, which constitutes the starting-point of the sun. Hence we have learnt that it is the side of the Father to which is attached the supernal Hesed (Mercy), and the side of the Mother from which depends Geburah (Might).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

119 אבא בחדס . . ואמא בגבורה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

הובא בע"ח ריש ש' או"א ב' הוזהר והוא בריש פ' במדבר (ק"ה, ב) ובוה"ל מסטרי דאבא אחיד ותלייא חסד עלאה מסטרא דא"מא תלייא גבורה, יעו"ש. [כ].

120 אני בינה לי גבורה

החכמה אומרת: "לי עצה ותושייה, אני בינה לי גבורה". בינה, אמא, מצטרפת לגבורה.

Proverbs 8:14 משלי ח': י"ד

לִי-עֵצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה:

Counsel is mine, and sound wisdom; I am understanding, power is mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח', יד.

121 תשורי מראש אמנה

"איתי מלבנון כלה... תשורי מראש אמנה". הוזהר מפרש את "מראש אמנה" כגרון, מקומה של בינה דאריך אנפין.

Song of Songs 4:8 שיר השירים ד': ח'

אֲתִי מִלְכָּנוֹן כֹּלָה אֲתִי מִלְכָּנוֹן תְּבוֹאִי תְּשׁוּרִי מֵרֶאשׁ אֲמָנָה מֵרֶאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן מִמְעֻנוֹת אֲרִיּוֹת מִהַרְרֵי גְמְרִים:

Come with me from Lebanon, my bride, With me from Lebanon; Look from the top of Amana, From the top of Senir and Hermon, From the lions'dens, From the mountains of the leopards

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 ומ"ש בביאורי הוזהר שם

ההערה מזהה את ביאורי הוזהר על שמות, שאליהם מפנה המאמר בעניין בינה דעתיק יומין, כחיבור של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת

לאדה"א לו, ד. וראה ביאורה"ז להצ"צ כרך א ע' קפח. כרך ב ע' תשסז.

123 ועיין בפי הרמ"ז ר"פ קרח . . פתגמי דאורייתא

ההערה מסכמת את דברי הרמ"ז שם: הקטע עוסק בחכמה ובינה דעתיק יומין; החר, חכמה ובינה, נמצא בגרון, ומתוכם יוצא הדיבור, שהוא התורה, הדעת דעתיק.

הערת קה"ת

"בענין חו"ב דאריך ושם שח"ך חכמה ובינה בגרון ומבין שניהם יוצא הדבור שהוא התורה דעת דעתיק" — ביאורה"ז להצ"צ כרך ב ע' תשסז.

124 בד"ה ביום השמע"צ

שם מוסבר "יפה שעה אחת בתשובה" באמצעות שני מיני תענוג לפני המלך: האחד בעשיית מצוותיו, והשני כשהוא רואה את בנו חוזר מאריך רחוקה לאחר היעדרות ממושכת. זהו "שלוש שלום לרחוק ולקרוב": בעל התשובה שב מרחוק ומגלה את התענוג הפנימי והעליון.

הערת קה"ת

לקמן פד, א.

125 יפה שעה אחת בתשובה

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". המאמר שמצוטט מסביר זאת באמצעות העונג של המלך בשוכו של בן.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד': י"ז

הוא ה"ה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

126 שוש אשיש

"אשיש בהו", תגל נפשי באלקיי". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, העוסק בעונג הפנימי של התשובה.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א: י"

שוש אשיש בה תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישיע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

127 "שופר של ראש השנה של יעל פשוט, ופיו מצופה זהב". בעקבות הרמ"ז, הוזהר רומז לבינה דאריך אנפין.

Mishnah Rosh Hashanah 3:3 משנה ראש השנה ג': ג'

שופר של ראש השנה של יעל, פשוט, ופיו מצופה זהב, ושתי תצוצרות מן הצדדין. שופר מאריך ותצוצרות מקצרות, שצצות היום בשופר:

The shofar of Rosh Hashanah - is to be from an ibex, [and] straight. Its mouth is to be coated in gold, and there are to be two trumpets, [one] on each side [of it]. The shofar [blast] is to be long and the trumpet [blast] is to be short, since the commandment of the day is with a shofar

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

20 פסקה

128 גזרה זו היתה בזמן בית שני

ההערה מציינת שהירושלמי (ראש השנה, תחילת פרק ד') מרמז לדעה אחרת: שמן התורה אין תוקעים בשופר בשבת מחוץ למקדש.

הערת קה"ת

אבל דעת הירושלמי (ר"ה רפ"ד) משמע דמדאורייתא אין תוקעין בשבת במדינה. — לקו"ש ח"ט ע' 68 הערה 59.

129 שרוב הגזירות והחומרות והסייגים

המקור מובא לעניין הגזירות של תקופת בית שני, ולעניין מאה הברכות שתיקן דוד המלך.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת בראשית כרך ג תקנא, א ואילך. תקעג, א בנוגע למאה ברכות שהתקין דוד. — לקו"ש ח"ד ע' 110 הערה 51. "אף שמצינו גזירות גם לפניו — ראה אנציקלופדי תלמודית ערך גזירה ס"ע תקלב ואילך. וש"נ. — לקו"ש חכ"ז, ע' 37 הערה 7.

130 וארצה בו ואכבד"ה

"עלו ההרה והבאתם עץ וכונו הבית, וארצה בו ואכבד". המילה "ואכבד" כתובה בלי האות ה' האחרונה.

Haggai 1:8 חגי א' ח'

עלו הֶהָרָה וְהִבֵּאתֶם עֵץ וְכִנּוּ הַבַּיִת וְאַרְצָה־בוּ וְאָכַבְדָּה אֶמֶר Havayah
Go up to the hill-country, and bring wood, and build the
house; and I will take pleasure in it, and I will be glorified,
saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 שה' דברים חסרו בבית שני

מדוע חסרה האות ה'? אלה חמשת הדברים שהיו שונים בין בית המקדש הראשון לבית המקדש השני: הארון, הכפורת והכרובים; האש; השכינה; רוח הקודש; והאורים והתומים.

Yoma 21b:7 יומא כ"א ב'ז'

ובמקדש שני מי הָוֵא? וְהָאֵמֵר רַב שְׁמוּאֵל פֶּר אֵינְיָא: מַאי דְּכָתִיב: "וְאַרְצָה בוּ וְאָכַבְד", וְקָרִינוּ "וְאָכַבְדָּה". מַאי שְׁנָא דְּמַחוּסָר הָיָא — אֵלֹהִים מְשֻׁבָּה דְּבָרִים שְׁהָיוּ בֵּין מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, וְאֵלֹהִים הָיוּ: אֲרוֹן וְכַפֹּרֶת וְכַרֻּבִּים, אֵשׁ, וְשִׁכְנָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְאֲוִירִים וְתוֹמִים. אֲמַרִי: אֵין, מִדֵּי הָיָה, סִיּוּעִי לֹא מְסִייעָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Shir HaShirim Rabbah 8:11 שיר השירים רבה ח':י"א

כְּרָמִי שְׁלִי לִפְנֵי, תִּנִּי רַבִּי חֵזִי לְמִלָּה שְׂכַעַס עַל בְּנוֹ וּמִסְרוֹ בְּיַד עֶבֶדוֹ, מָה עָשָׂה הַתַּחֲתִיל חֹבֵט עָלָיו בְּמַקֵּל, אָמַר לוֹ אֵל תִּשְׁמַע לְאֲבִיהָ, אָמַר לוֹ שׁוּטָה שְׂכַעוּלָם, כָּל עֲצָמוֹ שֶׁל אָבָא לֹא מִסְרֵנִי לְיָדָהּ אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁלֹא הָיִיתִי שׁוֹמֵעַ לוֹ, וְאַתָּה אוֹמֵר לִי אֵל תִּשְׁמַע לְאֲבִיהָ. כֹּה כִּיּוֹן שְׁגָרְמוּ הָעוֹנוֹת וְחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל לְבָבֵל, אָמַר לָהֶם נְבוּכַדְנֶצַּר אֵל תִּשְׁמַעוּ לְתוֹרַת אֲבִיכֶם שְׂבַשְׁמִים, אֶלָּא (דניאל ג, טו): תִּפְלוּן וְתִסְגְּדוּן לְצִלְמָא דִּי עֶבֶדְתָּ. אָמְרוּ לוֹ ...

My vineyard is before me; the thousand is for you,"
Solomon, and two hundred for those who guard its fruit"
(Song of Songs 8:12). "My vineyard is before me" – Rabbi
Hiyya taught: [This is analogous] to a king who became an-
gry at his son, and handed him over to his servant. What did
[the servant] do? He began beating him with a stick. He said
to him: 'Do not heed your father.' [The prince] said to him:
'You great fool, father placed me in your charge only be-
... cause I

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

הערת קה"ת

יומא כא, ב. ירושלמי הוריות פ"ג ה"ב. וש"נ. שהש"ר ח, ט. ראה לעיל פי' ואתחנן ו, א שמציין לכאן.

132 בית ראשון היה מבחי' ה' עילאה בינה

המקור קושר זאת לזוהר על ויצא (148a), שבו בית ראשון נקרא "מנוחה" ("קומה הוי' למנוחתך"), ולמאמר שבימי שלמה "קיימא סיהרא באשלמותא": בית ראשון הוא ה"א עילאה ובית שני ה"א תתאה.

הערת קה"ת

באוה"ת נ"ך כרך א ע' שעה מצייין ע"ז "ויובן זה ע"ד שנתבאר ע"פ זוהר ר"פ ויצא דקמ"ח ע"א ע"פ קומה ה' לאנוחתך שמקדש ראשון נק' מנוחה, ועמ"ש ע"פ וישב שלמה על כסא ה' שבימי שלמה קיימא סיהרא באשלמותא זהו הפי' דמקדש ראשון הוא ה' עילאה, ומקדש שני הוא ה' תתאה" ע"ש.

133 כמ"ש בזהר שמות (ד"ט ע"ב)

המקור מצטט את הזוהר: "בית ראשון הוא סוד ה"א ראשונה", שהיא בינה, ומציין שיש לעיין בלקוטי תורה, במדבר 13c, המקשר את בית ראשון לחכמה.

הערת קה"ת

בגין דגלותא קדמאה היה מבית ראשון ובית ראשון הוא רוא דה"א קדמאה (וה"א קדמה הוא בינה) — אוה"ת שה"ש כרך א ע' קל. וראה שם שכי' שצ"ע על לקו"ת במדבר יג, ג דשם כי "בבחי' בית ראשון בחי' בראשית נמי מאמר הוא בחי' חכמה" ע"ש.

134 שגם המלי' היתה אז במדרגת הבינה שהיא ה' עילאה

המקור מפנה להמשך של הרבי הרש"ב, תרס"ו, בעניין מלכות שהייתה בדרגת בינה בבית ראשון.

הערת קה"ת

בלקו"ש ח"ז ע' 173 הערה 33 מצייין להמשך תרס"ו ע' קא ואילך.

135 סד"ה ששת ימים

המאמר של שביעי של פסח מתחיל כאן. בסופו מוסבר שקריעת ים סוף היא גילוי שלמעלה מהשתלשלות, שבו ישראל הלכו "ביבשה בתוך הים", משום שבמחשבה העליונה "ארץ קדמה".

הערת קה"ת

לעיל פי' צו טו, א.

136 ששת ימים תאכל מצות

"ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת לה' אלקיך". אדמו"ר הזקן מפנה לסיום המאמר שלו על פסוק זה.

Deuteronomy 16:8 דברים ט"ז:ח'

שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצָרְתָּ לַה' אֱלֹקֶיךָ לֵא
תַעֲשֶׂה מְלָאכָה:

Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the sev-
enth day shall be a solemn assembly to the L-RD thy G-d;
.thou shalt do no work therein

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 "מבינה נביאים, והם נצח והוד; ממלכות הכתובים". הנבואה מושרשת בבינה, ולכן פסקה בזמן בית המקדש השני.

Tikkunei Zohar 49a:19 תקוני זוהר מ"ט א:י"ט

*ומבינה נביאים ואינון נצח והוד. וממלכות כתובים ואינון חסד וגבורה. תפארת תורה כליל כלוה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

138 שאינו שורה ומתלבש אלא בבינה

בהלכה הנגלית המקדש שונה משום שאין שבות במקדש (רש"י על ראש השנה 29b). הדבר מתיישב עם הטעם כאן: בתקופת בית שני נדרשו גזרות רק משום שבינה לא האירה, ולכן במקדש עצמו, שבו יכלה להתגלות בינה דאצילות, לא נדרשו גזרות.

Rosh Hashanah 29b:5 ראש השנה כ"ט ב'ה'

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת — במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר: לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא בבינה בלבד. אמרו לו: אהך יבנה, ואחד כל מקום שיש בו בית דין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

"ע"פ נגלה טעם ההפרש בין "מקדש" ל"מדינה" בזה הוא לפי שאין שבות במקדש (רש"י שם — ר"ה כט, ב) ד"ה גזירה, ויש לתווכך טעם זה עם הטעם שבלקו"ת — [כאן] . שבח"י התענוג הנמשך ע"י שופר (שלמעלה מבחי' התענוג דשבת) "אינו שורה ומתלבש אלא בבינה כו" שמאיר רק במקדש — כי מה שבזמן בית שני הוצרכו לגזירות וסייגים כו' הוא לפי שלא האיר אז בחי' ה' עילאה דבינה, כמבואר בלקו"ת, ולכן במקדש עצמו שגם בבית שני "היה יכול להיות גילוי בינה דאצילות", לא הוצרכו לגזירות, ולכן אין שבות במקדש" — לקו"ש ח"ט ע' 68 הערה 61.

139 וזה שער השמים

יעקב התעורר ואמר: "אין זה כי אם בית אלקים, וזה שער השמים". הפסוק מתייחס לבית המקדש, שבו יכלה בינה להתגלות גם בתקופת בית המקדש השני.

Genesis 28:17 בראשית כ"ח:י"ז

ויאמר מה־נִרְאָה הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:

And he was afraid, and said: 'How full of awe is this place! this is none other than the house of G-d, and this is the gate of heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כח, יז.

140 מכוון לשבתך

"מכוון לשבתך פעלת, הוי", מקדש". המדרש מפרש את המילה "מכוון", שפירושה מקום, כ"מכוון" כנגד בית המקדש שלמעלה.

Exodus 15:17 שמות ט"ו:י"ז

תבאמו ותשעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת Havayah מקדש אדני כוננו ידך:

Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O L-RD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O L-rd, which Thy hands have established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 מכוון לשבתך מכוון נגד שבתך זה בהמ"ק שלמעלה

על "כמגדל דוד", המדרש מיישב בין דברי החכמים שאומרים שיש לכוון כנגד קודש הקודשים שלמעלה לבין דברי האומרים שיש לכוון כנגד זה שלמטה: קודש הקודשים שלמעלה מכוון כנגד זה שלמטה, כפי שנאמר

"מכוון לשבתך" — מכוון כנגד מקום משכנך, בית המקדש שלמעלה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לבאר שבית המקדש הוא שער השמים.

Shir HaShirim Rabbah 4:4:8 שיר השירים רבה ד':ד':ח'

... אמר רבי פנחס מקים אני דברי שניכם כנגד קדש הקדשים של מעלה שמכון כנגד קדש הקדשים של מטה, הדין הוא דכתיב (שמות טו, יז): מכוון לשבתך פעלת ה', מכון נגד שבתך, זה בית המקדש של מעלה. הר המוריה, רבי חזקיה רבה ורבי ינאי, חד אמר שממנו יוצא מרה לעולם, וחריןא אמר שממנו יוצא מורא לעולם. ארון, רבי חזקיה ורבי ינאי, חד אמר שממנו יוצא אורה לעולם, וחד אמר שממנו יוצא אריה לעולם העולם. דביר, רבי חזקיה רבה ...

Another matter: "Your lips are like a scarlet thread" (Song of Songs 4:3) - this is the strip of crimson wool. 41b). "Your speech is lovely" (Song of Songs 4:3) - this is the scapegoat. Israel said before the Holy One blessed be He: Master of the universe, we do not have the strip of crimson wool and the scapegoat. He said to them: "Your lips are like a scarlet thread" (Song of Songs 4:3) - the murmuring of your mouth ... is as beloved to Me as the scarlet thread

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

142 כמו בבית ראשון

דיון מקביל בכוחו של בית ראשון להמשיך את בינה בכל הארץ.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת כי תשא ע' ביכב. לקו"ש ח"א ע' 137.

143 האור המקנן ומאיר בעולם הבריאה

בבית המקדש הראשון שרתה השכינה באמצעות הלוחות שבארון, העולם הנסתר המקנן בעולם הבריאה, ולא בדרך של השתלשלות; בבית המקדש השני היא שרתה רק בדרך של השתלשלות.

Tanya, Likkutei Amarim 53:2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים נ"ג:ב'

... ידי התלשותה ב' הדברות הקדוקות פלוחות שבארון בנס ומעשה אלקים חיים [הוא] "עלמא דאתכסא", המקנן בעולם הבריאה, כנודע ליודעי חן].

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

144 וכמ"ש במ"א בד"ה ביאור למ"ש בסש"ב פנ"ב

ההערה מציינת היכן נמצא המאמר המבאר את פרקים נ"ב-נ"ג בתניא, שאותו מצטט הטקסט: בסידור, אחרי עלינו.

הערת קה"ת

בסידור עם דא"ח אחר עלינו.

145 את שבתותי תשמרו

"את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו". אדמו"ר הזקן מפנה לסיום המאמר שלו על פסוק זה בפרשת בהר, שבו נאמר שהמקדש, שהוא גילוי של אור פנימי, מביא ליראה.

Leviticus 26:2 ויקרא כ"ו:ב'

את־שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי ה'

Ye shall keep My sabbaths, and reverence My sanctuary: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 מ"ש במ"א ע"פ ועתה יגדל נא

המאמר על "ועתה יגדל נא כוח אדוני", שאותו מצטט הטקסט, הוא מאמר

החורבן, ומצד עבודת המטה יש בהם מעלה לגבי כמו שהיו בבית ראשון ע"ש.

154 בוהר על שמות מבואר שהגלות הראשונה באה לאחר בית המקדש הראשון, ובית המקדש הראשון הוא סוד הה"א הראשונה, בינה. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר מה היה חסר בבית המקדש השני.

Zohar, Shemot 13:139-150 ספר הזוהר, שמות י"ג:קל"ט-ק"ג
for the first exile began during the first Temple, and lasted seventy years, during which time the Mother (the Shekinah) did not brood over Israel, and there was a separation between the Yod and the He, the Yod ascending higher and higher to infinity (En Sof), and the holy Temple above- corresponding to the Temple below-did not send forth living waters, its source being cut off. The seventy years of the first exile corresponded to the seven years which it took to build ... the first Temple (I K. 6, 3-8)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 21

155 כי קדש היא לכם

"תשמרו את השבת, כי קודש היא לכם". קדושה, קודש, רומות לחכמה, למוחזין של אבא המתגלים בשבת.

Exodus 31:14 שמות ל"א:י"ד

ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי פלג העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:

Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

156 בפע"ח שער הלולב פ"ג

הקטע מפרי עץ חיים, שער הלולב, שאליו מפנה המאמר, מבואר שם.

הערת קה"ת

נתבאר בביאורו"ז להצ"צ כרך א ע' רעו.

157 לא הביט און ביעקב

ברכת בלעם: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל; הוי אלקיו עמו". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על פסוק זה, שבו דעת מתוארת כפנימיות.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הִבִּיט אֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֲמֹל בְּיִשְׂרָאֵל הִי אֱלֹקֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְעֵת מִלֵּךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 22

158 מה שהקשו עוד התו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ר"ה רפ"ד.

של אדמו"ר הזקן משנת תקס"ד, שנדפס עם הגהות באור התורה.

הערת קה"ת

תקס"ד עם הגהות באוה"ת שלה ע' תקב ואילך.

147 ועתה יגדל נא כח אד'

משה מתפלל: "ועתה יגדל נא כוח ה'". את המילה "כוח" קוראים כמילוי של שם הוי', שבאמצעותו מגיע השפע למטה.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 בפע"ח גבי כוונת אישר"מ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ש' הקדישים פ"ד, ובמהד"ב שלפניו.

149 וידבר שלשת אלפים משל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"א ה, יב.

150 וידבר שלשת אלפים משל

שלמה "דיבר שלוש אלפים משל". דרושה חכמה גדולה כדי להוריד רעיון לרמה נמוכה כל כך; וכך גם דרושה בחינה נעלית יותר כדי לפרוש את הבינה בכל הארץ.

I Kings 5:12 מלכים א ה:י"ב

וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירֵי חֲמִשָּׁה וְאַלְף:

And he spoke three thousand proverbs; and his songs were a thousand and five

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 בית ראשון ה' עילאה

הקטע הזה, העוסק בבית ראשון כה"א עילאה, מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ר"ה ע' אותה ע"ש.

152 לולב . . לו לב

שם מוסבר שהלולב הוא "לו לב" — לב אחד לה' לבדו, הדבוק בעצמותו מעומק הלב; מנענעים את הלולב לששת הכיוונים כדי לעורר את פנימיות הדעת, שורש המדות המתגלות בלב.

Zohar I, 267b זו"א רסו, ב

הערת קה"ת

זח"ב (רעא, א) מס' הבהיר סי' מד [קא, ב]. [כ]. ראה גם זח"א רסו, ב. וראה גם לקמן פב, ג. בסידור עם דא"ח שער הלולב רסב, ב. ובכ"מ.

153 כי היו מלכי עוי"כ מושלים עליהם

גם מבחינה רוחנית לא הייתה אז חירות אמיתית, ולכן נדרשו גזרות וסיגים רבים. השיחה דנה בהרחבה גם בתקנות של תקופת בית שני, שנקבעו לאחר החורבן ויש להן מעלה מצד העבודה מלמטה ביחס למה שהיה בבית ראשון.

הערת קה"ת

"וגם ברוחניות לא היתה אז חירות אמיתית שלכן הוצרכו אז ל"כמה גזירות וסיגים (בכדי) שלא תהי' יניקת החיצונים" — לקו"ש ח"ט ע' 28 הערה 22. וראה שם בארוכה בענין התקנות שנתתקנו בבית שני מכיון שהיו לאחרי

159 התקין ריב"ז שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד

לאחר חורבן בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי לתקוע בשופר בשבת בכל מקום שיש בו בית דין. המאמר מסביר זאת באמצעות שורשו של בית הדין בגבורה דעתיקה.

Mishnah Rosh Hashanah 4:1 משנה ראש השנה ד':א'

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעים, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר, לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא בייבנה בלבד. אמרו לו, אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין:

The festival day of Rosh Hashanah which coincided with Shabbat: they would blow [the shofar] in the Temple, but not in the [rest of the] country. After the destruction of the Temple, Rabban Yochanan ben Zakai, ordained that they should blow in every place in which there is a court. Rabbi Eleizer said, "Rabban Yochanan ben Zakai only made this ordinance with respect to Yavneh alone." [The Sages] said [back] to him, "It was the same for Yavneh as for any other place in which there was a court

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

160 לא אשתרי

התוספות שואלים מדוע לאחר החורבן הקלו חכמים בתקיעת שופר יותר מאשר בנטילת לולב, שלא הותרה בשום מקום, ומשיבים שאת השופר, המעורר את זיכרונם של ישראל לפני אביהם שבשמים, לא רצו לבטל לגמרי.

Tosafot on Rosh Hashanah 29b:5:1 תוספות על ראש השנה כ"ט ב:ה':א'

מתני' אבל לא במדינה. לא בירושלים ולא בגבולים כדפירש בקונטרס והא דתני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן שתיקן רבן יוחנן בן זכאי וא"ת ומ"ש מלולב שהיה ניטל אפילו בגבולין בזמן שבהמ"ק קיים כדמשמע בלולב וערבה (סוכה ד' מג. ושם) שהיו מוליכין לולביהן לבהכ"נ וי"ל דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא הואיל ואשתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל תקיעת שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הבית הקילו טפי בשופר מבלולב שתיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אבל לולב לא אשתרי כדמשמע ...

Vilna Edition (Public Domain)

161 שמאלו תחת לראשי

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". ראש השנה, יום הדין, הוא היד השמאלית; סוכות, חג החסד, הוא היד הימנית.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו'

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Torat Emet 357 (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Vilna Edition (Public Domain); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/rosh-hashanah/3/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק